

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ-CERRAHPAŞA
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**EBEVEYNLERİN ÖZGECİ KAYGILARI İLE ÇOCUK İSTİSMARINA YÖNELİK
FARKINDALIK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ**

Özge Nur DOĞAN

**DANIŞMAN
Doç. Dr. Taner ARTAN**

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

Sosyal Hizmet, Tezli Yüksek Lisans Programı

Temmuz, 2023

Yaşamlarını hak ettikleri gibi özgürce sürdürmesi gereken bütün çocuklara ithaf ediyorum...

BÜTÇE DESTEKLERİ

Ebeveynlerin Özgeci Kaygıları ile Çocuk İstismarına Yönelik Farkındalık Düzeyleri Arasındaki İlişki

Bu tez çalışması için herhangi bir kurumdan bütçe desteği alınmamıştır.

TEŞEKKÜR

Tez konusunun belirlenmesinden sonuçlanmasına kadar her aşamada bilgi birikimini ve deneyimlerini benimle paylaşarak yanımda olan, bu süreci kolaylaştırarak devam edebilmemi sağlayan, anlayışlı, güler yüzlü, sabırlı tutumuyla fikir ve düşüncelerimi önemseyen ve mesleğim adına da idolüm olan değerli danışman hocam Doç. Dr. Taner ARTAN’a sonsuz teşekkür ederim.

Tez savunma sınavımda jüri üyesi olmayı kabul eden, kıymetli zamanlarını ve bilgilerini benimle paylaşarak bu çalışmaya katkı sunan değerli hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Hatice Selin IRMAK YAŞAR’a ve Dr. Öğr. Üyesi Sayra LOTFİ ‘ye teşekkür ederim.

Yüksek lisans sürecimde iş yaşamımı kolaylaştırarak bana destek veren sınıf arkadaşlarıma ve çalışma arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Her daim bana destek gösteren kıymetli dostlarım; Eda KAYA ÖRK’e, Melike TÜRKMEN’e ve Kübra TÜRKEK’e teşekkür ederim.

Hayatımın her evresinde her zaman desteklerini hissettiğim; annem Öznur DOĞAN’a, babam Mustafa DOĞAN’a ve canım kardeşim Mehmet Özger DOĞAN’a tüm kalbimle teşekkür ederim.

Temmuz 2023

Özge Nur DOĞAN

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

TEZ KABUL VE ONAYI	Error! Bookmark not defined.
BEYAN	Error! Bookmark not defined.
BÜTÇE DESTEKLERİ.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLO LİSTESİ.....	vi
SİMGE VE KISALTMA LİSTESİ.....	vii
ÖZET	viii
ABSTRACT	x
1. GİRİŞ	1
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	3
2.1. ÖZGEÇİLİK	3
2.1.1. Özgeciliğin Tanımı.....	3
2.1.2. Özgecilik Kazanımı ve Özgecil Davranış	4
2.1.3. Kuramsal Açıdan Özgecilik.....	7
2.1.4. Benzer Kavramlardan Ayrılması.....	9
2.1.5. Sosyal Hizmet Uzmanları ve Özgecilik Eğilimleri.....	12
2.2. İSTİSMAR.....	14
2.2.1. İstismar Tanımı/ Suç Korkusu /Özgeci Korku.....	14
2.2.2. Çocuk İhmal/ İstismarı ve Bu Duruma İlişkin Risk Faktörleri.....	16
2.3. EBEVEYNLİK	22
2.3.1. Ebeveynlik Süreci	22
2.3.2. Ebeveynlik Kaygısı /Kaygı.....	25
2.3.3. Ebeveyn Farkındalığı	27
3. YÖNTEM.....	31
3.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ.....	31
3.2. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	32
3.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	32
3.4. ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİ.....	33
2.4.1. Temel ve Alt Varsayımlar	33
3.4.1.1. Temel Varsayımlar	33
3.4.1.2. Alt Varsayımlar.....	33
3.5. EVREN VE ÖRNEKLEM	34

3.6.	VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	34
3.7.	ARAŞTIRMA DESENİ.....	36
3.8.	VERİLERİN ANALİZİ	37
3.9.	ARAŞTIRMANIN TANIMLARI	38
4.	BULGULAR	41
4.1.	DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERE İLİŞKİN BULGULAR	41
4.2.	ÖLÇEKLERİN NORMALLİĞİNE İLİŞKİN BULGULAR.....	Error! Bookmark not defined.
4.3.	ÖLÇEK VE BOYUTLARIN BAZI DEĞİŞKENLERLE KARŞILAŞTIRILMASINA İLİŞKİN BULGULAR.....	48
4.4.	ÖLÇEK PUANLARININ İLİŞKİSİNE YÖNELİK KORELASYON ANALİZİ..	57
5.	TARTIŞMA.....	58
6.	SONUÇ VE ÖNERİLER.....	66
	KAYNAKLAR.....	72
	EKLER.....	87
	EK-1. VERİ TOPLAMA FORMU	87
	EK-2. ÖZGEÇİ SUÇ KORKUSU ÖLÇEĞİ.....	88
	EK-3. ÖLÇEK KULLANIM İZİNLERİ	92
	İNTİHAL RAPORU İLK SAYFASI	93
	ETİK KURUL İZNİ	Error! Bookmark not defined.
	KURUM İZİNLERİ	Error! Bookmark not defined.
	ÖZGEÇMİŞ.....	Error! Bookmark not defined.

TABLO LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 4.1: Katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin bulgular.....	40
Tablo 4.2: Katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin bulgular.....	41
Tablo 4.3: Ebeveynlerin çocukları için algıladığı özgeci suç korkusu ölçek maddelerinden alınan puanların ortalamaları.....	42
Tablo 4.4: Çocuğa yönelik şiddete duyarlık ölçek maddelerinden alınan puanların ortalamaları.....	43
Tablo 4.5: Ebeveynlere yönelik istismar farkındalık ölçek maddelerinden alınan puanların ortalamaları.	44
Tablo 4.6: Ölçek/boyut betimsel istatistiklerine ilişkin bulgular.	45
Tablo 4.7: Normal dağılıma uygunluğuna ilişkin Kolmogorov-Smirnov bulguları.	45
Tablo 4.8: Ölçek puanlarının cinsiyete göre karşılaştırılmasına ilişkin Man Whitney U testi sonuçları.	46
Tablo 4.9: Ölçek puanlarının istismara uğrama durumlarına göre karşılaştırılmasına ilişkin Man Whitney U testi sonuçları.	47
Tablo 4.10: Ölçek puanlarının ebeveynlerin yaşlarına göre karşılaştırılmasına ilişkin Kruskal-Wallis H testi sonuçları.	47
Tablo 4.11: Ölçek puanlarının ebeveynlerin medeni durumlarına göre karşılaştırılmasına ilişkin Kruskal-Wallis H testi sonuçları.	48
Tablo 4.12: Ölçek puanlarının ebeveynlerin eğitim durumlarına göre karşılaştırılmasına ilişkin Kruskal-Wallis H testi sonuçları.	49
Tablo 4.13: Ölçek puanlarının ebeveynlerin gelir durumlarına göre karşılaştırılmasına ilişkin Kruskal-Wallis H testi sonuçları.	50
Tablo 4.14: Ölçek puanlarının ebeveynlerin çocuk sayılarına göre karşılaştırılmasına ilişkin Kruskal-Wallis H testi sonuçları.	51
Tablo 4.15: Ölçek puanlarının ebeveynlerin kardeş sayılarına göre karşılaştırılmasına ilişkin Kruskal-Wallis H testi sonuçları.	52
Tablo 4.16: Ölçek puanlarının ebeveynlerin kaçınıcı çocuk olma durumlarına göre karşılaştırılmasına ilişkin Kruskal-Wallis H testi sonuçları.	53
Tablo 4.17: Korelasyon değerlerinin düzeyleri.	54
Tablo 4.18: Ölçek puanları arasındaki ilişkinin incelenmesi.	54

SİMGE VE KISALTMA LİSTESİ

Kisaltmalar	Açıklama
BM	: Birleşmiş Milletler
ÇHS	: Çocuk Hakları Sözleşmesi
ÇİM	: Çocuk İzlem Merkezi
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
Örn	: Örneğin
TDK	: Türk Dil Kurumu
UNICEF	: United Nations Children's Fund
vb.	: ve benzerleri
vd.	: ve diğerleri

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EBEVEYNLERİN ÖZGECİ KAYGILARI İLE ÇOCUK İSTİSMARINA YÖNELİK FARKINDALIK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Özge Nur DOĞAN

İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

Sosyal Hizmet, Tezli Yüksek Lisans Programı

Danışman: Doç. Dr. Taner ARTAN

Ebeveynlik; bünyesinde birçok olumlu ve zorlayıcı özellik barındıran bir süreçtir. Ebeveynlik sürecini etkileyen çeşitli faktörler bulunmaktadır. Hem aile üyelerini hem de içinde yaşanılan toplumu doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyen bu faktörler, bireylerin yaşam kaliteleriyle de ilişkilidir. Ebeveynlik sürecinin içinde barındırdığı kaygı gibi olumsuz duygular ile özellikle çocuk istismarı kavramı arasında bağların olduğu düşünülmektedir. Söz konusu durumlar arasında var olan ilişkinin altında yatan sebeplerin saptanması da son derece önemlidir. Bu sürecin sağlıklı biçimde sürdürülebilmesi adına anne ve babaların belirli bir bilinç düzeyine erişmiş olmaları gerekmektedir. Bu nedenle aile ve çocuk kavramlarını bütüncül bir kapsamda ele alan sosyal hizmet disiplini; çocuk istismarı ve ebeveynlik konularındaki uygulamalarda önemli rol oynamaktadır. Anne ve babalara ebeveynlik süreçlerinde karşılaşılabilecekleri olumsuz duygu ve düşüncelerle baş edebilme noktasında destek sunabilecek çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu araştırmada ebeveynlerin, çocuk istismarına ilişkin özgecil kaygıları ve bu kavramlar arasındaki ilişki düzeyi temel alınmıştır. Nicel araştırma yönteminin kullanıldığı bu araştırmada katılımcılardan anket yoluyla elde edilen 500 veri, bilgisayar ortamında SPSS 26 programıyla analiz edilerek değişkenler arası ilişki spearman korelasyon analizi ile test edilmiştir. Neticede özgecilik kavramının sosyal hizmet mesleği ile çok yönlü bir bağlantısı bulunmakla birlikte alan yazın incelendiğinde çocuk ve aile gibi sosyal hizmetin odağında yer alan diğer kavramlarla birlikte ele alındığı çalışmaların son derece sınırlı olduğu anlaşılmaktadır. Araştırma sonucunda ayrıca; özgecilik ve sosyal hizmet ilişkisi ile bu anlayış temelinde

çocukların maruz bırakıldığı ihmal/istismar gibi risklere ilişkin ebeveynlerin tutumları sunulmuştur. Ebeveynlerin çocuk istismarı konusundaki özgecil tutumlarına ve sosyal hizmet alanındaki uygulamalara dair çok daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulduğu düşünülerek ilgili çözüm önerileri sunulmuştur.

Temmuz 2023, 110 sayfa.

Anahtar kelimeler: Özgecilik, İhmal, Duygusal (Psikolojik) istismar, Cinsel istismar, Fiziksel istismar, Ebeveyn, Kaygı, Farkındalık.

ABSTRACT

M.Sc. THESIS

EBEVEYNLERİN ÖZGECİ KAYGILARI İLE ÇOCUK İSTİSMARINA YÖNELİK FARKINDALIK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Özge Nur DOĞAN

İstanbul University-Cerrahpaşa

Institute of Graduate Studies

Department of Social Work

Social Work, Thesis Master's Program

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Taner ARTAN

Parenthood; It is a process that has many positive and challenging features. There are several factors that affect the parenting process. These factors, which directly or indirectly affect both family members and the society in which they live, are also related to the quality of life of individuals. It is thought that there are links between negative emotions such as anxiety, which is included in the parenting process, and the concept of child abuse in particular. It is also extremely important to determine the underlying causes of the relationship between these situations. In order for this process to continue in a healthy way, parents must have reached a certain level of consciousness. For this reason, the social work discipline, which deals with the concepts of family and child in a holistic context; plays an important role in child abuse and parenting practices. There is a need for studies that can support mothers and fathers in coping with negative emotions and thoughts that they may encounter during their parenting processes. This study is based on the altruistic concerns of parents about child abuse and the level of relationship between these concepts. In this study, in which the quantitative research method was used, 500 data obtained from the participants through a questionnaire were analyzed with the SPSS 26 program in computer environment and the relationship between the variables was tested with spearman correlation analysis. As a result, although the concept of altruism has a multifaceted connection with the social work profession, when the literature is examined, it is

understood that the studies that deal with other concepts in the focus of social work such as children and family are extremely limited. In addition, as a result of the research; The relationship between altruism and social work and parents' attitudes towards risks such as neglect/abuse on the basis of this understanding are presented. Considering that much more research is needed on parents' altruistic attitudes towards child abuse and practices in the field of social work, relevant solution suggestions are presented.

July 2023, 110 pages.

Keywords: Altruism, Neglect, Emotional (Psychological) abuse, Sexual abuse, Physical abuse, Parent, Anxiety, Awareness.

1. GİRİŞ

Dünyadaki bütün çocukların biyolojik ve psikososyal gelişimlerini sağlıklı biçimde tamamlama ve kötü muamele içeren hiçbir istismar türüne maruz kalmadan yaşamaya hakları vardır. Çocuk hakları, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS) kapsamında 1989 yılında güvence altına alınmış olup sözleşmeyi imzalayan bütün devletler, tüm çocukların yüksek yararını sağlama doğrultusunda her tür sorumluluğu üstlenmişlerdir. Fakat ne yazık ki ulusal ve uluslararası raporlarda ve de araştırmalarda geçen istatistiki veriler incelendiğinde; çocuklara yönelik ihmal ve istismar halinin hala milyonlarca çocuğun hayatına etki eden çok yönlü global bir sorun olduğu anlaşılmaktadır.

Varlığı insanlık tarihi kadar eski ve küresel çapta bir olgu olan çocuk istismarı ve ihmaliyle alakalı olarak ilk sistematik çalışma; Henry Kempe ve arkadaşlarınca yayımlanmış olan ‘Hırpalanmış Çocuk Sendromu’ isimli araştırmadır. Söz konusu çalışma, çocuklara yönelik istismarın daha görünür hale gelmesinde ve de çözüm odaklı bilimsel araştırmaların ortaya konmasında önemli bir yere sahiptir. Buna ek olarak çocuklara yönelik ihmal ve istismar konuları alanlarındaki bilimsel çalışmalar, tüm dünyada 1970’lerden sonra, ülkemizde ise 1980’lerden sonraki evrede ivme kazanmıştır.

Sağlıklı bir toplumun meydana gelebilmesi için sağlıklı çocuklar yetiştirmek şarttır. Çocukların sağlıklı bireyler olarak yetişebilmesi de sağlıklı bir sosyal çevre ile mümkün görünmektedir. Çocukların sağlıklı sosyal çevresini meydana getiren ve onların gerek bilişsel gerek mental açıdan gelişimlerini şekillendiren kişiler ise ebeveynlerdir (Dubowitz,2005.) Bu noktada ebeveynler, sağlıklı toplum temellerini atmakta birincil ve en önemli bireylerdir (Altıparmak, 2008). Mevcut yaşam şartlarında ebeveynlerin, çocuklarının gelişimi ve topluma karışması hususunda endişeleri mevcuttur. Bu kapsamda bazı ebeveynlerin özgeci bir anlayışla çocuklarının maruz kalabilecekleri suç unsurlarına yönelik korku duydukları değerlendirilmiştir. Yapılan araştırmalarda; günümüzdeki ebeveynlerin çocuklarının sosyal çevrelerine karşı suç korkusu geliştirdikleri saptanmıştır (WHO, 2002). Diğer taraftan, bazı diğer ebeveynlerin; eğitim, ekonomik düzey, yaşanan sosyal çevre gibi farklı değişkenler dolayısıyla çocuk ihmal ve istismarına yönelik yeterli bilgi ve farkındalığı taşımadığı gözlemlenmektedir (Korkmaz vd.,2015). Bu nedenle toplum bünyesinde istismar riskiyle karşı karşıya kalan ve herhangi bir koruyucu/ önleyici tedbirden yararlanamayan çocuklar bulunmaktadır. Çocukları öncelikli olarak bu risklere maruz kalmaktan korumalı ve risklerin ortaya çıkmadan önlenmesi sağlanmalıdır. İkinci ve üçüncü basamak olarak ise istismar

mağduru çocukların, maruz kaldıkları eylem neticesindeki olumsuz etkilerin en aza indirilmesine yönelik kendilerine ve sorumluluklarını üstlenen bireylere destek sağlayıcı çalışmalar yapılmalıdır (Koçtürk ve Yılmaz,2018).

Yapıcı çalışmalar ve projelerle, hem ebeveynlerin hem de çocuk ve ergenlerin istismar konusundaki bilinç düzeyleri artırılarak önleyicilik noktasında olumlu adımlar atılabilir. Buna ek olarak istismar uygulama eğilimi olan kimselere yönelik de tedavi ve rehabilite çalışmalarının yürütülmesi gerekliliği önem arz etmektedir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. ÖZGEÇİLİK

2.1.1. Özgeciliğin Tanımı

Yaşanılan toplumda ortak bir paydada buluşulduğunda, kişi ve toplum refahı adına temel unsur olan değerler çeşitlilik göstermektedir. Bu kişisel ya da toplumsal değerler eş zamanlı olarak birbirlerini etkilemektedir. Yardımseverlik hali, adaleti gözetme hali, hoşgörü sahibi olma hali ve sorumluluk duyma hali gibi nitelikler bireyler özelinden toplum geneline yansıyarak gelişebileceği gibi topluluk ve toplumlardan da bireylere yansıyarak etki alanı bulabilmektedir. Bahsedilen bu değer yargılarının arasında, herhangi bir çıkar düşünce ve duygusu güdülmeksizin başka insanların yararına maddi ya da manevi anlamda katkı sağlamaya karşılık gelen ‘özgecilik’ kavramı da yer almaktadır.

Özgecilik kavramı, toplumsal anlamda önem arz eden bir olgu niteliğindedir. Toplum içindeki bireylerin herhangi bir karşılık beklentisi olmaksızın birbirlerine yardımcı olmaları durumu, insanlar arasında sosyokültürel boyutta kuvvetli bir yapı inşa etmesine olanak sağlayacaktır. Söz konusu yapının oluşumunda özgeciliğin öğrenme yolu ile sağlanabileceği de göz önüne alınmalıdır. Böylece özgecilik olgusu, bireyler arası olumlu ilişkiler ve etkin iletişim yetilerinde kendisine yer bulacaktır. Dolayısıyla da toplum geneline yaygınlaşarak etkin bir rol alabileceği düşünülmektedir (Schroeder, Penner, Dovidio & Piliavin, 1995).

Bu kavramın ayrıca ilk kez Fransızca’da yer alan şekliyle (Altruisme) Fransız filozof ve sosyolog Auguste Comte ile H.Spencer tarafından temellerinin atıldığı düşünülmektedir. Her bireyin esas sorumluluğunun; kendisini bir başkasına, bir gruba ya da bir topluma adanması olduğu düşüncesine dayandırılan ahlâk görüşü olarak ele alınmıştır. Özgecilik olgusu; kişilerin dini inançları, ahlâki duyguları, kültürel değer yargıları, iyilikseverlik halleri gibi kavramları da içermektedir. Benimsenmesi neticesinde de kişinin yaşadığı toplumdaki öteki bireylerin varlığını göz önüne alır. Dolayısıyla gönüllü biçimde yardımcı olabilme noktasında kişiye bir güdü oluşumu sağlayabilir (Palaz ve Boz, 2008).

Özgecilik kavramının ortaya çıkışı, ilgili araştırmaların sosyoloji alanından önemli kişiler tarafından yürütülmesinden kaynaklı sosyoloji ile alakalı görülse de söz konusu kavrama dair gerçekleştirilen çalışmalar genel anlamda bu disiplinin dışında oluşmuştur (Karadağ ve Mutaftçılar, 2009). Daha sonraki dönemlerde bu kullanım farklı araştırmacılar tarafından farklı alanlarda tanımlanarak felsefe, psikoloji, ekonomi, politika, antropoloji gibi çeşitli çalışma

alanlarında yer bulmuş, yaygınlaşmıştır (Mutaftçılar 2008; Keleş ve Özkan, 2018; Topses, 2012). Bu duruma ek olarak Karadağ ve Mutaftçılar (2009)'ın değindiği üzere söz konusu tanımlamalar bu kavramın özünü iletmekte yetersiz kalabilmektedirler.

Terim olarak Özgecilik kavramı; İngilizcede yer alan “altruism” kelimesinin dilimizde karşılık gelen hali olup Türk Dil Kurumu Eğitim Terimleri Sözlüğü tarafından ‘maddi veya manevi herhangi bir çıkar gözetmeksizin başka kişilerin iyilik hali adına özveride bulunmayı, bir ilke biçiminde benimsemiş olan ahlâki tutum ve görüş’ olarak belirtilmiştir (TDK, 2008). Diğer tanımlamalarında ise özgecilik; Budak (2009) ve benzer şekilde Mateer ve Willover(1994) tarafından ‘kişinin kendisini düşünmeksizin ve de bir ödül beklentisi olmaksızın bir başkasının yararını ve iyiliğini düşünme hali’; Scott ve Seglow (2007) tarafından bireyin, diğer bireylerin gereksinimlerini kendisininmişçesine benimseyerek ilgilenmesi; Yavuzer ve diğer, (2006) tarafından ise kişinin bilinçli bir istekle ilgisini bir başka bireye yönlendirerek özveride bulunması şeklinde yer almıştır.

Özgecilik kavramı Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlüğü tarafından diğerkâmlık kavramına karşılık olarak da verilmektedir (www.tdk.gov.tr). Bu iki tanım farklı dil kökenlerinden gelmekle birlikte dilimizde anlamdaş halde kullanılmaktadırlar. Diğerkâmlık kavramı; yer aldığı dillerde ekseriyetle ‘diğer’ (alter, başka, özge, el) kavramından türetilerek ve bir bireyin bir başka kişiyi öncelemesi durumuna karşılık gelen eklerle (-ci, -sever, -kâm) sıfat haline getirilerek kullanılmıştır. Diğerkâmlık dediğimiz kavram, dolayısıyla bireyin kendisi haricindeki bireyleri öncelemesi haline dayanmaktadır. Sözlüklerde yer alan genel tanımlamalarda benzer noktalar göze çarpmakla birlikte literatürde değinilen diğer terim anlamlarda belirli farklılıklar olduğu anlaşılmaktadır.

2.1.2. Özgecilik Kazanımı ve Özgecil Davranış

İnsanların özgecilik tutumunu neden ve ne şekilde benimsediğine ve bu tutumu nasıl yansıttıklarına dair sayısız görüş bulunmaktadır. Kişileri gönüllü olarak bir başkasının iyiliği doğrultusunda hareket etmeye yönlendiren temel güdüler, Fisher ve Cole (1993) tarafından; ihtiyaçlar, bilinçli sebepler ve de faydacılık şeklinde üç kategoride ele alınmıştır. İlk maddede, kişinin bu söz konusu davranışlarının kaynağının manevi boyuttaki bir ihtiyaç; ikinci maddede, bu tutumların farkındalıklı sebeplerden ileri gelmesi ve son maddede de kişinin yaklaşımlarının yarar ya da kazanç sağlama düşüncesi tarafından yönlendirildiğini öngörmektedir.

Özgecilik davranışının ortaya çıkışında ve gelişiminde başkalarının tutumsal etkileri de gözlemlenmektedir. Bir yardım etme olayında aynı ortamdaki diğer insanların davranış

biçimleri de etkili olabilmektedir. Örneğin bir topluluk içerisinde şiddet gören bir kadına, çevresinde birden çok insan bulunmasına karşılık içlerinden birisi yardımcı olma girişiminde bulunduğu diğerlerinin de bu davranıştan etkilenecek yardım etmeye başlayacağı gözlemlenmektedir. (Cüceloğlu, 1998).

Özgecilik ve özgecil davranış kavramları bazı görüşlerce ayrı ayrı ele alınmıştır. Budak (2009)'a göre özgecil bir davranışın esası, bir başka kişinin yararı gözetilerek faaliyette bulunma ve şahsi çıkarlarından ziyade diğerinin yararını düşünme halidir. Buna örnek olarak maddi yokluk içindeki bireylere yardım etmek, ezilen kesimin haklarını korumak, tedavisel gereksinimleri olanlara yardım etmek gibi diğer farklı olumlu sosyal faaliyetler özgecil davranış olarak ele alınabilmektedir. Staub (2003) ise özgeciliği kişinin doğası gereği olarak görmüştür ve de insanlara değer vermek, onları önemsemek gibi özgecil davranışların da yaşamlarımızın ilerleyen evrelerini şekillendirdiğini belirtmiştir.

Özgecilik davranışında iki temel unsur dikkat çekmektedir. Vurgulanan bu faktörler; kişinin niyeti ve kişiye sağlayabileceği kar- zarar oranıdır (Krebs 1987; nakl. Piliavin ve Charng, 1990: 29). Bu noktada dikkat çeken husus, sözü edilen davranışın özgecil bir davranış olma ya da olmama durumunun yardımcı rolündeki bireyin niyetiyle ilgili olmasıdır (Taylor ve diğer, 2007: 379). Dolayısıyla karşılaşılan tanımlamalar ışığında; bu faaliyeti gerçekleştirme davranışı ile gerekli motivasyonu taşıma durumları arasında ayrımlar ortaya çıkabilmektedir. Bazı teorisyenler tarafından özgecilik davranışının salt fayda sağlayan bireyin iyilik hali adına gerçekleştirilen eylemler olduğu ifade edilmiştir (Batson, 1991). Bazı teorisyenlere göre ise, bizzat eylemin önem arz ettiği ve özgecil davranışın yararına bir durum söz konusu olmasının bu davranışa bir etkisinin olmayacağı öne sürülmektedir. Birçok araştırmacı da bu farklı perspektifi ortak potada ele alarak bütünsel bir yaklaşımı benimsemektedirler. Esas olarak özgecil davranışın; kişiyi, bir diğerini önceleyen ve o diğer bireyin refahını artırmak adına hareket etme hususunda motive eden bir konumda olduğuna dair yaygın bir görüş bulunmaktadır (Bedosky, 2005: 17).

Özgeciliğe dair söz konusu olan bir başka tartışma unsuru da bu olgunun evrensel olarak mı kültürel boyutta mı temellendiğidir (Yavuzer ve diğer, 2006). Sosyal öğrenme kuramı, özgecilik davranışını; bir insanın, tanımadığı diğer insanlara karşı dahi yardımsever yaklaşması, bilhassa daha küçük yaşlardaki çocukların birçok olayda herhangi bir karşılık beklentisi ya da yardım etme davranışıyla ilgi görme halini gözetmediklerine değinmiştir. Yani onların özgecil davranışlarda bulundukları gözlemlerine dayanarak söz konusu bu davranışın, öğrenme yoluyla

ya da başka bir deyişle sosyalleşme neticesinde de elde edildiği görüşünü savunmaktadır (Aşkın, 1986). Yardımseverlik tutumundaki çocukların, gelişimleri evrelerinde yetişkin bireylerce takdir edilmesinin özgecil davranışı benimsemeleri noktasında olumlu bir teşvik sağlayacağı ve benzer davranışlar için destekleyici olacağı düşünülmektedir. Çocukların uyumlu bir aile ortamına sahip olmalarının yanı sıra (Ma ve Leung, 1995; Eisenberg ve Mussen, 1989) öğretmenleri ve yaşitlarınca müfredat dışındaki olumlu sosyal faaliyetlere katılıma teşvik edildikleri takdirde (Chou, 1998) özgecil davranışlarında da artış olduğu görüşü savunulmaktadır. Bunun yanı sıra özgeci tutumun oluşumunda, bireyin şahsi istek ve motivasyonun da etkili olduğu düşünülmektedir.

Herhangi bir konuda sorun yaşayan bir kişinin rahatlatılması, bir bireyin hedeflerine erişmesinin sağlanması, biriyle herhangi bir paylaşımda bulunulması gibi davranışları içeren özgecil davranışlar; (Warneken ve Tomasello, 2009) farklı yaş gruplarında çeşitli şekillerde ortaya çıkabilmektedir. Özgecil davranışın içerdiği farklı değişkenler arasında bireyin psikolojik veya fizyolojik anlamda da olumlu etkiler yaşadığı da çeşitli çalışmalarla ortaya konmuştur (Lozado, D'Adamo ve Carro, 2014; Filkowski, Cochran ve Haas, 2016; Kartali ve Kelemen-Erdos, 2020). Bu davranışlar; erken çocukluk dönemi ele alındığında, ağlayan bir başka bebeği sakinleştirme, oyuncak paylaşımı, üzgün gördüğü yetişkin bir bireyi teselli etme biçiminde; okul çağına gelmiş çocuklarda ise daha çok (tanıdığı/ tanımadığı) farklı yaş aralığındaki insanlara yardım etme davranışı şeklinde görülmektedir (Warneken ve Tomasello, 2006; Martin, Perry, MacIntyre, Varcoe, Pedell ve Kaufman, 2020). Çocukların bulundukları yaş dilimlerine göre sergiledikleri özgecil davranışların farklılık göstermesinin nedeni, gelişim dönemlerinde diğer insanların bakış açılarını özümseme ve duygusal zekalarında gelişimin olmasıdır (Güzel-Akar, 2020). Çocuklar, söz konusu yetilerinin gelişim göstermesiyle birlikte karşısındaki bireyin istek/ ihtiyaçlarını kavrayabilir ve onun hedefine erişmesine katkı sağlayabilecek adımlar atabilecektir (Dahl ve Paulus, 2019).

Yetişkin bireyler açısından ele alındığında ise Dunn ve arkadaşları (2008) tarafından bir kişinin maddi kazanç elde etmesinin mutluluk kaynağı olarak görülmesine rağmen bir başkasına maddi anlamda olumlu bir sosyal davranışta bulunmanın da kişinin mutluluğuyla pozitif doğrultuda kuvvetli bir ilişkisinin bulunduğu ifade edilmektedir. Birçok çalışmada özgecil davranışın, psikolojik boyutta iyilik hali adına elzem bir unsur olduğu; bu davranış biçiminin kişinin benlik saygısını ve öz farkındalığını artırarak yine o kişinin yaşam doyumunu da yükselttiği incelenmiştir. Ayrıca yalnızlık hissi, kaygı, depresyon hali ve de korku gibi olumsuz

düşüncelerin belirtilerini ise azaltıcı bir etkisinin olduğu belirtilmiştir (Post, 2005; Santos, 2018). Özgecil davranış biçiminin yaşlılarda ise; sosyal uyumlanma, karşılıklı insan ilişkileri, sosyal destek ve de özyeterliliğe dair algı seviyesini artırıcı etkileri olduğu saptanmıştır (Dulin ve Hill, 2009). Fizyolojik boyutta ele alındığında özgecil davranış, perspektif alma ve düşünme yetilerinin üst seviyelere çıkması adına beynin ilgili noktalarını uyardığı belirtilmiştir (Frith ve Frith, 2006; Van Overwalle ve Baetens, 2009). Ek olarak bu davranış; kişinin değişimine yönelik gerekli motivasyonu, bağlanma ve karar verici özellikleriyle alakalı alanları da aktive etmektedir (Marsh, Kozak ve Ambady, 2007).

2.1.3. Kuramsal Açıdan Özgecilik

Bilimsel alanda yer alan kuramlar, özgeciliğe dair kendi açılarından çeşitli yaklaşımlara sahiptirler. Örn. özgeciliğin köklerine inebilecek bir kuram olan Psikanalitik Kuram' ın kurucusu Freud olup hastalarının bilinçlerinin derinine inmeye çalıştığında farkına vardığı egosal savunma mekanizmalarıyla alakalı düşüncelerini ifade ederken bu kavramı da ele almıştır. Freud'un görüşüne göre; insana ait bazı savunma mekanizmalarının, kişide anksiyeteyi önlemesinin yanı sıra bireyin çevresiyle daha rahat uyumlanmasına olanak sağlamaktadır. Özgecilik, sözü edilen bu savunma mekanizmaları arasında yer almaktadır. Özgecilik davranışında, bireyin bir başkasına verici yaklaşmasına ek olarak şahsı adına da manevi bir doyum sağlaması söz konusudur. Bu noktada bahsi geçen özgeciliği, bir diğerine 'teslim olma' şeklinde anlaşılan özgecilik durumuyla birbirinden ayırmak gerekmektedir. Sözü edilen bu ikinci özgecil tutumda ana motivasyon, özleştirmedir. Yani birey, kendisiyle özdeşleştirdiği bir başkasının gereksinimlerini, kendi şahsi isteklerine zarar vermesini gözetmeksizin benimseyerek tutum ve davranışlarını da bu kişinin amaçlarına yönelik düzenler (Burger, 2006; Cüceloğlu, 1998; Geçtan, 1999).

Özgeciliği ele alan bir diğer kuram ise Sosyal Öğrenme Kuramı'dır. Bu kuram, 'değer' kavramı üzerinde durarak bu değerlerin oluşmasında bireysel ve de çevresel etkenlerin birbirleriyle ilintili halde karşılıklı yoğun bir etkileşimi olduğunu savunduğu yordandmaktadır. Başka bir ifadeyle yapılan davranış, içinde bulunduğu çevreden etkilenmektedir. Bu modelin savunucuları, ortaya çıkan etik değerlerin; modelleme, taklit etme ve pekiştirme yoluyla öğrenildiği fikrini ileri sürmüşlerdir (Mercin, 2005). Bir başka açıdan bakıldığında; kazanılan duyuşsal özelliklerin, önemli ölçüde içinde bulunulan kültürün izlerini taşıdığı, kişinin yaşadığı kültürün değersel özelliklerini benimseyerek buna göre şekillendiği görülmektedir. Tabii ki diğer duyuşsal özelliklerde olduğu gibi özgecil tutumun da direkt olarak ölçülüp

değerlendirilmesi mümkün değildir. Söz konusu doğrultuda geliştirilip kullanılan ölçeklerin, evrensel olma durumunun yanı sıra kültürel unsurları da barındırması gerekmektedir.

Özgecil düşünce; kişinin içgüdüsel motivasyonu ve diğer bireylerle yakın olma eğilimiyle de doğrudan ilintilidir (İlhan ve Yöntem, 2013). Fakat özgecil davranışın, gerçekteki varlığı ve farklı olumlu sosyal faaliyetlerin çıkarıcı motivasyonlarından etkilenip etkilenmediği psikologlar tarafından tartışılmaya devam etmektedir (Feigin, Owens ve GoodyearSmith, 2014). Öte yandan özgeciliğin, etik yönden ileri seviyedeki bir prososyal davranış şekli olduğu düşünülerek bireysel/sosyal ilkeler, gelişimsel unsurlar, sosyal öğrenme ve psikanalitik gibi farklı perspektiflerden de ele alınmaktadır (Bierhoff, 1987).

Bilim insanları çok uzun yıllardır bireyin şahsi gereksinimleri ve taleplerinin karşılanması ve bunun yanı sıra başka kişilerin de gereksinimleri ve taleplerinin karşılanması durumları arasındaki doğal ve süregelen çatışma halini belirlemeye odaklanmışlardır. Şahsi gereksinimlerini önceleyen kişiler genellikle bencil, hedonist gibi olumsuz anlam içeren kavramlarla ifade edilirken bir başkasını önceleyenler ise özgeci, yardımsever gibi olumlu anlamlarla tanımlanmışlardır (Flynn ve Black, 2011). Bu tanımlamalar ve tartışmalar nezdinde Freud ve Maslow' un da fikir ayrılıklarının olduğu yordandır. Freud, özgecil davranış ve öz çıkar arasındaki dengeye dair; öz çıkarın kollektif beklentiyle uzlaşması gerekliliğini savunurken Maslow ise; kendini gerçekleştirebilmiş insanların, özgecil davranışlarından keyif almaları neticesinde söz konusu davranışın onların şahsı adına da hizmet ettiğini savunduğu ve bu kişilerin aynı zamanda hem özgecil hem de özçıkarcı olabileceğini düşündürmüştür. (Maslow, 1970).

İlgili literatürde yer alan araştırmalar, kişinin egosal evrelerinin başkalarına yardımcı olma noktasındaki kararında önemli bir rolü olduğunu ifade etmektedir. Bu durum, bireylerin; kendilerini iyi hissetmek (Gueguen ve DeGail, 2003), başkalarından takdir görmek (Fisher ve Ackerman, 1998), elle tutulur kazanç ya da yarar elde etmek (Wilson ve Kahn, 1975), toplumsal statüsünü güçlendirmek veya suçlu ya da üzgün hissetmek gibi kişiye sıkıntı yaratan duygu durumlarından kaçınmak (Feigin ve diğerleri, 2014) adına bir başkasına yardımcı olmaya karşılık gelmektedir. Dolayısıyla insanların hayatta kalabilmek adına başkalarıyla yakın ilişki kurma ihtiyacı bir noktada öz çıkarı temsil etmekte ve bir noktada bu sağlanırken özgecil davranmak ve diğerlerinin gereksinimlerini de öncelemek zorundadır. Buna ek olarak iki olgu arasındaki dengeyi kurmaya çalışmak bir gerginliğe neden olabilmekte ve insanlar da bu dengeyi sağlamaya yoğun gereksinim duymaktadır.

İlişkilerinde güvenli bağlanma yaşayan insanlar, genel olarak bir diğetine yardım etme ve onları destekleme gibi hususlarda daha istekli, daha duyarlı ve bir diğeri odaklı olmaya daha fazla motivedir. Çünkü güvenli bağlanan kişilerin duygu ve düşünce içerikleri düzenlidir, özyeterlilikleri ve empati yetileri de üst seviyede olduğu için bir diğeri adına daha çok eylemde bulunma isteğini taşımaktadırlar. Bu bağlanmayı sağlayamayanlar ise çoğunlukla şahsi savunmasızlık hallerine odaklanarak diğerlerinin gereksinimlerine duyarsız kalmaktadırlar (Monteoliva, García-Martínez, Santa-Bárbara ve Calvo-Salguero, 2018).

2.1.4. Benzer Kavramlardan Ayrılması

Özgecilik kavramı, gerek dilimizde gerek yabancı dillerde farklı kavramlarla eş anlamlı olarak kullanılabilmektedir. İlgili literatür incelemesi gerçekleştirildiğinde özgecilik kavramının; empati kurma, yardımseverlik (çoğunlukla), fedakârlık ve îsâr gibi sözcüklerle sık sık birbirleri yerine kullanıldığı görülmektedir. Buna ek olarak İngilizce bir kelime olan ‘altruism’ kavramının dilimize ‘altürizm’, ‘özgecilik’, ‘diğerkamlık’ ve ‘elseverlik’ gibi kavramlar dışında ‘fedakârlık’ ve ‘isar’ gibi anlamdaş sayılabilecek tanımlamalar şeklinde de çevrildiği görülmektedir. Dolayısıyla bu husus, mevcut literatürde bir kavram kargaşasına sebebiyet vermektedir. Anlam karmaşasının önüne geçmek ve bilimsel çalışmaların sağlıklı şekilde ilerlemesi yönünden bu kavramların net bir biçimde tanımlanmalarının, sınırlarının ve de bulundukları noktaların net biçimde tespit edilmesi önemlidir.

Empati kavramı da özgecilik ile sık karıştırılmaktadır ve dilimizde yaygın bir kullanıma sahip olup duygudaşlık (TDK, 2016), duyarlılık (Ayten, 2010: 79) ya da eşduyum (Tomanbay, 1999b:117) şeklinde ifade edilmektedir. Ancak aralarında keskin ayrımlar da bulunmaktadır. Daha detaylı bir ifadeyle ‘empati’; bireyin bir başkasının his ve düşüncelerini daha iyi kavrayabilmek adına kendisini onun yerine koyması hali ve başka insanların deneyimleri hakkında daha detaylı fikir ve hissiyat sahibi olarak tanımlanmaktadır (Clarke, 2003; Cournoyer, 2011: 14). Empatik eğilimin temelinde, kişilerin kendileri dışındaki insanların olumlu ya da olumsuz duygularını kendilerininmişçesine mental ve duygusal olarak yaşadıkları görüşü yer almaktadır (Erkan ve Duyan, 2000; Kadushin ve Kadushin, 2016: 96). Bu yetilerde bireyin karakteristik özellikleri ve deneyimlerinin de önemli bir etki alanı bulunmaktadır (Dökmen, 2013; Gander & Gardiner, 2001; Eisenberg, Guthrie, Murphy, Shepard & Cumberland, 1999). Neticede ilgili literatürde empatinin birçok alanda; diğer bireylerin

duygularını, düşüncelerini, deneyimlerini anlama ve anlamlandırma ayrıca deneyimleme şeklinde kabul gördüğüne rastlanılmaktadır (Gerdes ve Segal, 2011; Cournoyer'e, 2011:14).

Empatik eğilim ile özgecilik kavramları arasındaki ilişkisel durum, deneysel çalışmalar (Batson ve Moran, 1999; Burks ve diğer,2012) ve de teorik araştırmalarda (Scott ve Seglow, 2007) dikkat çeken bir olgu olarak yer almaktadır. Bu iki kavram arasındaki anlam karmaşasının önüne geçilmesi adına aralarındaki farklılıklar ve benzerliklerin araştırılması son yıllarda daha yoğun bir şekilde ilgi görmektedir. Empatik eğilim, Royzman ve Kumar (2001) tarafından özgeciliğin kaynağı şeklinde kavramsallaştırılmıştır. Bu görüş, bir başkasının mental ve duygusal halini bilip anlamının söz konusu kişi veya kişilere yardımcı olmayı daha kolay hale getirebileceği ve empatik eğilimin özgecil davranışın gerçekleşmesini kolaylaştırıcı etki sağlayacağını savunmaktadır. Scott ve Seglow (2007) ise empatik anlayışın oluşabilmesi ve deneyimlenebilmesi adına özgeciliğin gerekli olduğunu vurgulamışlardır.

Belirtilen bilgiler ve elde edilen bulgular birlikte değerlendirildiğinde; empati anlayışı ve özgecil davranış arasında önemli bir ilişkinin var olduğu ve de özgeciliğin empati anlayışının anlamlı bir yordayıcısı olduğu varsayılabilir.

Özgecilikle karıştırılan bir kavram olarak fedakârlık ise; kişinin isteğine bağlı ya da isteği dışında çıkar amacı da güdülebilen tek taraflı davranışları kapsamaktadır. Bu doğrultuda kişinin fedakarlığının, toplumsal baskı dolayısıyla da ortaya çıkabileceği düşünülebilmektedir. Fedakârlık davranışında da özveride olduğu gibi bireyin kendi çıkarlarından bir süreliğine de olsa feragat etmesi hali bulunmakla birlikte fedakârlık davranışını özveriden ayıran ana unsur, bireyin gerçekleştirdiği fiili gönüllülük esasında ortaya koyup koymadığıdır. Bir diğer ifade ile fedakârlık davranışında bireyin kendisini bir başkası adına feda etmesinin yanı sıra zaman zaman da bu kişi veya kişilerden karşılık bekleme hali söz konusudur.

Özgecilikte ise fedakâr davranışta olduğu gibi bir beklenti ya da özveride olduğu gibi şahsi amaçlara erişme düşüncesi bulunmamaktadır. Özgecilik davranışı; gönüllülük esaslı ve bir diğerini önceleyen bir odakla yaklaşan yardım faaliyeti olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir kişi sadece bir başka bireyin iyilik hali adına söz konusu eylemde bulunuyorsa özgeci davranmış sayılmaktadır. Dolayısıyla özgecilik ve fedakârlık kavramları sık sık aynı anlamı ifade etmekte kullanılmaktadır fakat bu iki kavram arasında ayırt edici nüanslar olduğu da bir gerçektir (bkz. Hablemitoğlu ve diğer, 2010). Özgecilik genel anlamda bir başka bireyi öncelemeyi temel alırken fedakârlık davranışında ise ayırt edici olarak toplum baskısı vb.

durumların etkisiyle bireyin kendisini bir diğeri için feda etmesi hususu söz konusu olmaktadır (Özdoğan, 2005: 178).

Benzer kullanıma sahip olan îsâr kavramı, gönüllülüğe dayalı olan, bir başkasını odağına alan tek taraflı bir faaliyet olarak tanımlanmaktadır. İsar kavramı bu faaliyeti yapan kişinin kendi ihtiyaç halini dahi göz ardı ederek diğerine yardım etmesini ifade etmektedir. Bu kavramının özgecilik anlayışıyla da benzer yanları olduğu görülmektedir. Nitekim yerli literatür incelemesi yapıldığında; özgecilik ve îsâr kavramlarının birbirlerine paralel kullanımlarının olduğu gözlenmektedir. Ancak bu iki kavram arasında da belirli nüanslar mevcuttur. İngilizce literatür incelemesi gerçekleştirildiğinde ise özgecilik ve îsâr kavramlarının her ikisine de karşılık olarak ‘altruizm’ terimi kullanıldığı anlaşılmaktadır. Ancak Türkçe literatürde iki kavram arasındaki ayrım ortaya koyulabilmektedir.

Özgecilik; bir başkası yararına yapılan tüm olumlu eylemleri ifade ederken îsâr ise yapılacak yardımın bunu gerçekleştiren bireye maddi bir götürüsü olsa dahi kişinin diğer kişiyi öncelemesini ifade etmektedir. Bu noktada önemli husus, yapılan yardım davranışının bireye herhangi bir maliyetinin olup olmadığıdır (Nakl. Yıldız ve diğer, 2012: 219). Dolayısıyla özgeciliği bir başka bireyi önceleyen yardım davranışı, îsârı ise bireyin herhangi bir bedel ödese de yardım davranışında bulunması biçiminde kavramlaştırmanın daha doğru bir ifade ortaya koyacağı düşünülmektedir.

Pro-sosyal davranış ise; Bierhoff (2005: 9) tarafından yardım etme davranışının bir alt boyutu şeklinde incelemiştir. Fakat ilgili literatürde yer alan birçok çalışmada pro-sosyal davranış faaliyeti, olumlu tüm sosyal davranış faaliyetlerini kapsayacak biçimde tanımlamıştır. Yardım etme davranışı ise bu kavramın alt boyutu şeklinde ele alınmıştır. Yine aynı şekilde özgecilik de pro-sosyal davranışın diğer alt türleri arasında ele alınmaktadır. Özgecilik davranışı diğer insanları önceleyen pek çok olumlu sosyal davranışla iç içe olmakla birlikte bu her olumlu sosyal davranışın da özgecilik olarak ele alınması anlamına gelmemektedir. Çünkü herhangi bir karlılık beklentisiyle ve de cebren yapılan yardım davranışı olumlu sosyal davranış olarak nitelendirilseler dahi özgecil bir davranış olarak görülemezler (Akbaba, 1994: 17). Özetle pro-sosyal davranış şemsiye bir kavram şeklinde ele alındığında; yardım davranışının da onun alt bir türü şekli, özgeciliğin de yardım etme davranışlarının bir alt boyutu, îsârın ise özgeciliğin biraz daha spesifik boyutu olarak tanımlandığı ortaya konmuştur.

Monroe (2002: 107; 1994: 862-863), teorik açıdan özgeciliği; pro-sosyal davranışlar içeriğinde yer alan paylaşmak, yardımlaşmak, vermek, aşırı sevgi gibi ilintili diğer farklı

davranış türlerinden ayırmanın gerekli olduğunu ifade ederek belirtilen hususlara özellikle değinmiştir.

1. Diğerkâmlık (özgecilik), bir eylemi içermesi gerekli olup salt iyi niyetler ve düşünceleri taşımak yeterli olmamaktadır.
2. Söz konusu eylem, farkındalıklı olup olmamasına bakılmaksızın bir amaca sahip olmalıdır.
3. Amaç, diğer bireye yardım etme doğrultusunda olmalı ve bu diğer bireyin iyilik hali, yardım etme davranışında bulunan bireyin kendi refah seviyesini ileri taşımak maksadıyla gerçekleştirdiği faaliyetlerden istem dışı oluşan ya da ikincil olarak varılan bir nokta ise söz konusu davranış diğerkâm değildir.
4. Yapılan eylemden elde edilen neticeler, niyetlerden daha önemsiz bir konumdadır.
5. Özgecilik, koşullara göre değişkenlik göstermez ve bu eylemin amacı bir diğerine yardım etmedir. Özgeci birey, davranışlarını herhangi bir ödül beklentisiyle gerçekleştirmez.

Özetle; Pro-sosyal davranış, yardım edilen kişinin mevcut durumunu daha iyi bir noktaya getirme niyetiyle, yardım eden kişinin ise herhangi bir zorundalık hissi olmaksızın gerçekleştirilen faaliyetlerdir. Özgecil davranış ise ek bir sınırlandırma ile yardım etme davranışında bulunan kişiyi perspektif edinme ve empatik eğilimle motive etmek üzerine belirlenmiş olma durumuna karşılık gelen pro-sosyal davranış şeklinde ele alınmıştır Bierhoff (2005: 9)

2.1.5. Sosyal Hizmet Uzmanları ve Özgecilik Eğilimleri

Eski çağlardan günümüze kadar içinde yaşadığımız toplumda birbirimizin yararını gözetmeyi ve yardımlaşmayı sürdürmüştür. Sosyal hizmet mesleği de insanlık tarihi kadar eski bir uygulama olarak ele alınmaktadır. Bununla birlikte mesleğin doğası gereği uygulayıcı olan sosyal hizmet uzmanları aracılığıyla müracaatçının sorunlarını çözme, yardım etme davranışı bir disiplin halinde ele alınmıştır yolunda (Aydemir, Artan ve Öngören; 2021). Sosyal hizmet mesleği; kişilere gerek kendi sosyal çevreleri içerisinde ve gerek bu sosyal çevreyi değiştirmek suretiyle en üst seviyede yardım etme rolünü oynayan bir meslektir (Sheafor ve Horejsi, 2014: 19). Genel tanımlamalarda sosyal hizmet mesleği adına ‘yardım etme’ rolü diğer özelliklere nazaran daha ön planda yer almaktadır (Barker, 1995; Gökçearslan Çifçi ve Altınova, 2012; Duyan, 2012; Tomanbay, 1999a).

Sosyal hizmet, yardım etme davranışını amaçlamakla birlikte bu davranışın insani ilişkiler boyutunda temellendirilmesini de ön planda tutmaktadır. Söz konusu bu ilişkilerin sağlamlştırılması adına empatik yaklaşım dikkat çekmektedir. Meslek elemanlarının, müracaatçı konumundaki kişilerle olan ilişkilerinin salt ilgi ve anlayış göstermeyle yeterli hizmeti sunamayacağı kesindir. Ek olarak müracaatçısının düşünce içeriğini gerçekten anlaması, bu anlayışın kişi ya da kişiler nezdinde muhakemesini yapabilmesi ve bu anlayışın oluşturduğu düşünceleri karşıya aktarabilmesi önem arz etmektedir. Bu da empati duygusuyla gerçekleşebilmektedir (Erkan ve Duyan, 2000). Bu açıdan ele alındığında; empati davranışının sosyal hizmet uygulamalarının etkin halde işleyişi adına önemli bir rolü olduğu ve alanda elzem olduğu söylenebilir (Hepworth ve diğer, 2010:88).

Empatik yaklaşımın yerinde kullanımı sosyal hizmet uygulamaları adına gerekli ve de süpervizyon destekli çalışmalarla birlikte gelişen bir beceri olarak değerlendirilmektedir (Seden, 2005:74). Mesleki bir beceri şeklinde dile getirilen empatinin, bir beceri olmaktan çok şahsi bir nitelik olduğu ifade edilmektedir (Hanley, 2015: 222). Bu doğrultuda da bireyin kişisel benliği ve de değerleri hususundaki farkındalığı, güçlendirici eğitim çalışmalarıyla sağlanılabilir (Tuncay ve İl, 2009). Aynı zamanda bu çalışmalar sayesinde empatik yetide gelişim elde edileceği düşünülmektedir (Erkan ve Duyan, 2000; Napoli ve Bonifas, 2011; Gökçearslan Çifci ve Altınova, 2012; Keefe, 1975). Nitekim Sosyal Hizmet Uzmanlarını diğer meslek çalışanlarından ayıracı bir husus da sözü edilen bu eğitimsel faaliyetlerin öğrenim sürecinde kendilerine sunuluyor olmasıdır (Yıldız ve diğer, 2015). Bununla birlikte salt teorik eğitim yeterli olmayıp bunun ötesinde bir yaklaşım geliştirmenin de elzem olduğu düşünülmektedir.

Yardım edici olarak görülen mesleklerin temel değerlerinden sayılan özgecilik kavramı da yine ‘yardım edici’ bir meslek olarak ifade edilen sosyal hizmet mesleğinde de kendisine empati dışında yer bulmaktadır. Lubove (1965) tarafından bu mesleki alanın temelinde de özgecilik davranışının yer aldığı belirtilmektedir. Mesleğin ilerleyen gelişim dönemlerindeki evrede sosyal hizmet disiplini evrimleşerek bu alanın temel değeri olarak görülen gönüllük esasına bağlı özgecilik düşüncesinden profesyonel özgecilik düşüncesine doğru bir değişim geçirmiştir. Gönüllülük esasından profesyonelliğe yönelen bu değişimle birlikte, sosyal hizmet teorik alanı, çalışılan kitle ve sosyal hizmet modelleri de etkilenmiştir (Akt.: Cabin, 2008)

Empatik eğilim ve özgecilik kavramları, sosyal hizmet mesleği ile doğrudan ilintili görülmekte olup mesleğin temel değerleri arasında yer edinmişlerdir. Empatik yaklaşım ve özgecil eğilimlerin, sosyal hizmet disipliniyle arasında doğrudan bir ilişkiye sahip temel

değerler/ beceriler olduğu kabul görmektedir. Bununla birlikte ilgili araştırmalarda, bu iki kavramdan empatinin sosyal hizmet disiplini içerisinde kendisine daha doğrudan bir yer bulduğu görülmektedir. Empatik eğilimin temel bir unsur olup özgeciliğinse daha farklı biçimlerde meydana gelebileceği ilgili alan çalışmalarından edinilen bilgilerle yordanmıştır.

Konuyla ilgili alan yazınında özgeciliğin, maddi boyutta yetersizlik yaşayanlara yardım etme, gönüllü çalışmalar yürüterek toplumdaki kırılgan gruplara yardımcı olma ve de maddi/manevi yönlerden kişi veya kişilere elindeki güç kaynağını kullanarak fayda sağlamak olarak değerlendirildiği görülmüştür. Yine ilgili literatür ele alındığında; sosyal hizmet disiplini kapsamında empatik çalışmaların özgecilik alanına göre daha fazla olduğu dikkat çekmektedir. Literatürde gözlemlenen bu boşluğun, verilen eğitim süreci içerisinde geliştirilebileceği ve becerilerin kazandırılabilmesi düşünülmektedir.

2.2. İSTİSMAR

2.2.1. İstismar Tanımı/ Suç Korkusu /Özgeci Korku

Karşılaşılan herhangi bir suç davranışının, bireysel ve toplumsal boyutta yarattığı olumsuz neticeler, zaman zaman işlenen suçun kendisinin önüne geçerek çok daha yoğun bir etki alanı bulabilmektedir. Suç faaliyeti yaşanıp bitse dahi sebebiyet verdiği etkiler sürebilmektedir. Bu olumsuzlukların başında da suça karşı yoğun endişeyi ifade eden suç korkusu kavramı gelmektedir (Kul, 2009). Suç mağduriyeti olarak da tanımlanabilen bu duygu durumu, literatür kaynaklarında suç korkusu şeklinde ele alınmaktadır (Çardak, 2011). Bu kavram, insanların suç mağduru olmaya dair algıladıkları savunmasızlık hissiyatına ek olarak kişisel ve çevresel etkilerin de bir arada değerlendirildiği bir unsurdur (Wyant, 2008). Suç korkusu, Ferraro (1995, s.2) tarafından ise; insanların herhangi bir suça veya o suçla ilintili olarak algıladığı sembol/sembollere yönelik geliştirmiş olduğu, duygusal tedirginlik ya da korkma tepkisi şeklinde ifade edilmiştir. Suç korkusu veya mağduriyet yaşama endişesi, kişilerin farklı suç eylemlerine yönelik verdikleri tepkileri ifade etmektedir. Suç korkusu, önceden bir suç mağduriyeti yaşamış kişilerde ortaya çıkabileceği gibi bu duruma hiç maruz kalmamış bireylerde de hissedilebilir. Benzer hallerde ise içinde yaşanılan toplum, bir diğerinin travmasını sahiplenebilmektedir (Göka, 2005).

Ayrıca her insan kendi şahsi güvenliği adına zaman zaman endişe etmekte ve emniyette olma ihtiyacı duymaktadır. Kişiler aynı zamanda sevdikleri, değer verdikleri başkaları adına da

benzer endişeleri duyabilirler. Bahsedilen husus, kişinin hayatında önemli yer tutan bu insanlar adına da hissettiği suç korkusu kavramıdır ve ilgili literatürde özgeci korku şeklinde tanımlanmıştır (Warr ve Ellison, 2000). İçinde bulundukları çevreyi ve de dünyamızı güvenli bulmayan ve birçok tehlike tehdidini içerdiğini düşünenler, hayatlarında değer verdikleri başka insanlar açısından da bu düşünceyi benimsemişlerdir. Literatürde yer alan araştırmalarda suç korkusunun geçmişi ele alındığında, söz konusu alandaki çalışmaların bireysel korku üzerine daha fazla yoğunlaştığı görülmektedir. Ancak kişilerin yaşamlarında önem verdikleri insanlara yönelik de suça yönelik hissettikleri korku algılarının ciddi bir boyutta olduğu ve güven ortamı istedikleri değerlendirilmektedir. Gerçekleştirilen bazı araştırmaların sonuçlarında da; sözü edilen bu korku türünün, başkası adına hissedilmesi durumunun şahsi korkulardan daha ileri ve yoğun yaşandığı ifade edilmektedir (Heber, 2009). Özellikle son dönemlerde artan ve çocuklara yönelik işlenen suç eylemlerine karşı ebeveynlerin, çocuklarının ve diğer çocukların güvenliği, korunması hususlarında giderek yükselen bir korku duymaktadırlar.

Bu doğrultuda ele alınan hususlardan biri, yukarıda belirtilen korku durumunun hem toplumsal nitelikte hem de biyolojik boyuta sahip olduğudur. Özellikle de annelerin çocukları adına hissettikleri özgeci suç korkusu kavramı, birçok araştırmacı tarafından biyolojik bir gereksinim şeklinde ele alınmaktadır. Yine aynı araştırmacılar; anneliğin, çocuklarını bütün tehlike türlerinden korumanın güdüselle bir eylem olduğunu öne sürmektedirler. Özellikle 0-6 yaş grubu çocuğu bulunan annelerin, onları tehlikelerden uzak tutma hususunda çok fazla kaygı taşıdıkları söylenebilir. Bu duruma ek olarak erkek bireyler adına da eşlerini ve de çocuklarını korumanın, toplumsal bir görev ya da üstlenilmiş bir rol olduğu yordanaabilir (Becker, 1981; Fehr ve Fischbacher, 2003).

İnsanların kişisel boyutta duydukları endişe, salt o kişiyi bağlarken bireyin hayatında yer alan ve değer verdiği başka insanlar adına hissettiği korkunun etki alanının görece daha geniş olduğu düşünülmektedir. Bilim insanları tarafından da, bireylerin diğerleri adına herhangi bir suçtan korkma halinin kişisel anlamda bir suç korkusu hissinden daha yoğun olabileceği belirtilmiştir (Snedker, 2006: 76- 78; Tulloch, 2004: 375-376; Hollander, 2001: 102-103; Madriz, 1997: 353; Warr, 1992: 723-725;). Bazı araştırmacılar tarafından; ebeveynlerin çocuklarına, çiftlerin birbirlerine, dostların da yine birbirleri adına duydukları endişeler gibi durumların kişinin kendi adına duyduğu korkudan daha çok olabileceği ileri sürülmüştür.

Bununla birlikte söz konusu kaygıyı, bir başkası adına duyulan korku duygusunu tetikleyebileceğinden de bahsedilmektedir (Warr-Ellison, 2000: 552-555).

2.2.2. Çocuk İhmal/ İstismarı ve Bu Duruma İlişkin Risk Faktörleri

ÇHS' nin 1. Maddesi, 18 yaşın altındaki tüm insanları 'çocuk' olarak tanımlar. Kırılgan, savunmasız ve de korunmaya ihtiyacı olan çocuklarımızın, herhangi bir mağduriyet yaşamaması adına hepimize görevler düşmektedir. Günümüzde çocuk istismarı kavramının tam anlamıyla tanımlanması noktasında ise bazı zorluklar göze çarpmaktadır. Örneğin; sünnet, bebek kundaklanması vb. eylemler, dahil olunan topluma veya yaşanan kültüre bağlı olarak geleneksel ve inançsal anlamda farklılıklar göstermekte ve dolayısıyla hangi davranışın çocuk istismarı olup olmadığını sorgulatmaktadır. Bu da sözü edilen eylemlerin, herhangi bir ihmal/ istismar mı yoksa normal bir davranış mı olduğu karmaşasına sebebiyet verebilmektedir (Topbaş, 2004).

Genel ifadeyle çocuk istismarı; çevredeki yetişkin birey, içinde yaşanan toplum ya da bağlı olunan devlet tarafından bilinçli ya da bilinçli olamayarak çocuğun fiziksel, psikolojik ve sosyal gelişiminin yanı sıra onu mental ve fizyolojik olarak da olumsuz etkileyen tutum veya davranışlardır (WHO, 1999; Akt. Siyez, 2003). Çocuğun; fiziksel, psikolojik ve zihinsel gelişiminin yanı sıra sağlığına yönelik bu olumsuz eylemlerin tekrarlı ve kasten meydana gelmesi çocuk istismarı kavramının temel unsurlarıdır. Benzer bir kavram olarak çocuk ihmali de oldukça önem arz etmektedir. Çocuk ihmali kavramı ise; çocuğa bakma sorumluluğunu üstlenen bireylerin, onun her anlamda bakılıp korunmasına dair yükümlülüklerini yerine getirmemesine karşılık gelir ve çocuğun yalnız ya da bakımsız bırakılmasını da içermektedir. Çocuk ihmali; sorumluluğunu üstlenenler tarafından bir çocuğun temel gereksinimleri olan beslenme, barınma, giyim, güvenliğinin sağlanması, eğitimine devam etmesi, hijyen, oyun oynama, sağlık hizmetine erişmesini sağlama gibi yükümlülüklerin yerine getirilmemesini de ifade etmektedir. Çocuk istismarı ve çocuk ihmali kavramlarının birlikte kullanıldığı alanlar olmakla birlikte aslen istismar, aktif eylemlere; ihmal ise daha pasif eylemlere işaret etmektedir. Çocuğa yönelik farklı şekillerde, bilinçli ve de istekli olarak zarar verilmesi 'aktif'; kişinin yeterli imkanlarının bulunmaması, bilgisizliği veya bilip umursamazlığı şeklindeki davranışlara da 'pasif' çocuk ihmali denilebilir (Koç, 2007; Oral vd., 2001).

Çocuk istismarı türleri, psikososyal, fiziksel, cinsel, duygusal ve ekonomik istismar gibi farklı boyutlarda sınıflandırılmaktadır. Zaman zaman bu istismar türlerinin birden fazlasının aynı anda mevcut olduğundan söz edilebilir. Ek olarak istismar eylemi, bu eylemde bulunan kişi ya da kişilere göre değişmektedir. Bunlar; aile içi istismar ya da çocuğun devam ettiği okul,

yurt, yuva gibi yerlerdeki yöneticiler veya öğretmenler tarafından maruz kaldığı kurumsal istismar bağlamında ele alınmaktadır (Polat, 2000).

Çocuğa yönelik fiziksel istismar; 18 yaşın altındaki çocuğun, bakım ve sorumluluğunu üstlenen kişi ya da kişilerce fiziksel anlamda farklı şekillerde örselenmeye maruz bırakılarak sağlığının olumsuz yönde etkilenmesi davranışları bütünüdür. Çocuğa herhangi bir şekilde vurulması, istemi dışında dokunulması, yaralanması, yakılması, itilmesi, ısırılması gibi eylemler, bu türde ele alınmaktadır (Kaplan, Pelcovitz ve Labruna, 1999). Ek olarak sarsma eylemi de fiziksel istismar türünden sayılmaktadır ve sarsılmış bebek sendromu ve de munchausen by proxy sendromunu da buna dahil edebiliriz. Çocukların en sık maruz kaldıkları istismar türü olarak fiziksel istismarı düşünebiliriz. Hemen her gün birçok çocuk, dahil olduğu ailesi ya da çevresince bu şiddeti görmektedir. Hatta bazı aile yapılarında bu durum maalesef sıradan bir eylem haline dönüşmüştür. En sık rastlanılan bu istismar türü, öyle ki toplumumuzda ‘terbiye etme’, ‘disipline etme’ davranışı olarak görülmektedir. Ülkemizde bu konu üzerine gerçekleştirilen bir araştırmada; çocukların %65,72’sinin ebeveynlerince fiziksel istismara maruz bırakıldığı saptanmıştır (Aral, 1997). Son yıllarda bu düşünce tarzı olumlu yönde değişmekle birlikte hala çocuklarda fiziksel istismar vakaları varlığını sürdürmektedir.

Fiziksel istismar sıklığına dair yapılan bir meta analiz araştırmasında, bu şiddet türünün dünya genelindeki prevalansı %22,6 olarak saptanmıştır (Stoltenborg ve diğerleri, 2015). Başka bir çalışma olan Ege Üniversitesi Çocuk Koruma Birimi’ne ait bir araştırmada, istismar tanısı koyulmuş 89 çocuktan 22’sinin fiziksel istismar mağduru olduğu bulunmuştur. Bu istismarın genellikle babaları tarafından uygulandığı görülen araştırmada ek olarak söz konusu istismarın %95’inin tokat atılarak cezalandırma şeklinde, %17,9’unun ise elle ağır dövme şeklinde cezalandırma olduğu saptanmıştır (Koç ve diğerleri, 2012). Çocuğa yönelik bu şiddet türünü onları terbiye etme adı altında benimsemek büyük bir sorun arz etmektedir. Ailesinde bu şiddete maruz kalan çocukların fiziksel istismar durumuna ek olarak duygusal anlamda da şiddete maruz kaldığını söylemek doğru olacaktır. Dolayısıyla mağdur konumdaki çocuğun psikososyal ve fizyolojik gelişiminin ciddi boyutlarda olumsuz etkileneceği bir gerçektir.

Bu tarz istismar örneklerinden olan sarsılmış bebek sendromu ise; bebeğin şiddetle sarsılması sonucu kafa içi kanama, beynin hasarı ve de göz dibinin kanaması şeklinde büyük ölçüde sağlık problemlerine sebep olan ve ciddi sonuçları olan bir durumdur. En fazla iki yaşın altındaki bebeklerin kuvvetli bir biçimde sarsılması sonrası ölüm vakaları dahi yaşanabilmektedir (Şahin ve Taşar, 2012).

Munchausen by Proxy Sendromu olarak tanımlanan durumda ise; çocuğun sorumluluğunu üstlenen kişi ya da kişilerin çocuğunda herhangi bir hastalık olduğu düşüncesiyle onu devamlı hastaneye götürmesidir. İddia edilen hastalık durumuna ilişkin çocuk üzerinde yapılan tıbbi müdahaleler, çocuğa zarar verebilmektedir (Kara, Biçer ve Gökalp, 2004). Bu konuda yapılan çalışmaların sonucunda; Munchausen by Proxy tanısı alan vakalarda bu davranışı sergileyenlerin büyük çoğunluğunun (%95,6) çocukların anneleri olduğu ifade edilmiştir. Ek olarak bu kişilerin %30'unun ise çocukluk evresinde kötü muameleye maruz kaldıklarını belirttikleri görülmüştür (Yates ve Bass, 2017). Bu tarz olaylarda, çocukları koruyabilmek adına ebeveynler de mutlaka gözlemlenerek gerekli hallerde tedavi edilmelidir.

Cinsel istismar da çocuklara yönelik istismar türleri arasında yer almaktadır. Tüm dünya genelinde kadınların yanı sıra çocuklar da cinsel istismara fazlasıyla maruz kalmaktadırlar. DSÖ, çocukluk dönemi cinsel istismarını; “çocuğun tamamen anlayamadığı, bilgilendirilmiş onay veremediği, gelişimsel anlamda hazır olmadığı, içinde bulunduğu toplumun kanunlarını ve taşıdıkları sosyal tabuları ihlal eden bir cinsel faaliyet olarak ele almıştır. Ek olarak çocukla arasında güven, sorumluluk bilinci ve de güç ilişkisi olan bir yetişkin birey veya yaş/gelişim olarak çocuktan ileri bir düzeydeki başka bir çocuk tarafınca gerçekleştirilen bir eylem” biçiminde tanımlamıştır (Hinds ve Giardino, 2020). TÜİK 'in son dönemlerde paylaştığı çocuk istismarına dair verilerde; kız çocuklarının, erkek çocuklara nazaran daha çok cinsel istismara maruz kaldığı bilgisi yer almaktadır (TÜİK, 2020). Ancak maalesef günümüzde kayıtlı veriler dışında erkek çocuğu istismarları da artış göstermektedir. Çocuk veya adolesan çağındaki bir birey, istismar mağduru çocuktan en az beş yaş büyükse ve de gelişim anlamında daha ileride ise istismarcı olarak sayılabilmektedir (Tekin, 2017). Cinsel istismar eylem türlerine göre; cinsel temasa dayalı, temas içermeyen (teşhircilik, röntgencilik, cinsel içerikli konuşma), penetrasyon, oral ya da genital birliktelik veya cinsel sömürü (fuhuş veya pornografi) olarak sınıflandırılmaktadır (Shevlin vd.,2018:263).

Çocukluk çağındaki cinsel istismara dair gerçekleştirilen çalışmalarda; istismarcıların genel olarak erkek, bekar ve de çocuğun tanıdığı insanlardan olduğu ayrıca çoğunlukla düşük eğitim seviyesinde, bağımlılık yapıcı maddeleri kullanan ve işsiz kesimden oldukları sonucuna varılmıştır (Akkuş, 2014; Erdoğan vd., 2011; Smallbone ve Wortley, 2001). Elde edilen bu sonuçlar herhangi bir müdahale sırasında göz önüne alınmalı ancak bu tarz genelleyici yaklaşımların normatif olmadığı, cinsel istismar davranışının bütün sosyo-ekonomik ve kültürel çevrelerde ortaya çıkabildiği unutulmamalıdır (İbiloğlu, Atlı, Oto ve Özkan, 2018; Yılmaz Irmak, 2008).

Cinsel istismar; yaş, sosyo-ekonomik düzey ya da herhangi bir coğrafi konum farkı olmaksızın bütün toplumlarda görülmektedir. Çocuğa karşı bu kötü muamele davranışı yüksek gelire sahip ülkelerde dahi önemli bir toplum sağlığı problemidir. Çocukluk dönemlerinde; kızların %5'i ve %10'u, erkeklerinse %5'inin cinsel istismara maruz kaldığı saptanmıştır (Gilbert ve diğerleri, 2009). Buna ek olarak 28 ülkede cinsel ilişkiye zorlanmış kızların yaklaşık %90'ının olayın sanığını tanıyor oldukları belirtilmiştir. Erkeklerle yönelik cinsel istismar davranışının sanıkları arasında ise daha çok arkadaş ve de partnerlerin olduğu saptanmıştır. UNICEF, 2017; Malatya Çocuk İzlem Merkezi'ne, 2015-2019 döneminde başvuruda bulunan cinsel istismar mağduru olan çocukların dosyalarının ele alındığı bir araştırmada; 2015 yılında 8 vaka, 2016 yılında 85 vaka, 2017 yılında 171 vaka, 2018 yılında 212 vaka ve 2019 yılında da 202 vaka bulunduğu incelenmiştir. Yıllara göre rakamsal bir artış gözlemlenmekle birlikte resmi herhangi bir bildirimin bulunmadığı vakaların varlığı da göz önüne alınmalıdır. Bunun yanı sıra alandaki araştırmalar; çocukluk evresinde yaşanan cinsel istismarın, çocuğun psikososyal ve de cinsel boyuttaki gelişimini alt üst ederek ileriki dönemlerde birçok psikopatolojiye sebebiyet verebileceğini öne sürmektedir (Demirci, Özmen, Öztop, Özdemir ve Uytun, 2014).

Cinsel istismar vakalarının ortaya çıkması durumu ekseriyetle çok zordur. Kültürümüzde yer alan cinsellikle alakalı konuların ayıp denilerek tabu haline gelmesinden dolayı mağdur çocukların maruz kaldıkları eylemleri dile getirmeleri daha da imkânsız hale gelmektedir. Bundan dolayıdır ki ilgili konuda gerçekleştirilen araştırmalardan elde edilen veriler, salt resmi bildirimde bulunulmuş vakalardır. Birçok cinsel istismar vakası; kişisel, ailesel ve de toplumsal nedenlerden ötürü yetkili kurumlara bildirilememektedir (Şahin, 2020). Ayrıca cinsel istismar olaylarının aile içinde yaşanma oranları yadsınamayacak boyutta olup bir aile içi istismarı olarak nitelendirilen ensest davranışı da cinsel istismar türlerinden birisidir. Bu tip istismara dayalı ilişkilerde taraflar arasında bir kan bağı söz konusudur ve de yasalara göre evlenmeleri de yasaktır. Malatya ÇİM bünyesindeki bir araştırmada; ensest vaka oranının %15,7 olduğu belirtilmiştir (Aksüt, 2020). Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı'nda ensest hakkında elde edilen verilerle gerçekleştirilen bir araştırmada ise ensest davranışının %44,8'inin 12-15 yaş dönemine ait olduğu sonucuna varılmıştır. Ek olarak verilerin %50'sinde sanık, mağdurun öz babası, %9,5'inde üvey babası, %7,8'inde amcası, %6,9'unda da dayısı olduğu tespit edilmiştir. Öz babası tarafından cinsel istismara maruz kalanların %62,5'inde de psikiyatrik bir bulguya rastlanıldığı ifade edilmiştir (Karamiş, 2018).

Çocuğa yönelik duygusal istismar; bakım ve sorumluluğunu üstlenen kişi ya da kişilerce sistematik biçimde çocuğa yöneltilen yalnız bırakma, terk etme, reddetme, suça sürüklenme ve

de korkutma gibi çocuğun psikolojik gelişimini baltalayıcı davranışları içermektedir (Dinleyici ve Şahin Dağlı, 2016). Genel anlamıyla çocuğun; sosyal, manevi ve de ahlaki gelişimine ket vurucu aynı zamanda da onun fiziksel, zihinsel ve de ruhsal sağlığını zedeleyici veya bu riski barındıran tüm kötü muamele davranışları bu bağlamda ele alınmaktadır. Genellikle ebeveyn veya bakım veren şeklinde tanımlanan, çocuğun bakım ve sorumluluğunu üstlenen kişi ya da kişilerce gerçekleştirilen çocuğa yönelik bu davranışlar; korkutma, hakaret etme, suçlama, alay edici söylem veya tavırda bulunma, küçümseme, tehdit etme, şantaj ve aşağılama gibi fiziksel olmasa da yoğun biçimde olumsuz etkiler barındıran eylemleri de içermektedir (WHO, 2006). Sadece belirtilen eylemleri gerçekleştirmek değil beklenen davranışları sergilememek de bu tür istismara örnek verilebilir.

Psikolojik istismarla eş anlamlı kullanılan duygusal istismar, kısa bir süre öncesine dek somut ve ölçülebilir bir veri sunmamış, kötü muamele kapsamındaki başka istismar türlerine kıyasla tespiti daha zor olmuş ve de zarar kıyaslamalarında daha alt sıralarda algılanmıştır. Bahsedilen nedenlerden ötürü çocukluk çağındaki ihmal ve istismara dair çalışmaların odak noktasında yer almamıştır (Kaplan, Pelcovitz ve Labruna, 1999). Ancak son dönemlerde yapılan çalışmalar; duygusal istismar türüyle intihar eğilimi, içselleştirme ve dışsallaştırma davranışları ayrıca düşük benlik saygısı ve asosyallik gibi travmatik etkilerin arasında bulunan bağlantının, diğer istismar türlerine kıyasla çok daha yoğun olduğunu belirtmiştir (Burns, Jackson ve Harding, 2010; Mullen, Anderson, Romans ve Herbison, 1996 ; McGee, Wolfe ve Wilson, 1997). 2010 yılında UNICEF tarafından Türkiye’de gerçekleştirilen bir araştırmada ise 7 ve 14 yaşları arasındaki kız çocuklarının daha çok arkadaşları, öğretmenleri, anne ve babaları; erkek çocukların ise daha çok arkadaş, öğretmen ve de babaları tarafından duygusal istismara maruz bırakıldığı sonucuna ulaşılmıştır (UNICEF, 2010). Çocukların savunmasız varlıklar olmaları durumundan fayda elde etmeye çalışarak onlara cinsel istismarda bulunanlar tarafından da çocuk üzerinde ağır travmatik sonuçlar yaratılmaktadır.

Duygusal istismar türünün, çocuk ve adolesan çağı bireyler üzerinde birçok olumsuz etkisinden söz edilebilir. Bunlar; mental, fiziksel, psikososyal ve de davranışsal gelişimi sekteye uğratması, bağımlılık yapıcı madde kullanım riskine sebebiyet vermesi, depresyon, uyku bozukluğu, yeme bozukluğu, travma sonrası stres bozuklukları, düşük seviyede öz yeterlilik hissi, anksiyete, intihar düşüncesi ve de risk içeren cinsel davranışların ortaya çıkması şeklinde ifade edilebilmektedir (Koçmarlar ve Akbağ, 2016; Norman vd., 2012; Hart ve Rubia, 2012; Ağırman ve Maner, 2010).

Çocuk koruma sistemleri bünyesinde yer alan meslek elemanlarından sosyal hizmet uzmanlarının, bu istismarın öngörülmesi noktasındaki göstergeleri ele alarak uyguladıkları mesleki müdahalelerle etkin bir hizmet sunmaları önemlidir. Bu noktada yetkin bir uzman olabilmek adına da sosyal hizmet alanına dair varyasyon içeren yöntemlere hakim olunması ve müracaatçıya uygun biçimde uygulanması gerekmektedir (Artan ve Kumbasar, 2017).

Çocuğa yönelik ekonomik istismar kavramı; çocukların, psikososyal, fiziksel ve de duygusal gelişimlerini olumsuz yönde etkileyen, bunun yanı sıra onların haklarını ihlal edici şekilde hiçbir maddi kazanç olmaksızın ya da oldukça düşük miktarlardaki kazançlarla çalıştırılması durumuna karşılık gelmektedir. Bu durum da diğer tüm istismar türleri gibi çocukların sağlıklı gelişimlerini her yönüyle zedelemektedir. Çocukların ekonomik istismara uğramalarının ana gerekçeleri; işsizlik, yoksulluk, eğitim eksikliği ve de göç olgusudur. Maddi yetersizlik içerisinde büyüyen bir çocuğun, söz konusu istismara maruz kalma riski daha fazladır (Aydın, 2019). Ekonomik istismara maruz kalan çocukların çalıştıkları dönemlerde; şiddet görme, fiziksel ya da cinsel istismara uğrama veya kaçırılma gibi tehlikelerle karşılaşmaları yüksek olasılıklıdır. Ekonomik istismara maruz kalan çocukların zarar gördükleri bilinmektedir ve onları koruyabilmemiz adına daha çok çalışmaya gereksinim duyulmaktadır.

Tüm bilgiler ışığında birçok bilim insanı; ebeveyn, çocuk ve de çevreyle ilintili olarak etyolojik etkenlerin bu olguların ortaya çıkmasında etkili olduğu görüşünde hemfikirlerdir. Ebeveynlerin, çocuklarına yönelik ihmal ve istismar davranışları kapsamındaki risk faktörlerine ilişkin; psikiyatrik rahatsızlıklar, sosyal desteklerinin olmayışı, madde kullanımı ve de kendi çocukluk çağlarında istismara maruz kalmayı deneyimlemelerinin vb. bulunulması söylenebilir (Traşçı Y. ve Gören S.,2007). Dolayısıyla ihmal ve istismarın nedenlerinin temeline inmek önem taşımaktadır.

1. Aileden Kaynaklı Sebepler: Bu alanda gerçekleştirilen çalışmalar; söz konusu ihmal /istismar olgularında aile faktörünün önemli bir rolü olduğunu göstermektedir. Bu çalışmalar; ebeveynlerin özellikle stress seviyelerinin ihmal ve istismara zemin hazırladığını saptamıştır. Bir çocuğun sorumluluğunu üstlenen bireylerin ekonomik yetersizlik içinde olması, ebeveynlerin sosyal bir çevresinin bulunmaması, hastalıklar gibi dış stres faktörlerini taşımaları, çocuğa karşı ihmal ve de istismarda bulunmalarına sebebiyet vermektedir.

Yine çocuk yetiştirme sorumluluğu olan kişilerin; karakter özellikleri, erken yaşta ebeveyn olmaları, madde kullanımları, yalnız ebeveynlik gibi iç stres faktörlerinin olması da ihmal ve de istismarı artırabilecek risk faktörleri olarak görülmektedir (Ünal, 2008). Çocuklarına yönelik istismar ve ihmal davranışını sergileyen anne-babaların kişilik

özelliklerinin incelendiği bir araştırmada; anne- babaların depresyon eğilimi, narsistlik, kaygı ve de empati kurmakta güçlük yaşamaları gibi bulguları ortaya çıkarmıştır. İstismarda bulunan babaların genel olarak psikopatik davranış eğilimlerinin olduğu dikkat çekmiştir. Çocuğuna karşı kötü muamele davranışı sergileyen ebeveynlerin, ilişkilerinde karşılıklı güven duyguları, sevgi ve saygı bağları eksiktir. Bu bireylerin çocukluklarında kendi ailelerinden sevgi, saygı ve ilgi görmemiş olmaları muhtemel olup ileriki dönemlerde bu bağları bir başkasıyla sağlıklı şekilde kuramamaları, kendi çocuklarına dahi sevgi gösterememeleri şeklinde tezahür etmektedir. Sevgi ve şefkatten yoksun büyütölmüş ebeveynler, karşılaştıkları herhangi bir zorlukta çocuklarına yönelik sağlıksız davranışlar sergilemektedirler. Bu şekilde, kendilerinden daha güçsüz ve savunmasız konumdaki çocuklarına çeşitli şekillerde saldırmaya yeltenmektedirler (Polat, 2007).

2. Toplumsal Kaynaklı Sebepler: Kişilerin içinde yaşadıkları toplumun kültürü ve değerleri, istismara yol açan sebepler arasında yer almaktadır. Çocuğaya yönelik kötü muamele davranışları arasında; yaşanan toplumdaki cinsiyet eşitsizliği, sosyal adaletsizlikler, aile bireylerine destek sunabilecek hizmetlerdeki yetersizlikler, yoksulluk, şiddet davranışlarını karikatürize ederek gösteren medya, yine şiddet tutumunu olumlayan zihniyetlerin toplumda yaygın yer bulması, ihmal/istismar konularında yeterli dikkati üzerine çekecek çalışmaların yetersizliği gibi faktörler gösterilmektedir (Celiloğlu, 2018). Özellikle ekonomik yetersizlikler, çocuk ihmal ve istismarının ortaya çıkması noktasında önemli rol oynamaktadır. Yoksul insanlar arasında çocuk ihmal/ istismarı ciddi bir artış göstermektedir. Bu şekilde kötü muameleye maruz kalan çocukların tüm yaşamları üzerinde var olacak olumsuz etkiler sonucunda ise toplum genelinde de olumsuz sonuçların ortaya çıkabileceği düşünülmektedir.

2.3. EBEVEYNLİK

2.3.1. Ebeveynlik Süreci

Birçok anne ve baba tarafından ebeveynlik deneyimi, eğlenceli bir durum olarak algılanmaktadır. Fakat ebeveynlik dediğimiz kavram, düşünüldüğünden daha karmaşık bir ifadedir. Bunun anlamı, ebeveynliğin iyi ve zevkli taraflarının yanı sıra bütünsel olarak birçok farklı yönden sorumluluğu da beraberinde getirmesidir. Ebeveynliğin, sözü edilen zorlayıcı rollerini ve sorumluluklarını daha rahat üstlenebilmek adına anne ve baba olmaya karar veren bireylerin, sağlam bir psikolojiye sahip olmaları oldukça elzemdir. Dolayısıyla özyeterliliğe

sahip ebeveynler, kendi ikili ilişkilerinde de sağlıklı bir uyum elde edebilirler. Ebeveynlerin; çocuk yetiştirme süreçlerinde öncelikli olarak çocuğun bakımı ve onun sağlıklı gelişimi adına yeterli düzeyde bilgiye sahip olmaları ve de bu bilgileri pratiğe dökebilme yetisini taşımaları gerekmektedir. Anneler ve babalar; çocuklarının düşünce ve davranışlarının gerek kendileri tarafından gerekse de çevrelerindeki diğer insanlar tarafından etkilenebileceğinin de bilincinde olmak zorundadırlar. Tüm bu bilinç tutumları, ebeveynlerin özyeterliliği ile ilişkilidir. Ebeveynin özyeterliliği de tanım olarak; anne ve babaların, çocuklarının bakım ve sorumluluklarıyla alakalı üstlenmek zorunda oldukları rollerle birlikte potansiyeline bağlı yargılar ve inançlar şeklindedir (de Montigny ve Lacharite, 2005).

Bilim insanları tarafından yapılan sınıflandırmalar doğrultusunda; ebeveynlik tutumları şu şekilde maddelenebilir:

1. Otoriter Ebeveyn Tutumu: Anne ve babaların benimsedikleri bu tutumda, ceza kavramı söz konusudur. Bu tutumda ebeveynler, çocuklarına sert kurallar koyar. Çocuğun davranışlarını kontrol etme seviyeleri daha yüksektir. Otoriter ebeveynlerle yetişen çocuklar; söz konusu otoriteden korkan, çekingen, itaatkâr, kendisinden beklenilenin de ötesinde işler yapmaya çalışan bireyler olarak yetişebilmektedirler (Yıldız, 2004, s.138).

2. İlgisiz/ Kayıtsız Ebeveyn Tutumu: İlgisiz tutumdaki ebeveynler; çocuklarının ihtiyaçlarını görmezden gelerek onları ilgi, şefkat gibi duygulardan yoksun bırakarak aşırı boyutta ihmal ederler (Kaya ve diğerleri, 2012, s.210). Bu anne- babalar, genellikle çocuklarının yaşamlarından bihaber şekilde davranarak çocuğuyla alakalı konularda kayıtsız davranır, onu yalnız bırakır ve görmezden gelirler. Dolayısıyla böyle bir ailede yetişen çocuklar da güven duygusundan eksik olarak büyürler.

3. Serbest Ebeveyn Tutumu: Serbest ebeveynlikte, çocuğun tutum ve davranışlarının doğru mu yanlış mı, iyi mi kötü mü, yararlı mı zararlı mı olduğu üzerinde durulmaz ve onların hiçbir hareketine müdahale edilmez (Aydın, 2002, s.128). Bu yaklaşımda çocuğun istekleri, anne ve babasının düşüncelerinden çok daha önceliklidir. Ebeveynlerin yalnızca bir çocuğunun bulunması durumlarında buna daha sık rastlanılmaktadır (Kaya ve diğerleri, 2012, s.30). Anne- babaları bu tutumda olan çocuklar, her istediklerine sahip olabilmek ve sınırlarını kontrol etmeden hareket edebilme davranışları sergilerler. Bundan dolayı elde edemedikleri isteklerde hayal kırıklığı yaşayabilmektedirler.

4. Dengesiz/ Kararsız Ebeveyn Tutumu: Ebeveynlerin; çocuk yetiştirdikleri dönemlerde gerek kendi aralarında gerek çocukları adına birlikte aldıkları kararlarda yaşanan

tutarsızlık durumunu ifade eder (Aydın, 2002). Bu farklılıklar, ebeveynlerin zaman zaman serbest davranan zaman zaman ise katı bir tutuma bürünen yaklaşımlarından kaynaklanmaktadır. Bu tarz bir ailede yetişen çocukların kendi hayatlarında da kafa karışıklıkları yaşayabildikleri ve benzer davranışlarda bulunabildikleri görülmektedir.

5. Koruyucu Ebeveyn Tutumu: Söz konusu ebeveynlik yaklaşımında anne ve babalar, çocuklarına karşı aşırı bir kontrol altında tutma içgüsüyle gereğinden fazla ilgi gösterirler. Hatta çocuklarının bir şey yapmasına fırsat tanımadan onun yerine eylemi gerçekleştirirler (Seydoğulları, 2008). Ebeveynlerin çoğu zaman farkında bile olmadan sergiledikleri bu aşırı ilgi ve alaka davranışları neticesinde de çocuklar; edilgen kalmakta, hedeflerine erişmek için çevrelerinden destek beklemekte ve kendilerini ilgilendiren problemleri başkalarının çözmesini beklemektedirler (Alisinanoğlu, 2003).

6. Mükemmeliyetçi Ebeveyn Tutumu: Bu yaklaşımda ebeveynler; kendi kişisel ukdelerini çocukları üzerinden gerçekleştirmeye, isteklerini onların deneyimleriyle yerine getirmeye çalışırlar (Yamanoğlu, 2009). Anne ve babalar, bu şekilde bir anlayışla çocuklarının potansiyellerini göz ardı ederek kendi hedeflerine ulaşmaya odaklanırlar. Bu nedenle de zaman zaman çocuklarının kapasitelerinin üstünde çaba sarf ederek her şeyi mükemmel gerçekleştirmelerini beklerler. Yine bu tarz bir ailede büyüyen çocuk, karşılaşılabileceği herhangi bir başarısızlık halinde psikolojik olarak etkilenebilmekte ve özgüven sorunları yaşayabilmektedir.

7. Demokratik Ebeveyn Tutumu: Anne babaların çocuklarını, olması gerektiği haliyle bir birey gibi kabul ettikleri bu yaklaşımda; çocuğa yönelik karşılıksız bir sevgi vardır ayrıca sahip olunan hak ve sorumlulukların dağılımı da dengelidir (Erkan, 2013). Onun duygu ve düşünceleri değer görür, bağımsızlıkları desteklenir. Demokratik aile türünde çocuklar; kendilerini daha iyi ifade edebilen, yaratıcı, benlik algısı yüksek olan, dışa dönük, sorgulama yetisi gelişen ve daha paylaşımcı bir birey olarak yetişir (Pekşen-Akça, 2012).

8. İzin Verici Ebeveynlik Tutumu: Söz konusu yaklaşımdaki bir ailede, çocuğuna sınır koyma ve onun davranışlarını kontrol etme hususlarında var olan bir yetersizlikten bahsedilebilir (Sak ve diğerleri, 2015). Böyle bir ailenin çocuğu, herhangi bir denetimle büyütülmediği ve olumsuz tutumlarına herhangi bir uyarıda bulunulmadığı için anne ve babasının onunla ilgilenmediğini düşünebilmektedir. Bunun yanı sıra aynı çocuklar, sosyal yaşamlarında benzer bir özgürlük alanı bulamadıklarında ise huzursuz hissedebilmektedirler.

Aile içerisinde ailenin üyesi olan kişi ve aile, çift yönlü bir etkileşime sahiptir. Yukarıda açıklanan ebeveynlik tutumlarının oluşması da anne ve babaların sahip oldukları özelliklerinden kaynaklı olarak ele alınmaktadır. Bu tutumları etkileyen unsurlardan biri ise ebeveynlerin dahil oldukları kültürlere ait özelliklerdir (Gonzalez ve diğerleri, 2001). Yani ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutumlarının; çocuğa, anne ve babaya ve de ailenin dahil olduğu toplumsal koşullara göre değişkenlik gösterebildiği söylenebilir (Baran ve Yurteri Tiryaki, 2016; Özyürek, Özkan, Begde, ve Yavuz, 2013). Ancak sağlıklı bir aile iletişiminde; bireyler, bulundukları ailede oldukları gibi kabul ve değer görürler (Üstün, 2013). Bu olumlu yaklaşımlar da çocuğun, benliğini ve gelişimini aynı doğrultuda etkiler (Çağdaş, 2012).

2.3.2. Ebeveynlik Kaygısı /Kaygı

Kaygı; sebebi belirsiz olan bir sıkıntı hali ve endişe duygusu şeklinde tanımlanabilir (Öğüt, 2000). İnsanın temel duyguları arasında yer alan bu duygu, bireyin hayatını önemli ölçülerde etkilemektedir. Kaygı kavramı, korkuyla farklı duygular olmakla birlikte korkuya neden olan olaylar zamanla kaygıya sebebiyet vermektedir. Kaygı duygusuyla bağlantılı yönleri olan güvenlik ihtiyacının da insan hayatında önemli bir yer tuttuğu söylenebilir. Nitekim Maslow' un ihtiyaçlar hiyerarşisinde de güvenlik ihtiyacı, önemli ihtiyaçlar sıralamasında yer almaktadır. Bu durum içinde bulunulan tüm toplumu etkilemektedir. Tarhan (2005) ise, toplumsal duyguların zedelenmesini 'kötü dünya sendromu' olarak tanımlamaktadır. Söz konusu sendrom dolayısıyla insanların son yıllarda yaşadıkları ülkeleri hatta tüm dünyayı kötülük ve tehlikelerle dolu bir yer olarak algıladıkları, bu durumu kendileri ve sevdikleri adına bir tehdit olarak gördükleri ve bunun için kendilerini güvende hissetmedikleri ifade edilmektedir.

Özellikle ebeveynlerin, çocukları adına taşıdıkları kaygı duygusu son yıllarda artış göstermektedir. Warr ve Ellison (2000); özgeci suç korkusunu ele alarak bu kaygı halinin kadınlarda özellikle anne olduktan sonra erkek bireylere nazaran daha yoğun biçimde hissedildiğini, kadınların öncelikle çocukları adına bu duyguyu hissettiklerini; erkeklerinse eşleri için çocuklarından daha önce korku duyduklarını ifade etmişlerdir. Ancak bu durum farklı dönemlerde yapılan çalışmalarda değişkenlik göstermektedir. Anne ve babaların algıladıkları kaygı düzeylerinde; kaç çocuklarının olduğu, çocuklarının yaşı ve cinsiyeti gibi faktörler etkili olmaktadır (Gilchrist, Bannister, Ditton ve Farrall, 1998;). Bu konuda da diğer bütün değerlerde olduğu gibi özgeciliğin küresel etkilerinin yanı sıra yaşanan kültüre özgü yönleri de gözetilmektedir.

Çocukluk dönemi, bireyin gelişimi açısından ebeveynler ve toplum açısından hassasiyet gösterilmesi gereken bir evredir. Bu çağın olumlu/ olumsuz deneyimleri ömür boyu etkisini sürdürmektedir. Dolayısıyla çocukların gelişim evrelerinde yaşanan istismar hallerinin araştırılması önem arz etmektedir. Henry Kempe, 1962 yılında 'Hırpalanmış Çocuk Sendromu' tanımını yapmasıyla, çocuk istismarı konusunun incelenmesi konusu ivme kazanmıştır. Bu önemli adım ile çocuk istismarına yönelik kapsamlı çalışmalar gerçekleştirilmiştir (Powers vd., 1990; Arthur, 1997). İlgili araştırmalarda çocuk istismarı, yalnızca fiziksel şiddet gören çocukları kapsamaktan çıkarak maruz bırakıldıkları duygusal ve cinsel istismar gibi türler de ele alınmıştır (Lynch, 1985).

Devamlı karşılaşılan ve maalesef engellenemeyen çocuk ihmal ve istismarı konusu; tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de giderek artış gösteren ve dolayısıyla ciddiye alınması gereken bir durumdur. Bu vakaların varlığını günümüzde de artarak göstermesi, tehlikenin boyutlarının büyüklüğünü göz önüne sermektedir. Ülkemizde kamuoyuna yansımayan birçok istismar vakası da meydana gelmektedir. Gerçekleştirilen bilimsel çalışmalardan; hemen her yıl 1.6 milyon çocuğun ihmal ya da istismara maruz kaldığını ve 1000'den fazla çocuğun da bu sebeple yaşamını yitirdiği yordanmaktadır (Alpaslan, 2014). Yine bu konuda yapılmış bir çalışmada ise çocukluk dönemlerinde yetişkin bireylerin %22,6'sının fiziksel istismara, %36,3'ünün de duygusal/psikolojik istismara maruz bırakıldığı görülmüştür (Butchart ve Mikton, 2014). Çocukların maruz kaldıkları bu büyük tehlike hem bireysel hem de toplumsal boyutlarda ruh sağlığına da büyük zararlar vermektedir. Bu nedenledir ki özellikle ebeveynlerin söz konusu duruma karşı bilgi ve farkındalık sahibi olmaları yönünde çalışmalar yürütmek elzemdir.

Söz konusu algılayışsal farkların, ebeveynlerin özgeci kaygılarını şekillendirildiği söylenebilir (Warr ve Ellison, 2000). Bu duruma ek olarak ailedeki birey ya da bireylerin geçmiş mağduriyetleri de ebeveynlerin özgeci kaygılarının artışına sebep olmaktadır. Yine suça dair algılanan çevresel risk öngörülerinin ebeveynlerin bu kaygıyı yaşamalarına bir nedendir (Drakulich, 2012; Mc Grath, 2011; Swaray, 2007). Elde edilen bilgiler ışığında ebeveynlerin, çocuklarına yönelik özgeci kaygılarının üstesinden gelmek amacıyla onların herhangi bir suça maruz kalmaması için korumacı yaklaşıtları ve tedbirler almaya çalıştıkları görülmektedir. Bu tedbirlerin işe yarar noktaları bulunmakla birlikte çoğu zaman çocukların sosyal hayatlarının kısıtlandığı davranışlar haline geldiği anlaşılmaktadır (Coleman, 1988; Sampson, Raudenbush ve Earl, 1997). Genel olarak anne ve babaların; kız çocukları adına duydukları endişe erkek çocuklarınkinden daha ileriki yaşlarına dek devam etmektedir. Erkek çocukları adına

duydukları endişe ise onların ergenlik dönemlerinin sonlanmasıyla azalmaktadır (Tulloch, 2004). Ebeveynlerin söz konusu korkularının üst seviyelerde olmasının çocuğun gelişimi adına olumsuz etkiler doğurabileceği düşünülmektedir. Dolayısıyla anne – babaların, çocuklarını herhangi bir suçtan koruma ve onların güvenliğini sağlama noktasında hangi unsurların tehlike arz ettiğinin bilincinde olmaları ve kişisel kaygılarını nelerin tetiklediğinin de farkındalığını taşımaları gerektiği önem arz etmektedir. Sonuç olarak ilgili konuda gerek devlet kanalıyla gerekli koruyucu ve önleyici tedbirlerin alınabilmesi gerek kişisel ve toplumsal boyutta farkındalığın oluşabilmesi elzemdir.

2.3.3. Ebeveyn Farkındalığı

Anne ve babaların; taşıdıkları duygu ve düşüncelerinin, çocuklarının algıladıkları dış dünyanın, dahil oldukları aile ve kültürün bilincinde olmaları durumu, ebeveynlikte bilinçli farkındalık olarak ifade edilmektedir. Ebeveynlikte bilinçli farkındalığa sahip olmak; bir çocuğun emsalsiz doğası, gereksinimleri, düşünceleri ve duyguları hakkında daha çok farkındalıktır. Bunun yanı sıra ebeveynlik becerisi, her şeyi olumlu ya da olumsuz olması fark etmeksizin olduğu haliyle kabul etmek, kişisel tepkilerini bilmek, şeffaf ve nazik bir biçimde daha uygun cevap vermeyi öğrenmek unsurlarını kapsayan ve de geliştirilebilecek bir süreçtir (Bögels & Restifo, 2013). Ebeveynlikte bilinçli farkındalık; anne ve babaların, çocuklarına yönelik otomatik ve fevri gelişebilen olumsuz davranışlarını önleyici etkin düşüncelerle düzenlemesidir (Dishion, Burraston, & Li, 2003; Dumas, 2005; Duncan, Coatsworth, Greenberg, 2009a). Ebeveynlikte dikkatli bir farkındalık; anda idrak etmede çok daha fazla esneklik sağlayarak olaylar karşısında daha minimal tepki vermeyi mümkün kılar (Kabat-Zinn, 2003; Wallace & Shapiro, 2006). Özetle; ebeveynlikte bilinçli farkındalık, anne ve babaların olumsuz ve de ani tepkilerini azaltmakta kendilerine yardımcı olur. Aynı zamanda ebeveynin çocuğunu dikkatli ve istekli dinlemek, onu yargılamaksızın kabul etmek, duyarlılık ve tutarlılık göstermek gibi özelliklerini geliştireceği düşünülmektedir (Duncan, Coatsworth, & Greenberg, 2009a).

Ebeveynlikte;

- (1) çocuklarının olumlu davranışlarına dikkat etmek ve de onu destekleme
- (2) onları her türlü tehlikeden korumak adına sağlıklı sınırlar çizme
- (3) olumlu aile yapılanmaları oluşturma özellikleri, temel ebeveynlik

sürecinde bilinçli farkındalık kapsamındadır (Smith & Dishion, 2013).

İlk süreç; olumlu pekiştirme, övgüde bulunma ve de izleme gibi ebeveynlik tutumlarını kapsar. Bu tutum, çocukların başarılı olmaları yönünde kendilerine destek sağlar. Özenli anne-babalar, beklenen davranışları pekiştirmenin pozitif etkilerinin bilincinde olarak çocuklarına sevgi gösterirler. Güven duygusu da ebeveyn- çocuk ilişkilerinde oldukça önemlidir. Ebeveynler, çocuklarının aile içindeki kurallara kasten uymamaları durumunda kızma, bağırma vb. ani tepkilerden kaçınmalıdırlar. Çünkü bu tür bir yaklaşımda ebeveyn-çocuk arasındaki güven bağları zarar görebilir. İkinci süreç; ebeveynlerin, çocukların tutum ve tavırlarının yanı sıra nerede olduklarını gözlemlemeyi ve onları korumayı kapsar. Ebeveynleri tarafından iyi ve sağlıklı şekilde takip edilen çocuklar ya da ergenlerin, suç faaliyetleri ve diğer başka yasadışı olaylara daha az dahil oldukları saptanmıştır (Stattin & Kerr, 2000). Üçüncü süreç ise; ailenin karşılaştığı kötü bir olayda, ebeveynlerin verdiği farklı tepkileri içerir. Bunlar; sinirlenme, konuyla ilgili konuşmaktan kaçınma ve çocuğu incitecek bir davranışta bulunmaktır. Bu durumlar, ebeveyn -çocuk arasında daha fazla çatışmalara sebep olarak ilişkilerini zedeleyebilir.

Ebeveynlerin dikkatli ve sabırlı yaklaşımı sayesinde çocuklarıyla aralarındaki bu çatışma ortadan kalkar ve güvenli bağlanma sağlanmış olur. Ebeveynlikte bilinçli bir farkındalık, genel anlamıyla olması gereken bir ebeveyn-çocuk ilişkisine katkı sağlar. Bu şekilde dikkatini yaşamına odaklayan ebeveynler; çocuklarıyla olan ilişkilerinde de daha az olumsuz tepki verirler. Yargılamayan ebeveynlerle çocukları arasındaki bağ kuvvetlenerek sağlıklı bir güven tesis edilir. Bilinçli farkındalık sahibi olmak ebeveynin stresini azaltır. Bu doğrultudaki düşüncelerini etkin biçimde uygulamasına ve de çocuğuyla etkili paylaşımlarda bulunmasına katkı sağlar (Duncan, Coatsworth & Greenberg, 2009). Ek olarak özellikle annelerin, ebeveynlik becerilerinin yanı sıra çocukları ile olan ilişkilerinden hissettikleri tatmini artırır (Singh vd., 2006). Dikkatli ebeveynlik davranışı, sağlıklı ebeveyn-çocuk ilişkisini destekleyerek çocuk gelişimini güçlendirir. Bu eylemleri benimseyen anne ve babalar, çocuklarının gelişen algılarında aktif bir rol üstlenmektedirler (Duncan, Coatsworth ve Greenberg, 2009). Anne babalar; ebeveynlikte bilinçli farkındalık hususunda yetkinlerse ebeveyn-çocuk ilişkilerinde daha kalıcı düzeyde tatmini mümkün kılan bir aile ortamı yaratabilirler (Smith & Dishion, 2013).

Anne- babaların, çocuklarının sergiledikleri olumsuz davranışlara karşı yaklaşımlarını ve onların öz yeterliliği arasındaki bağlantıyı inceleyen Eisenberg (1998), çocukların sosyal becerilerini ve baş etme yetilerini ele almıştır. Araştırmada; annenin, bir probleme odaklanma

tutumunun çocuğunun sosyal tutumuna ve baş edebilme yeteneğine yansıdığı saptanmıştır. İki durum arasında pozitif bir ilişki bulunduğu fakat annenin, o probleme kayıtsız kalması tutumunun çocuk üzerinde düşük sosyal beceri davranışını tetiklediği sonucuna ulaşılmıştır. Weaver ve diğerleri, 2008; Akt. Aksoy ve Diken, 2009 tarafından yapılan bir çalışmada ise, ebeveynin düşük seviyede bir öz yeterliliğinin olmasının; kendinden kuşku duyma, karşılaştığı zor durumda yüksek kaygı hali, herhangi bir başarısızlıkta kendisini sorumlu tutma, yaşamındaki sorunları bir tehdit olarak algılama ve sorumluluk almaktan kaçınmayla ilintili olduğu belirtilmiştir. Ayrıca bu kişilerin erken çocukluk dönemlerinde sunacakları ebeveynlik eylemlerinin ön görülemeyeceği ifade edilmiştir. İlgili alandaki diğer çalışmalar; ebeveyn olarak öz yeterliğe sahip ve bu farkındalığın yüksek seviyede olduğu kişilerin, çocuklarıyla diğer ebeveynlere göre çok daha sağlıklı ilişkiler geliştirdikleri ve onların sorumluluğunu üstlenme noktasında daha etkili olduklarını ortaya koymaktadır (Glaser, 2000; Akt. Aksoy ve Diken, 2009).

Ele alınan bağlamda; anne ve babalar, çocuklarının gelişimi adına gerekli ve doğru rolü oynayabilmelilerdir. Bu konuda şahsi öz yeterlik algısını taşımalarının da önem arz ettiği düşünülmektedir. İyi bir ebeveyn olabilmek için öncelikle kişinin kendisine iyi bakması gerekmektedir (Bögels vd., 2014). Doğru bir ebeveynlik yaklaşımında eldeki mevcut imkanlar ve kişinin sahip olduğu bilgi ve farkındalığın önemi büyüktür. Ebeveynlerden bazılarının bu imkanlarının yeterli olmadığı (Van IJzendoorn ve Bakermans-Kranenburg, 2017) bazılarının ise yeterli imkanları sağlayabilmesine karşın öz yeterliliği bulunmadığı ve ebeveynlik yetkinliği bilincini taşımadığı için sorun yaşadığı söylenebilir. Sözü edilen ebeveynlik yetkinliği; anne ve/veya babaların, kendilerini bu rolde yeterli düzeyde görme dereceleridir. Bu yetkinliğe, çocuk gelişimi konusundaki altyapı ve bildiklerini uygulama yönündeki güven duygusu eşlik etmektedir. Ebeveynlerin bu becerileri elde edebilmesi için sahip olunması gereken bilgi ve donanım ek olarak çocuklarıyla kurdukları iletişimde de bir farkındalık yetisi taşımaları gerekir. Farkındalık kavramı, genel olarak dikkatini yöneltmekten kaynaklı farkındalık şeklinde tanımlanmaktadır (Kabat-Zinn, 2003). Ebeveynlerin farkındalığı ise; çocuklarıyla aralarındaki ilişkilerde, olumsuz bir iletişime sebebiyet veren unsurları ortadan kaldırarak daha etkin bir ebeveynlik tutumu benimsemelerine olanak tanır (Duncan, Coatsworth ve Greenberg, 2009). Nerede nasıl davranması gerektiğinin farkında olan ebeveynin çocuklardaki problemleri davranışların azaltılmasında önemli rol oynadığına dair pek çok araştırma yer almaktadır.

Çocuk gelişimine dair süreçlerle ilgili bilgi sahibi olmayan ebeveynlerin uyguladığı bazı yöntemlerin, çocuğa zarar verebilecek boyutlarda olabileceği öngörülmektedir (Kaya vd., 2018). Çocuğunun gelişimsel evrelerine dair özelliklerini bilmeyen, eksik ya da yanlış bilgiye sahip olan ebeveynler, çocuklarıyla sağlıklı iletişim kurma hususunda zaman zaman sorun yaşayabilmektedirler. Ebeveyn -çocuk arasında sağlıklı bir bağın bulunmaması, ebeveyn tarafından yanlış yöntemler uygulanması ya da etkin bir rol üstlenememe durumunun, her ne kadar istem dışı olsa da çocuklarda problemli davranış sorununa sebep olabileceği düşünülmektedir. Ebeveynler, bazı durumlarda karşı karşıya kaldıkları problemlerle alakalı çözümleri bizzat bulmaya çabalamakta ancak zaman zaman başarısız olabilmektedirler. Ebeveynler, çocuk yetiştirme konusunda karşılaştıkları sorunlarda kendi kendilerine bir başarı elde edemedikleri zamanlarda uzman desteği almalıdırlar.

Ebeveynlere düşen en önemli görevlerden biri de bir istismar vakasıyla karşı karşıya kaldıklarında bu durumu bir an önce ilgili kişi veya kurumlara bildirme zorunluluğudur. Fakat ebeveynlerin çoğu, nereye başvuracağı hakkında dahi bilgi sahibi değildir. Ebeveynlerin, çocuklarını her tür istismar davranışından koruyabilmeleri adına yeterli bilgiye sahip olmaları ve bilinçlendirilmeleri gereklidir. Finkelhor (1983); çocuk istismarı konusunda bilgi ve farkındalık sahibi olduğu takdirde, bu durumun önlenmesine yönelik faaliyetlerin de artacağı ve vakaların azalacağına ilişkin çalışmalarda bulunmuştur.

Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de çocuk istismarına dair farkındalığın düşük seviyede olduğu Sağlık Bakanlığı kapsamındaki veriler incelendiğinde görülebilmektedir. Bundan dolayıdır ki ülkemiz dahilinde çocuk ihmal ve istismarına yönelik farkındalığı artırma doğrultusunda, ebeveynlere eğitimler verilmesi gerekmektedir. Sağlanan eğitim desteğiyle ebeveynlere; doğru bilgilendirme, edindikleri bilgileri çocukları üzerinde doğru uygulayabilme, onlara doğru biçimde yaklaşma, istismara karşı önlem alabilme gibi konularda destek verilmelidir. Ayrıca istismar olayının yaşanması halinde bildirecekleri merciler ve hangi davranışın istismar olduğunu bilme gibi hususlara dair uzman desteği sunulması da gerekmektedir. Sunulan bu desteğin, ebeveynlerin çocuklarını koruma noktasında olumlu sonuçları olacağı düşünülmektedir (Özer, 2014).

Çocuk istismarına dair yapılan çalışmalarda karşı karşıya kalınan en büyük problem, değerlendirme araçlarının beklenen yeterlilikte ölçüm yapamamasıdır. Bu da çocuk istismarı konusunda objektif veriler elde etmeyi zorlaştırmaktadır. Gerçekleştirilen bir araştırmada; çocukların ihmal ve istismara en çok aileleri tarafından maruz kaldıkları ancak resmi bildirim

bazında, istismara uğrayan çocukların yalnızca % 57,9'unun mağdur çocuk ile temasta olan öğretmen, polis ya da sosyal servis görevlilerince kayıtlı sisteme dahil edildikleri saptanmıştır (Taner ve Bahar, 2004). Ebeveynlerin, ilgili hususta bilgi eksikliklerinin olması veya bu konularda yetkili mercilere bildirimde bulunmaktan çekince yaşamaları durumu çocuk istismarına dair yapılan araştırmaların doğru biçimde değerlendirilmesini zor kılmaktadır. Dolayısıyla çocuk istismarı konusunda atılacak ilk adım ebeveynlerin, çocuklarına yönelik tutum ve davranışlarının herhangi bir ihmal ve veya istismar sayılıp sayılmayacağı hususunda bilinçlendirilmeleri olmalıdır. Çünkü anne ve babalar, çocuklarına karşı sergiledikleri birçok davranışın çocukları adına bir risk oluşturabileceğinin farkında olamayarak bunun gerek kültürel bir tutum gerek bir disipline etme şeklinde olduğunu düşünebilirler.

3. YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Bir çocuğa karşı uygulanan her tür ihmal ve istismar içeren davranış; o çocukların fizyolojik, bilişsel ve de psiko-sosyal gelişimleri üzerinde ortaya çıkardığı kısa ve uzun vadeli olumsuz etkiler dolayısıyla çok yönlü ele alınması gerekli olan bir sorundur.

Çocuk istismarı olgusu, giderek üzerinde daha çok durulan bir konu haline gelmiştir. Bununla birlikte ulusal ve uluslararası istatistiklere bakıldığında, çocuk ihmal/istismarına maruz kalınan vakaların da artış göstererek ilerlediği gözlemlenmektedir. Çocukluk evresi ihmal ve istismarının sebep ve sonuçları çok yönlü olarak ele alındığında; hem ebeveynler hem de toplum ve devlet tarafından çocukların sağlıklı gelişimlerinin teminat altına alınması gerekmektedir. Bu kapsamda, birçok meslek elemanına da önemli roller düşmektedir. Yürütülen sosyal hizmet çalışmalarında; uzun süreli ve de somut verilere dayalı uygulamalara, yapılan müdahalelerin güvenilirlik düzeyini artırıcı yapılandırılmış risk ölçme araçlarına, takip ve de kontrol sistemlerine ihtiyaç duyulmaktadır (Yaman & Tuncay, 2020). Dolayısıyla, ilgili konuya dair yaklaşımların somut delillere dayalı sosyal hizmet uygulamalarına yön verebileceği düşünülmektedir.

Çocuk ihmal ve istismarı konusu; sosyal, tıbbi ve yasal boyutları da olan ciddi bir sorundur. İstismar konusu toplumsal anlamda da ciddi bir öneme sahiptir. Özellikle ebeveynlerin bu hususta yeterli bilgi ve farkındalığa sahip olmamaları hali söz konusu sorunu daha da önemli kılmaktadır. Bu bağlamda da ebeveynlerin suç kaygısı algılarıyla birlikte

istismar olgusu hususundaki bilgi ve farkındalık düzeylerini ölçmek çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Yapılacak çalışmanın ilgili konu doğrultusunda toplumsal bir bilinç uyandıracağı ve mevcut literatüre katkı sunarak geleceğe ışık tutacağı düşünülmektedir. Bu noktada da çocuklara en sağlıklı desteğin sunulabilmesi adına farklı meslek gruplarının bir arada çalışarak multidisipliner bir destek sağlanmasının önem arz edeceği düşünülmektedir.

Ayrıca daha onarıcı çalışmalarla olumlu adımlar atılabileceği öngörülmektedir.

Bu araştırmanın problemi; ebeveynlerin çocukları adına duydukları suç korkusu ile istismar konusundaki farkındalıkları arasındaki ilişkinin altında yatan faktörleri belirlemeye yönelik çalışmaların, söz konusu sorunun çözümüne dair katkılarının bulunmasına karşın geçmiş yıllarda ebeveynlerin bu konudaki algı düzeylerine etki eden faktörlerin araştırıldığı çalışmaların sınırlılığıdır. Bu nedenle, üzerinde özellikle durulması ve hakkında daha çok çalışma yapılması gerekliliği olan hususların görünür kılınması ve de somut verilerin artırılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

3.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmayla; ebeveynlerin özgecil kaygıları ve çocuklarının maruz kalma ihtimali bulunan kötü muamelelere (ihmal, cinsel istismar, duygusal istismar, fiziksel istismar) yönelik farkındalık düzeylerine etki eden faktörlerin saptanması amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda sosyal hizmet alanının doğasıyla ilişkisi olan özgeciler kavramı ile ebeveynlerin çocuk istismarına ilişkin farkındalık düzeyleriyle bağdaşan noktaların ortaya konulması hedefi çalışmanın özgün yanını göz önüne sermektedir. Araştırmanın ana hipotezi, “Özgeci kaygılar taşıyan ebeveynlerin, çocuk istismarına yönelik farkındalık algıları düzeylerine etki eden faktörler arasındaki ilişki” şeklinde şekillenmiştir.

3.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Çocuklarının istismar türlerinden biri ya da daha fazlasına maruz kalma ihtimali olan ebeveynlerin araştırmaya dahil edilerek onların bu konudaki kaygı düzeylerine etki eden faktörlerin anket soruları aracılığıyla değerlendirilip analizinin yapılmasının literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca ilgili konuya dair yüksek kanıt sunulması ana hedeflerdendir. Belirtilen hedef doğrultusunda; ebeveynlerin herhangi bir istismar geçmişlerinin olup olmadığı, kardeş sayılarına göre korumacı bir yaklaşımı benimseyip

benimsememeleri ya da çocuk sayılarına göre ebeveynlik bilincini taşıma durumları gibi faktörlerin ebeveynlerin bu konulardaki bilgi ve farkındalıkları üzerinde etkisinin olup olmadığı durumu incelenecektir. Bu araştırma neticesinde elde edilen bulguların da mevcut alan yazını başta olmak üzere sosyal hizmet uygulamaları ve gelecekteki bilimsel araştırmalara da ışık tutması beklenmektedir.

3.4. ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİ

3.4.1. Temel ve Alt Varsayımlar

3.4.1.1. Temel Varsayımlar

H0 Ebeveynlerin özgeci kaygıları ile çocuk istismarına yönelik farkındalık düzeylerinde çeşitli bağımsız değişkenlere göre fark yoktur.

H1 Ebeveynlerin özgeci kaygıları ile çocuk istismarına yönelik farkındalık düzeylerinde çeşitli bağımsız değişkenlere göre fark vardır.

3.4.1.2. Alt Varsayımlar

1. H0 Ebeveynlerin özgeci kaygıları ve çocuk istismarına duyarlılıkları arasında anlamlı bir fark yoktur.
H1 Ebeveynlerin özgeci kaygıları ve çocuk istismarına duyarlılıkları arasında anlamlı bir fark vardır.
2. H0 Ebeveynlerin, çocuk istismarına duyarlılıklarıyla istismar farkındalıkları arasında bir ilişki yoktur.
H1 Ebeveynlerin, çocuk istismarına duyarlılıklarıyla istismar farkındalıkları arasında bir ilişki vardır.
3. H0 Ebeveynlerin, sosyo -ekonomik düzeyleriyle özgecil kaygıları ve çocuk istismarına yönelik farkındalıkları arasında ilişki yoktur.
H1 Ebeveynlerin, sosyo -ekonomik düzeyleriyle özgecil kaygıları ve çocuk istismarına yönelik farkındalıkları arasında ilişki vardır.
4. H0 Ebeveynlerin, medeni durumlarıyla özgecil kaygıları ve çocuk istismarına yönelik farkındalıkları arasında fark yoktur.

H1 Ebeveynlerin, medeni durumlarıyla özgecil kaygıları ve çocuk istismarına yönelik farkındalıkları arasında fark vardır.

5. H0 Ebeveynlerin kendi geçmiş istismar deneyimleriyle özgecil kaygıları ve çocuk istismarına yönelik farkındalıkları arasında fark yoktur.

H1 Ebeveynlerin kendi geçmiş istismar deneyimleriyle özgecil kaygıları ve çocuk istismarına yönelik farkındalıkları arasında fark vardır.

6. H0 Ebeveynlerin eğitim düzeyleriyle özgecil kaygıları ve çocuk istismarına yönelik farkındalıkları arasında fark yoktur.

H1 Ebeveynlerin eğitim düzeyleriyle özgecil kaygıları ve çocuk istismarına yönelik farkındalıkları arasında fark vardır.

7. H0 Ebeveynlerin çocuk sayılarıyla özgecil kaygıları ve çocuk istismarına yönelik farkındalıkları arasında fark yoktur.

H1 Ebeveynlerin çocuk sayılarıyla özgecil kaygıları ve çocuk istismarına yönelik farkındalıkları arasında fark vardır.

8. H0 Ebeveynlerin ailelerinin kaçınıcı çocuğu olduklarıyla özgecil kaygıları ve çocuk istismarına yönelik farkındalıkları arasında fark yoktur.

H1 Ebeveynlerin ailelerinin kaçınıcı çocuğu olduklarıyla özgecil kaygıları ve çocuk istismarına yönelik farkındalıkları arasında fark vardır.

3.5. EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırma kapsamında; 18 yaş altı çocuğu bulunan, evli, boşanmış, eşini kaybetmiş ya da çocuğunun velayet sorumluluğunu bireysel olarak üstlenen 500 ebeveyne cinsiyet, etnisite vs. gözetmeksizin kartopu tekniğiyle seçkisiz olarak online erişim sağlanmıştır.

3.6. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmada, anket tekniği kullanılmıştır. Kullanılan anket soruları ise; katılımcılara gerekli açıklamalar yapılarak gönüllülük formu ile sunulmuştur. Anket; katılımcıların demografik özelliklerini saptamak amacıyla ilgili literatür taraması gerçekleştirilmesinin ardından araştırmacı tarafından hazırlanan belirleyici demografik sorular, ebeveynlerin çocuğa yönelik şiddete dair tutumlarını ölçmeyi amaçlayan 19 maddelik ‘Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlılık Ölçeği’, çocuğa yönelik istismara dair ebeveyn farkındalığını ölçmeye yönelik 5’ li likert tipi 18 maddelik ‘İstismar Farkındalık Ölçeği- Ebeveynlik Formu ‘ ve ebeveynlerin,

herhangi bir suça yönelik özgeci kaygılarını ölçmek adına 5’li likert tipi ve yine 18 maddelik ‘Özgeci Suç Korkusu Ölçeği’ olmak üzere 4 bölümden oluşmaktadır.

1. Bölüm: Anketin birinci bölümünde; katılımcılara dair demografik bilgilere yönelik sorular yer almıştır. Bu kapsamda ebeveynlere; yaş, cinsiyet, medeni durum, gelir düzeyi, eğitim düzeyleri, çocuk sayısı, istismar geçmişlerinin olup olmadığı, istismar geçmişi olan ebeveynlerin maruz kalmış oldukları istismar türü ya da türleri, ailelerinin çocuk sayısı ve kendilerinin kaçınıcı çocuk olduğu gibi sorulara yer verilmiştir.
2. Bölüm: İkinci bölümde; ebeveynlerin taşıdığı özgeci kaygılarıyla, çocuklarının herhangi bir suçtan mağdur olmalarına ilişkin taşıdıkları korku bağlamını ölçmek amaçlanmıştır.
3. Bölüm: Anketin üçüncü bölümünde; bireylerin, çocukların maruz bırakıldığı ya da maruz bırakılma ihtimallerinin bulunduğu şiddet olgusuna karşı tutumlarına ilişkin bilgiler edinilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda da gerek aile içi gerek içinde yaşanılan çevreden ve toplumdan kaynaklı olarak çocukların herhangi bir şiddet türüne maruz kalmasına dair ebeveynlerin yaklaşımları ile ilgili bireysel bilgi edinmeye yönelik sorulara yer verilmiştir.
4. Bölüm: Araştırmanın son bölümünde ise; yine ebeveynlerin, çocuk istismarı kavramına dair ne ölçüde bir bilince sahip olduklarını saptamaya yönelik ifadeler yer almaktadır. Bu ifadeler; çocuk istismarının ebeveynler yönünden psikolojik, fiziksel ve de sözel boyutlarını içermektedir.

İstismar Farkındalık Ölçeği- Ebeveynlik Formu: İlgili ölçek ebeveynlerin farkındalıklarını ölçmek amacıyla İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi bünyesinde görevli Serpil AKDOĞAN tarafından 2017 yılında geliştirilmiş olup Açımlayıcı Faktör analizi için 206 ebeveyn ile çalışılmıştır. 5’li likert tipi derecelendirme ölçeği şeklinde hazırlanan 18 madde sayısı geçerlik çalışmasında da dikkate alınmıştır. 12, 15 ve 17. maddeler ters planlanmıştır. Güvenirlğe yönelik bilgi edinimi amacıyla kararlılık ve iç tutarlılık analizleri gerçekleştirilmiştir. Yapılan analizler ve test işlemleri neticesinde kararlığa ilişkin kanıt niteliğinde olan iki uygulama arasındaki korelasyon katsayısı 0.94 olarak yüksek bulunmuştur. Forma ilişkin iç tutarlılık güvenilirliğini saptamak amacıyla Cronbach Alpha katsayısı hesaplanarak 0.98 olarak bulunmuştur. Bu da söz konusu ölçek kullanılarak gerçekleştirilen ölçümün geçerli ve güvenilir olduğunu göstermektedir.

Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlılık Ölçeği: Bu ölçek, 2017 yılında Karabük Üniversitesi bünyesinde görevli Prof. Dr. Arzu ÖZYÜREK tarafından yetişkin bireylerin çocuğa yönelik şiddete duyarlılıklarını saptamaya dair bir ölçek aracı geliştirmek amacıyla hazırlanmıştır. 202 lisans öğrencisinden oluşan çalışma grubunda ölçek maddelerinin kapsam geçerliliği için uzman görüşlerine başvurularak elde edilmiştir. Yapı geçerliliğini saptamak için Açıklayıcı Faktör Analizi ile Cronbach Alpha güvenirlik katsayısından faydalanılmıştır. Ölçeğin güvenirliğinin belirlenmesi için kullanılan Cronbach Alpha 'nın anlamlılık düzeyi 0.05 olarak belirlenmiş olup iç tutarlılık katsayısı 0.82 olarak hesaplanmıştır. Ölçek geçerlilik ve güvenirliğinin ölçek genelinde yüksek olduğu ve 19 maddelik tek boyutta meydana geldiği belirlenmiştir.

Özgeci Suç Korkusu Ölçeği: Bu ölçek, Ahi Evran Üniversitesi bünyesinde görevli Dr. Öğretim Üyesi Ertuğrul TALU ve Gazi Üniversitesi bünyesinde görevli Prof. Dr. Neslihan AVCI tarafından çocuklara yönelik algılanan özgeci suç korkusunu değerlendirmek üzere kullanılabilen bir ölçek aracı olması amacıyla 2019 yılında hazırlanmıştır. Ölçekte geçerlilik ve çapraz geçerlilik çalışması adına 195 ve 185 kişilik iki farklı çalışma grubunda açıklayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin çapraz geçerliliğini test etmek amacıyla da bu iki açıklayıcı faktör analizinden ulaşılan faktör yükleri arasında Tucker'ın uyum katsayısı hesaplanarak 0.99 sonucu elde edilmiştir. Çalışma gruplarından elde edilen veriler adına güvenirlik katsayıları hesaplanarak ilk gruptaki ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı 0.94, ikinci grubun ise 0.92 olduğu sonucuna varılmıştır. Ölçek için gerçekleştirilen ön test ve son test değerleri arasında çok güçlü ilişkiler olduğu saptanmıştır. Bu da ölçeğin güvenirliğine ilişkin bir başka bulgudur. Ölçek, 18 maddelik tek boyutlu 5'li likert tipinden oluşmaktadır.

3.7. ARAŞTIRMA DESENİ

Yapılan araştırmada Nicel araştırma deseni kullanılmıştır. Bu araştırma deseni, temel anlamıyla nicel olan verilerin sayısal olarak toplanılmasını ve ifade edilebilmesini gerektiren çalışmalardır (Büyüköztürk ve ark 2013). Nicel araştırma yöntemi kapsamında gerçekleştirilen çalışmada bu yöntemin alt tarama modelleri arasında yer almakta olan betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Ek olarak bu çalışma, bir alan çalışması niteliğinde olup mevcut durumu tespit etmeyi amaçladığından dolayı alt tarama modellerinden olan ilişkisel tarama modeli uygulanmıştır. Bu modele uygun biçimde bağımlı ve bağımsız değişkenlerin arasında var olan

ilişkilerin durumu ve boyutları ortaya konmaya çalışılmıştır (Crano ve Brewer, 2002). İki tarama modelinin birlikte kullanıldığı söz konusu araştırmada; ebeveynlerin özgeci kaygıları ve çocuk istismarına yönelik farkındalık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi ana amaç olmasından dolayı belirtilen iki yöntemin kullanılması uygun görülmüştür.

3.8. VERİLERİN ANALİZİ

Araştırmadaki anketler, katılımcılara telefon ve bilgisayar aracılığıyla online ortamda erişilerek sunulmuştur. Her bir anket süresi ortalama 10 dakika sürmüştür. Anket; katılımcı ebeveynlere, 25.10.2022-19.12.2022 tarihleri arasında uygulanmıştır. 500 kişi üzerinden online elde edilen verilerin analizi, çalışmaya uygun şekilde gerçekleştirilmiştir.

Çalışmanın kaç kişi ile yürütülmesi gerektiği örnekleme hesabı ile belirlenmiştir. Bu kapsamda örnekleme alınması gereken birey sayısı evreni bilinmeyen örneklem hesabı yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Bu bağlamda örnekleme alınması gereken en az birey sayısı, $N = (b \cdot p / q)$ (bilinmeyen), $p = 0,50$, $q = 0,50$ ve $t = 1,96$ ($\alpha = 0,05$) değerlerine dayalı olarak hesaplanmış ve 384 olarak tespit edilmiştir. Araştırmanın örnekleme olasılığı kayıp veri eksik ya da aşırı verilerin olabileceği düşünülerek, gelişmiş güzel örnekleme yöntemi (convenience sampling) ile 500 kişi dahil edilmiştir (Karasar, 2008).

Ayrıca çalışmanın öncül hipotezi olan “Ebeveynlerin Özgeci Kaygıları ile Çocuk İstismarına Yönelik Farkındalık Düzeyleri Arasındaki İlişki” için çalışma sonrası güç analizi G*Power 3.1.9 (G*Power, Universität Düsseldorf, Almanya) programı kullanılarak hesaplanmıştır. Güç değeri 0.00 ve 1.00 arasında değişmekte olup güç yükseldikçe ölçümün farkı bulmak için daha hassas olduğu anlaşılır ve gücün 0.80 ve üzerinde olması istenir (Pagano 2009). Yapılan güç analizi sonucu 1,00 bulunarak çalışma örnekleminin yeterli olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen sonuç aşağıda yer almaktadır.

t tests - Correlation: Point biserial model

Analysis: Post hoc: Compute achieved power

Input: Tail(s) = Two
Effect size $|\rho|$ = 0.40
 α err prob = 0.05
Total sample size = 500

Output: Noncentrality parameter δ = 9.7590007
Critical t = 1.9647390
Df = 498

Power (1- β err prob) = 1.0000000

Elde edilen bütün veriler, bilgisayar ortamında SPSS (statistical package for social sciences) 26 programına kaydedilerek analiz edilmiştir. Verilerin analizinde öncelikle hangi testlerin (parametrik/nonparametrik testler) uygulanacağına karar vermek amacıyla karşılanması gereken varsayımlar test edilmiştir. Dağılımın normalliğine karar vermek amacıyla Kolmogorov-Smirnov testinden yararlanılmış ve verilerin çarpıklık-basıklık katsayılarının $\pm 2,0$ arasında olmamasından dolayı (George ve Mallery, 2010), normal kabul edilmemiştir.

Normal dağılım göstermeyen bağımsız iki grup karşılaştırmasında ise normal dağılım göstermeyen verilerde Man Whitney U testi; ilişkisiz iki ya da daha fazla grubun karşılaştırılmasında ise normal dağılım göstermeyen verilerde Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Değişkenler arası ilişki spearman korelasyon analizi ile test edilmiştir. Eldeki değerlerin anlamlı olup olmadığının yorumlanmasında 0.05 anlamlılık düzeyi ölçüt olarak kullanılmıştır.

3.9. ARAŞTIRMANIN TANIMLARI

Araştırmamızda kullanılmış olan temel kavramların, teorik tanımları aşağıda yer almaktadır.

Çocuk: ÇHS' nin 1. Maddesi, 18 yaşın altındaki tüm insanları 'çocuk' olarak tanımlar. Hukuki anlamda bütün çocuklar, doğduğu andan reşit olana kadar geçen sürede bedensel ve ruhsal yönleriyle tamamen gelişmemiş dolayısıyla korunmaya muhtaç kabul edilirler. Bu nedenle çocuk haklarının, yasalar çerçevesinde güvence altına alınmasıyla onların yüksek iyilik hallerinin temini adına zaruridir.

Ebeveyn: Çocuğun her tür bakım ve sorumluluğunu üstlenen biyolojik ya da evlat edinen anne- baba olarak tanımlanmaktadır.

Ebeveyn Farkındalığı: Farkındalık; dikkatin bilinçli halde, şu anda ve objektif biçimde ortaya çıkması durumudur (Goldstein, 2002). Ebeveynlikte bilinçli farkındalık şekli; ebeveynlerin çocuklarına yargısızca yaklaşarak onlarla geçirdikleri şimdiki ana olan farkındalık düzeylerinin artması ve çocuklarına karşı meydana gelebilecek olumsuz tepkilerin azaltılması durumudur. Yani genel itibariyle bilinçli farkındalık teriminin ebeveynliğe dahil edilmesi anlamındadır (Bögels, Lehtonen & Restifo, 2010).

İstismar: Ebeveynleri veya sorumluluğunu üstlenen bir yetişkin tarafından çocuğa yöneltilmiş; çocuğun dahil bulunmak durumunda olduğu kültürel norm, yasa ve profesyoneller tarafından kaza-dışı olan, zarar veren ya da önlenabilir davranış/davranışlar şeklinde nitelendirilebilir. Çocuğun sağlıklı biçimde yaşama/gelişme haklarını ihlal eden eylem ve eylemsizliklerin tamamıdır (Taner ve Gökler, 2004).

İhmal: Bir çocuğun sağlıklı biçimde gelişmesi adına zaruri olan beslenme, barınma, eğitim, sağlık ve de duygusal(psikolojik) bakım gereksinimlerinin çocuktan sorumlu olan yetişkin/yetişkinlerce karşılanmaması durumudur (WHO, 2006).

Fiziksel İstismar: Çocuğa yetişkin birey tarafından yöneltilmiş, çocuğun fizyolojik ya da psikolojik sağlığına zarar verici veya zarar verme riski bulunduran, fiziksel olarak bir iz bırakmamış davranışlardan kalıcı sakatlığa, bedensel şekil bozukluklarına ya da ölüme sebebiyet verebilecek fiziksel girişimlere kadar değişkenlik gösteren eylemleri içermektedir (WHO, 2006).

Cinsel İstismar: Çocuğun; kendisinden daha yetişkin bir birey tarafından temas, röntgencilik, cinsel içerikli konuşma ve teşhircilik gibi davranışları içeren geniş spektrumdaki davranışlara maruz kalmasını ifade etmektedir (Mathews ve Collin-Vézina, 2019).

Duygusal/Psikolojik İstismar: Çocuğun, ebeveyni veya bakım veren bir kişi tarafından küçük düşürülmesi, yok sayılması, izole edilmesi, sömürü unsuru edilmesi; eğitim, sağlık, psikososyal doygunluk ve hakları bakımından ihmal halini kapsar. Çocuğun ruhsal, zihinsel, sosyal, fiziksel ve ahlaki gelişimini zedeleme ihtimali yüksek kötü muamele türlerindendir (Brassard ve Donovan, 2006).

Ekonomik İstismar: Çocukların gelişimini olumsuz yönde etkileyen istismar türleri arasındadır. Daha çok sokakta ya da daha ağır işlerde çalıştırmayı kapsamaktadır. Yoksulluk, eğitimsizlik gibi temel nedenlere dayanmaktadır. Söz konusu istismara maruz kalan çocuklar, birçok ihmale ve istismara açık hale gelmektedir. Kaçırılma, şiddet görme, cinsel istismara uğrama gibi tehlikelerle karşılaşan çocuklar, birçok boyuttan zarar görmektedir.

Özgecilik: Herhangi bir çıkar gözetme durumu olmaksızın başkalarının iyilik hali adına özveride bulunma davranışını bir ilke olarak benimsemiş ahlâki tutumdur. Ayrıca her bireyin ana yükümlülüğünün, kendisini başkaları yararına ve de topluma adanmak olduğu düşünce temeline dayanan görüştür (TDK, 2008). Ahlâki ve dini duygularla yardımseverlik gibi kavramları, bireyin toplumdaki başka kişileri de düşünerek o kişilere gönüllü iyilik edebilme

hususunda güdü yaratabilmesi “özgecilik” kavramı çerçevesinde ele alınabilmektedir (Palaz ve Boz, 2008).

Kaygı: Genel olarak sebebi belirsiz bir sıkıntı ve endişe duygusu şeklinde ifade edilebilir (Öğüt, 2000). 19. Yy.’da S. Freud tarafından araştırılmaya başlanan bir kavramdır (Öner ve Le Compte, 1985). Mevcut literatür incelendiğinde; kaygı ve korku kavramlarının genellikle birbirleri yerine kullanıldığı görülmektedir. S. Freud ise kaygı ile korku kavramlarını birbirlerinden ayırmıştır. Dış uyaranlardan kaynaklanan ve gerçekliği olan bir tehlikeye yönelik gösterilen tepki olarak korku kavramını; bireyi iç dünyasından kaynaklı uyaranlarca tehdit eden bir tehlike halinde verilen bir tepki olarak da kaygıyı tanımlamıştır (Morgan.S., 2000).

4. BULGULAR

4.1. DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERE İLİŞKİN BULGULAR

Tablo 4.1: Katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin bulgular.

Değişkenler		N	%
Yaş	20-30	130	26,0
	31-39	180	36,0
	40+	190	38,0
Cinsiyet	Kadın	346	69,2
	Erkek	154	30,8
Eğitim Durumu	İlkokul	15	3,0
	Lise	196	39,2
	Ön lisans/Lisans	247	49,4
	Lisansüstü	42	8,4
Gelir	Yok	48	9,6
	Asgari ücret ve altı	108	21,6
	5501-15000	295	59,0
	15001-Üstü	49	9,8
Kardeş Sayısı	1	13	2,6
	2	162	32,4
	3	156	31,2
	4 ve üstü	169	33,8
Kaçınıcı Çocuksunuz	1.	177	35,4
	2.	181	36,2
	3.	77	15,4
	4. ve üstü	65	13,0

Çalışma döneminde 1 Dolar =18 TL'ye karşılık gelmektedir.

Tablo 4.1'e göre katılımcıların %69,2'si kadın, %30,8'i erkek, %26'sının yaşı 20-30 aralığında, %36'sının yaşı 31-39 aralığında, %38'inin yaşı 40 ve üzerindedir. %3'ünün eğitim durumu ilkokul, %39,2'sinin lise, %49,4'ünün ön lisans /lisans ve %8,4'ünün eğitim durumu lisansüstüdür.

Katılımcıların %9,6'sını geliri yok, %21,6'sının gelir durumu asgari ücret ve altıdır, %59'unun 5501-15000, %9,8'inin gelir durumu 15001 ve üstüdür. %2,6'sının 1 ,%32,4'ünün

2,%31,2'sinin 3 ve %33,8'inin 4 ve daha fazla kardeşi vardır. Katılımcıların %35,4'ü 1. çocuk, %36,2'si 2. çocuk , %15,4'ü 3.çocuk ve %13'ü 4.ve üstü çocuktur.

Tablo 4.2: Katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin bulgular.

Değişkenler		n	%
Medeni Durum	Evli	405	81,0
	Boşanmış	68	13,6
	Bekar	27	5,4
Çocuk Sayısı	1	204	40,8
	2	215	43,0
	3	66	13,2
	4 ve üstü	15	3,0
Daha Önce İstismara Uğrama Durumu	Evet	298	59,6
	Hayır	202	40,4
Daha Önce Maruz Kaldığı Düşünülen İstismar Türü (n:298)	Sözel	204	68,46
	Fiziksel	98	32,89
	Cinsel	50	16,78
	Psikolojik/duygusal	164	55,03
	Ekonomik	56	18,79

Tablo 4.2'ye göre katılımcıların %81'inin medeni durumu evli, %13,6'sının medeni durumu boşanmış, %5,4'ünün medeni durumu bekardır. %40,8'inin 1, %43'ünün 2, %13,2'sinin 3 ve %3'ünün 4 ve daha fazla çocuğu vardır.

Katılımcıların %59,6'sı daha önce istismara uğramış, %40,4'ü daha önce istismara uğramamıştır. %68,46'sı sözel istismara, %32,89'u fiziksel istismara,%16,78'i cinsel istismara, %55,03'ü psikolojik/duygusal istismara ve %18,79'u ekonomik istismara daha önceden maruz kaldığını düşünmektedir.

Tablo 4.3: Ebeveynlerin çocukları için algıladığı özgeci suç korkusu ölçek maddelerinden alınan puanların ortalamaları.

Alınan Puanların Ortalamaları

Ölçek maddeleri	Ortalama	Ss
1-Çocuğumun kendisinden büyük çocuklarla oynamasını sakıncalı bulurum.	2,48	0,98
2-Çocuğumun devam ettiği okulun çevresinde yabancı kişilerin beklediğini gördüğümde korkarım.	1,70	0,80
3-Çocuğumla gece tek başıma sokağa çıkmaya çekinirim.	2,43	1,21
4-Çocuğumun devam ettiği okulda başına bir şey gelmesinden korkarım.	1,90	1,08
5-Çocuğumun sokağa yalnız çıkmasına izin vermem.	2,16	1,18
6-Çocuğumun fiziksel bir saldırıya uğraması düşüncesi beni korkutur.	1,44	0,89
7-Çocuğuma seçtiğim bakıcının güvenilir olup olmadığını araştırırım.	1,28	0,67
8-Çocuğumun kaçırılması düşüncesi beni korkutur.	1,41	0,88
9-Çocuğumdan ayrı kaldığımda aklım onda kalır.	1,59	0,93
10-Çocuğumu evde tek başına bırakmam.	1,89	1,15
11-Çocuğumun cinayete uğraması düşüncesi beni korkutur.	1,45	0,96
12-Çocuğumu değerli eşyalarla dışarı çıkarmam.	1,62	0,96
13-Tv’de çocuklara yönelik suç olaylarına ilişkin haber izlediğimde, bunun benim çocuğumun başına da gelebileceği düşüncesine kapılırım.	1,63	0,96
14-Çocuğumun cinsel istismara-tecavüze uğraması düşüncesi beni korkutur.	1,30	0,76
15-Ailece görüştüğümüz kişilerin seçiminde ailemin güvenliğini göz önünde tutarım.	1,30	0,74
16-Çocuğumu tanımadığım kişilere emanet etmem.	1,15	0,61
17-Çocuklara yönelik suç olaylarına ilişkin konuşmaları dikkatle dinlerim	1,51	0,85
18-Güvenmediğim kimseleri evime davet etmem.	1,18	0,62

Tablo 4.3’te yer alan bilgiler doğrultusunda; ebeveynlerin genel olarak çocuklarına karşı korumacı yaklaşıtları ve onların olumsuz bir durumla karşı karşıya kalmaları ihtimaline yönelik bir endişe algısı taşıdıkları anlaşılmaktadır.

Tablo 4.4: Çocuğa yönelik şiddete duyarlık ölçek maddelerinden alınan puanların ortalamaları.

Ölçek maddeleri	Ortalama	Ss
1-Çocuğun şiddete tanık olmasını önlemek, gelecekte şiddet uygulayan bir birey olmasını önleyebilir.	1,14	0,41
2-Şiddet gören çocuklar, başkalarına şiddet uygulama eğilimi gösterirler.	1,13	0,40
3-Şiddet uygulayan anne-baba veya yetişkin, çocuğa kendini affettirirse sorun kalmaz.	1,12	0,41
4-Şiddet, çocukla olumsuz duygulanıma sebep olacak şekilde konuşmaktır.	1,21	0,47
5-Şiddet, çocuğun duygusal yönden kötü hissedeceği davranışlarda bulunmaktır.	1,10	0,35
6-Yetişkinlerin çocuğa şiddet uygulamasının mutlaka geçerli bir nedeni vardır.	1,12	0,40
7-Şiddet gören çocuklar, anne-baba olduklarında çocuklarına şiddet uygulama eğilimi gösterirler.	1,24	0,52
8-Ailenin sosyo-kültürel ortamının iyileştirilmesi, çocuğa yönelik şiddeti önleyebilir.	1,29	0,52
9-Şiddet gören çocuklar, çevresindekiler tarafından istenmeyen davranışlar sergilerler.	1,17	0,44
10-Düşük sosyo-ekonomik ve kültürel düzeyde aileye sahip çocuklar daha fazla oranda şiddet görürler.	1,83	0,73
11-Şiddet gören çocuklarda, kin ve düşmanlık hisleri oluşur.	1,10	0,35
12-Büyükanne ve büyükbabaların çocuğa şiddet uygulamasına, diğer aile bireylerinin müdahale etmemesi gerekir.	1,08	0,36
13-Yasal yaptırımların artırılması, çocuğa yönelik şiddet olaylarını engelleyebilir.	1,16	0,46
14-Yaramazlık yapan çocuklar, şiddet görmeyi hak etmişlerdir.	1,10	0,41
15-Yetişkinlerin çocuk gelişimi konusunda eğitimi, çocuğa yönelik şiddeti önleyebilir.	1,07	0,31
16-Toplumun duyarlılığını artırıcı etkinlikler, çocuğa yönelik şiddeti engelleyebilir.	1,08	0,33
17-Şiddet, çocuğu ilgi ve sevgiden yoksun bırakmaktır.	1,08	0,32
18-Bir çocuk şiddet gördüğünü söylüyorsa, inanmamak gerekir.	1,19	0,55
19-Şiddet gören çocukların gelişimleri olumsuz etkilenir.	1,05	0,28

Tablo 4.5: Ebeveynlere yönelik istismar farkındalık ölçek maddelerinden alınan puanların ortalamaları.

Ölçek maddeleri	Ortalama	Ss
1-Çocuğum olumsuz bir davranış sergilediğinde; [fiziksel ceza uygulamam]	1,23	0,50
2-Çocuğum olumsuz bir davranış sergilediğinde; [İstediği şeyden yoksun bırakırım]	2,77	1,32
3-Çocuğum olumsuz bir davranış sergilediğinde; [Davranışı görmezden gelirim]	1,64	0,79
4-Çocuğum cinsellikle ilgili konulardan söz ettiğinde; [Konuyu nerden öğrendiğini sorgularım]	4,20	1,00
5-Çocuğum cinsellikle ilgili konulardan söz ettiğinde; [Bu konuların ayıp olduğunu söylerim]	1,98	0,99
6-Çocuğum cinsellikle ilgili konulardan söz ettiğinde; [Konu hakkında doğru bilgilenmesi için onunla ayrıntılı bir şekilde konuşurum]	4,12	0,90
7-Çocuğum t.v. izlerken ; [cinsel içerikli sahnelerde televizyonu kapatır ya da kanal değiştiririm]	3,53	1,17
8-Çocuğum t.v. izlerken ; [cinsellik, şiddet vb. sahnelerde çocuğumun doğru bilgilenmesi için sesli yorum yaparım]	3,59	1,03
9-Çocuğum t.v. izlerken ; [Çocuğum cinsellik, şiddet vb. sahnelerden etkilenmemesi için uyuduktan sonra tv açarım]	3,44	1,09
10-Çocuğumun vücudunda darp izine rastlarsam; [Oynarken olabileceğini düşünür, üzerinde durmam]	1,69	0,88
11-Çocuğumun vücudunda darp izine rastlarsam; [Çok telaşlanır, hemen doktora götürürüm]	3,22	0,94
12-Çocuğumun vücudunda darp izine rastlarsam; [Çocuğuma sorup nasıl olduğu hakkında bilgi alırım]	1,39	0,79
13-Çocuğuma çok sinirlendiğim zaman; [Onu hırpalar, kırıcı sözler söylerim]	1,31	0,67
14-Çocuğuma çok sinirlendiğim zaman; [Ona bu davranışının beni rahatsız ettiğini söylerim]	3,78	1,25
15-Çocuğuma çok sinirlendiğim zaman; [Yanından uzaklaşıp sakinleşmeye çalışırım]	2,32	1,05
16-Meşgul olduğum zaman çocuğum bana bir şey anlatmak istediğinde; [İşime biraz ara verip onu dinlerim]	4,23	0,86
17-Meşgul olduğum zaman çocuğum bana bir şey anlatmak istediğinde; [Şimdi işim var der, sonra anlatmasını söylerim]	3,13	1,33
18-Meşgul olduğum zaman çocuğum bana bir şey anlatmak istediğinde; [Hem işimi yapar hem onu dinlerim]	3,45	1,51

Tablo 4.5’te yer alan bilgilere göre; ebeveynler, çocuklarının olumsuz davranışlarına karşı onları istedikleri şeyden mahrum bırakmaya yönelik davranmaya daha yatkın iken fiziksel şiddet gösterme eğilimleri daha düşük seviyededir. Yine tabloda yer alan bilgiler doğrultusunda ebeveynler; çocuklarının cinsellikle ilgili söylemlerine merakla yaklaşmakta ve daha çok bilgilendirici olma yaklaşımındadırlar. Verilere göre ebeveynler; çocuklarının vücutlarında rastladıkları herhangi bir darp izine karşı yoğun endişe duygusuyla hareket etmektedirler. Ebeveynler, çocuklarına karşı sinirlenmeleri durumunda ise; tepkilerini genel olarak sözlü uyarılar şeklinde ifade ettikleri, hırpalayıcı ve sert tutumlardan uzaklaştıkları görülmektedir.

4.2. ÖLÇEKLERİN NORMALLİĞİNE İLİŞKİN BULGULAR

Verilerin analizinde kullanılacak testlerin (parametrik/nonparametrik testler) uygulanacağına karar vermek için verilerin normal dağılımına bakılmıştır. Dağılımın normalliğine karar vermek için Kolmogorov-Smirnov testinden, verilerin Çarpıklık (Skewness) ve Basıklık (Kurtosis) katsayılarından, histogram grafiği ve normal Q-Q grafiğinden yararlanılmıştır.

Tablo 4.6: Ölçek/boyut betimsel istatistiklerine ilişkin bulgular.

Ölçek	Betimsel İstatistikler				
	Min	Max	Median	$\bar{X}$	Ss
Ebeveynlerin Özgeci Suç Korkusu	18,00	85,00	25,90	29,43	10,82
Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlık	19,00	47,00	21,09	22,26	3,93
Ebeveynlere Yönelik İstismar Farkındalığı	30,00	64,00	51,76	51,03	5,04

Tablo 4.6’ya göre Ebeveynlerin Çocukları İçin Algıladığı Özgeci Suç Korkusu ölçeğinden alınan puanlar 18-85 aralığında olup ortalaması $29,43 \pm 10,82$, medianı 25,90, Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlık ölçeğinden alınan puanlar 19-47 arasında olup ortalaması

22,26±3,93 medianı 21,09, Ebeveynlere Yönelik İstismar Farkındalığı ölçeğinden alınan puanları 30-64 arasında olup ortalaması 51,03±5,04, medianı 51,76'dır.

Tablo 4.7: Normal dağılıma uygunluğuna ilişkin Kolmogorov-Smirnov bulguları.

Ölçekler	Kolmogorov-Smirnov			Çarpıklık	Basıklık
	İstatistik.	sd	p		
Ebeveynlerin Özgeci Suç Korkusu	0,17	500	0,00	2,08	5,72
Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlık	0,23	500	0,00	2,79	10,50
Ebevy. Yönelik İstismar Farkındalık	0,11	500	0,00	-0,92	2,08

Tablo 4.7'ye göre Ebeveynlerin Çocukları İçin Algıladığı Özgeci Suç Korkusu ölçeğinden, Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlık ölçeğinden ve Ebeveynlere Yönelik İstismar Farkındalığı ölçek yanıtlarından elde edilen toplam puanların normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek için Kolmogorov Smirnov testi sonuçlarına bakılmış, normal dağılım eğrisinin çizildiği histogram, normal Q-Q grafiği ve box-plots incelenmiştir. Verilerin çarpıklık-basıklık katsayılarının $\pm 2,0$ dan büyük olmasından normal kabul edilmemiştir (George ve Mallery, 2010).

4.3. ÖLÇEK VE BOYUTLARIN BAZI DEĞİŞKENLERLE KARŞILAŞTIRILMASINA İLİŞKİN BULGULAR

Araştırma kapsamında kullanılan Ebeveynlerin Çocukları İçin Algıladığı Özgeci Suç Korkusu ölçeği, Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlık ölçeği ve Ebeveynlere Yönelik İstismar Farkındalığı ölçek puanları normal dağılım göstermediğinden bağımsız iki grup karşılaştırmasında Man Whitney U testi, ilişkisiz iki ya da daha fazla grubun karşılaştırılmasında Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır.

Tablo 4.8: Ölçek puanlarının cinsiyete göre karşılaştırılmasına ilişkin Man Whitney U testi sonuçları.

Ölçekler	Cinsiyet	n	Ortanca	$\bar{X} \pm Ss$	Sıra Ort.	U	Z	P
Özgeci Suç Korkusu	Kadın	346	24,73	27,71 $\pm$ 9,38	227,95	18839,500	-5,24	0,01*
	Erkek	154	30,22	33,29 $\pm$ 12,72	301,17			
Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlık	Kadın	346	20,84	21,47 $\pm$ 2,83	227,72	18761,500	-5,36	0,01*
	Erkek	154	22,50	24,05 $\pm$ 5,26	301,67			
Ebeveynlere Yönelik İstismar Farkındalığı	Kadın	346	51,97	51,43 $\pm$ 4,48	258,34	23930,000	-1,82	0,07
	Erkek	154	51,13	50,12 $\pm$ 6,02	232,89			

*P<0,05

Man Whitney U testi

Tablo 4.8'e göre ebeveynlerin Çocukları İçin Algıladığı Özgeci Suç Korkusu ölçek puanları ebeveynlerin cinsiyetine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($Z=-5,24$, $p<0,05$). Erkeklerin sıra ortalaması: 301,17; median: 30,22, kadınların sıra ortalaması: 227,95; median:24,73 olarak bulunmuştur ve anlamlı şekilde yüksektir.

Ebeveynlerin **Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlık** ölçek puanları ebeveynlerin cinsiyetine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($Z=-5,36$, $p<0,05$). Erkeklerin sıra ortalaması (301,67, median:22,50), kadınların sıra ortalamasına (227,72, median:20,84) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Ebeveynlerin **Ebeveynlere Yönelik İstismar Farkındalığı** ölçek puanları ebeveynlerin cinsiyetine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($Z=-1,82$, $p>0,05$).

Tablo 4.9: Ölçek puanlarının istismara uğrama durumlarına göre karşılaştırılmasına ilişkin Man Whitney U testi sonuçları.

Ölçekler	İstismara Uğrama	n	Ortanca	$\bar{X} \pm Ss$	Sıra Ort.	U	Z	P
Özgeci Suç Korkusu	Evet	298	24,98	27,71±9,01	231,86	24543,5	-3,51	0,01*
	Hayır	202	27,79	31,96±12,64	278,00			
Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlık	Evet	298	20,76	21,42±2,91	222,01	21607,5	-5,43	0,01*
	Hayır	202	21,91	23,5±4,82	292,53			
Ebeveynlere Yönelik İstismar Farkındalığı	Evet	298	52,16	51,74±4,08	266,69	25274,0	-3,05	0,01*
	Hayır	202	50,90	49,97±6,04	226,62			

*P<0,05

Man Whitney U testi

Tablo 4.9'a göre ebeveynlerin Çocukları İçin Algıladığı Özgeci Suç Korkusu ölçek puanları kişilerin istismara uğrama durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($Z=-3,51$, $p<0,05$). İstismara uğramayanların sıra ortalaması (278,00, median:27,79), istismara uğrayanların sıra ortalamasına (231,86, median:24,98) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Ebeveynlerin **Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlık** ölçek puanları kişilerin istismara uğrama durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($Z=-5,43$, $p<0,05$). İstismara uğramayanların sıra ortalaması (292,53, median:21,91), istismara uğrayanların sıra ortalamasına (222,01, median:20,76) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Ebeveynlerin **Ebeveynlere Yönelik İstismar Farkındalığı** ölçek puanları kişilerin istismara uğrama durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($Z=3,05$, $p<0,05$). İstismara uğrayanların sıra ortalaması (266,69, median:52,16), istismara uğramayanların sıra ortalamasına (226,62, median:50,90) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Tablo 4.10: Ölçek puanlarının ebeveynlerin yaşlarına göre karşılaştırılmasına ilişkin Kruskal-Wallis H testi sonuçları.

Ölçekler	Yaş	N	Median	Sıra Ort.	X ²	P*	Fark
Özgeci Suç Korkusu	20-30	130	24,67	225,36	40,66	0,01*	1-3 2-3
	31-39	180	24,59	213,52			
	40-+	190	29,75	302,73			
Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlık	20-30	130	20,68	216,28	34,29	0,01*	1-3 2-3
	31-39	180	20,77	225,11			
	40-+	190	22,00	297,96			
Ebeveynlere Yönelik İstismar Farkındalığı	20-30	130	52,15	264,02	3,96	0,14	
	31-39	180	52,07	257,71			
	40-+	190	51,09	234,42			

*p<0,05

Kruskal-Wallis H

Tablo 4.10'a göre ebeveynlerin Çocukları İçin Algıladığı Özgeci Suç Korkusu ölçek puanları kişilerin yaşlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($X^2=40,66$ $p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için yapılan Mann Whitney U düzeltmesine göre yaşı 40 ve üzeri olanların sıra ortalaması (302,73), yaşı 20-30 arasında olanların sıra ortalamasına (225,36) ve yaşı 31-39 arasında olanların sıra ortalamasına (213,52) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Ebeveynlerin Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlık ölçek puanları kişilerin yaşlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($X^2=34,29$ $p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için yapılan Mann Whitney U düzeltmesine göre yaşı 40 ve üzeri olanların sıra ortalaması (297,96), yaşı 20-30 arasında olanların sıra ortalamasına (216,28) ve yaşı 31-39 arasında olanların sıra ortalamasına (225,11) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Ebeveynlere Yönelik İstismar Farkındalığı ölçek puanları kişilerin yaşlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p>0,05$).

Tablo 4.11: Ölçek puanlarının ebeveynlerin medeni durumlarına göre karşılaştırılmasına ilişkin Kruskal-Wallis H testi sonuçları.

Ölçekler	Medeni Durum	N	Media	Sıra Ort.	X ²	P*	Fark
Özgeci Suç Korkusu	Evli	405	25,51	244,04	4,9	0,09	-
	Boşanmış	68	27,67	270,60			
	Bekar	27	31,00	296,81			
Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlık	Evli	405	21,06	248,29	6,9	0,03	1-3 2-3
	Boşanmış	68	20,93	236,46			
	Bekar	27	23,20	318,98			
Ebeveynlere Yönelik İstismar Farkındalığı	Evli	405	51,60	244,30	9,6	0,01	1-2 2-3
	Boşanmış	68	52,93	299,16			
	Bekar	27	50,25	221,02			
*p<0,05		Kruskal-Wallis H					

Tablo 4.11'e göre ebeveynlerin Çocukları İçin Algıladığı Özgeci Suç Korkusu ölçek puanları kişilerin medeni durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($X^2=4,91$ $p>0,05$).

Ebeveynlerin Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlık ölçek puanları kişilerin medeni durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($X^2=6,99$ $p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için yapılan Mann Whitney U düzeltmesine göre bekar olanların sıra ortalaması (318,98), boşanmış olanların sıra ortalamasına (236,46) ve evli olanların sıra ortalamasına (248,29) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Ebeveynlere Yönelik İstismar Farkındalığı ölçek puanları kişilerin medeni durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($X^2=9,64$ $p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için yapılan Mann Whitney U düzeltmesine göre boşanmış olanların sıra ortalaması (299,16), bekar olanların sıra ortalamasına (221,02) ve evli olanların sıra ortalamasına (244,30) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Tablo 4.12: Ölçek puanlarının ebeveynlerin eğitim durumlarına göre karşılaştırılmasına ilişkin Kruskal-Wallis H testi sonuçları.

Ölçekler	Eğitim Durum	N	Media	Sıra Ort.	X ²	P*	Fark
Özgeci Suç Korkusu	İlkokul	15	26,00	229,90	15,3	0,01	2-3
	Lise	196	25,19	228,32			2-4
	Önlisans/Lisans	247	25,81	257,49			3-4
	Lisansüstü	42	31,20	320,23			
Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlık	İlkokul	15	21,71	298,53	23,9	0,01	2-4
	Lise	196	20,89	226,85			3-4
	Önlisans/Lisans	247	20,98	251,01			
	Lisansüstü	42	23,00	340,69			
Ebeveynlere Yönelik İstismar Farkındalığı ¹	İlkokul	15	50,25	179,10	5,08	0,17	
	Lise	196	52,00	261,25			
	Önlisans/Lisans	247	51,80	248,15			
	Lisansüstü	42	50,75	239,64			

*p<0,05

Kruskal-Wallis H

Tablo 4.12'ye göre ebeveynlerin Çocukları İçin Algıladığı Özgeci Suç Korkusu ölçek puanları kişilerin eğitim durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($X^2=15,32$ p<0,05). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için yapılan Mann Whitney U düzeltmesine göre Lisansüstü olanların sıra ortalaması (320,23), lise olanların sıra ortalamasına (228,32) ve önlisans/lisans olanların sıra ortalamasına (257,49) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Ebeveynlerin Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlık ölçek puanları kişilerin eğitim durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($X^2=23,93$ p<0,05). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için yapılan Mann Whitney U düzeltmesine göre Lisansüstü olanların sıra ortalaması (340,69), lise olanların sıra ortalamasına (226,85) ve önlisans/lisans olanların sıra ortalamasına (251,01) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Ebeveynlere Yönelik İstismar Farkındalığı ölçek puanları kişilerin eğitim durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($X^2=5,08$ p>0,05).

Tablo 4.13: Ölçek puanlarının ebeveynlerin gelir durumlarına göre karşılaştırılmasına ilişkin KruskalWallis H testi sonuçları.

Ölçekler	Gelir Durum	N	Median	Sıra Ort.	X ²	P*	Fark
Özgeci Suç Korkusu	Yok	48	25,71	242,77	23,31	0,01*	1-2
	Asg. Ücret ve Altı	108	23,80	196,96			1-4
	5501-15000	295	26,73	262,88			2-3
	15001-Üstü	49	29,67	301,56			2-4
Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlık	Yok	48	21,58	281,76	16,19	0,01*	1-2
	Asg. Ücret ve Altı	108	20,59	205,69			2-3
	5501-15000	295	21,22	256,24			2-4
	15001-Üstü	49	21,44	284,10			
Ebeveynlere Yönelik İstismar Farkındalığı	Yok	48	52,09	278,74	6,11	0,11	
	Asg. Ücret ve Altı	108	50,81	223,34			
	5501-15000	295	51,91	255,96			
	15001-Üstü	49	51,67	249,86			

*p<0,05

Kruskal-Wallis H

Tablo 4.13'e göre ebeveynlerin Çocukları İçin Algıladığı Özgeci Suç Korkusu ölçek puanları kişilerin gelirine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($X^2=23,31$ $p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için yapılan Mann Whitney U düzeltmesine göre geliri 15001 ve üstü olanların sıra ortalaması (301,56), geliri asgari ücretin altında olanların sıra ortalamasına (196,96) ve geliri olmayanların sıra ortalamasına (242,77) göre anlamlı şekilde yüksektir. Aynı zamanda geliri olmayanların sıra ortalaması (242,77) asgari ücretin altında olanların sıra ortalamasına (196,96) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Ebeveynlerin Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlık ölçek puanları kişilerin gelirine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($X^2=16,19$ $p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için yapılan Mann Whitney U düzeltmesine göre geliri asgari ücretin altında olanların sıra ortalaması (205,69) diğer gelir durumlarına sahip kişilerin sıra ortalamasına göre anlamlı şekilde düşüktür.

Ebeveynlere Yönelik İstismar Farkındalığı ölçek puanları kişilerin gelirine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($X^2=6,11$ $p>0,05$).

Tablo 4.14: Ölçek puanlarının ebeveynlerin çocuk sayılarına göre karşılaştırılmasına ilişkin Kruskal Wallis H testi sonuçları

Ölçekler	Çocuk Sayısı	N	Median	Sıra Ort.	X ²	P*	Fark
Özgeci Suç Korkusu	1	204	25,12	237,37	3,71	0,29	
	2	215	26,59	257,63			
	3	66	26,82	271,11			
	4 ve üstü	15	25,00	236,17			
Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlık	1	204	20,86	232,93	11,55	0,01*	1-3 2-3
	2	215	21,04	249,86			
	3	66	21,71	295,53			
	4 ve üstü	15	22,00	300,57			
Ebeveynlere Yönelik İstismar Farkındalığı	1	204	51,09	237,33	10,58	0,01*	1-3 2-3
	2	215	51,63	245,60			
	3	66	52,95	300,87			
	4 ve üstü	15	53,29	278,23			

*p<0,05

Kruskal-Wallis H

Tablo 4.14'e göre ebeveynlerin Çocukları İçin Algıladığı Özgeci Suç Korkusu ölçek puanları kişilerin çocuk sayılarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($X^2=3,71$ $p>0,05$).

Ebeveynlerin Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlık ölçek puanları kişilerin çocuk sayılarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($X^2=11,55$ $p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için yapılan Mann Whitney U düzeltmesine göre çocuk sayısı üç olanların sıra ortalamasına (295,53), bir çocuğu olanların sıra ortalamasına (232,93) ve iki çocuğu olanların sıra ortalamasına (249,86) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Ebeveynlere Yönelik İstismar Farkındalığı ölçek puanları kişilerin çocuk sayılarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($X^2=10,58$ $p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için yapılan Mann Whitney U düzeltmesine göre çocuk sayısı üç olanların sıra ortalamasına (300,87), bir çocuğu olanların sıra ortalamasına (237,33) ve iki çocuğu olanların sıra ortalamasına (245,60) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Tablo 4.15: Ölçek puanlarının ebeveynlerin kardeş sayılarına göre karşılaştırılmasına ilişkin KruskalWallis H testi sonuçları.

Ölçekler	Kardeş Sayısı	N	Median	Sıra Ort.	X ²	P*	Fark
Özgeci Suç Korkusu	1	13	27,00	265,54	36,11	0,01*	1-2
	2	162	23,94	196,23			2-3
	3	156	27,46	264,80			2-4
	4 ve üstü	169	28,50	288,16			
Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlık	1	13	20,50	214,62	46,56	0,01*	
	2	162	20,32	190,67			2-3
	3	156	21,39	271,59			2-4
	4 ve üstü	169	21,77	291,15			
Ebeveynlere Yönelik İstismar Farkındalığı	1	13	52,00	271,73	9,50	0,02*	
	2	162	51,14	232,78			2-3
	3	156	52,73	278,46			3-4
	4 ve üstü	169	51,40	240,04			

*p<0,05

Kruskal-Wallis H

Tablo 4.15'e göre ebeveynlerin Çocukları İçin Algıladığı Özgeci Suç Korkusu ölçek puanları kişilerin kardeş sayılarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($X^2=36,11$ $p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için yapılan Mann Whitney U düzeltmesine göre kardeş sayısı iki olanların sıra ortalamasına (196,23), diğer kardeş sayılarına göre anlamlı şekilde düşüktür.

Ebeveynlerin Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlık ölçek puanları kişilerin kardeş sayılarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($X^2=46,56$ $p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için yapılan Mann Whitney U düzeltmesine göre iki kardeş olanların sıra ortalamasına (190,67), üç kardeş olanların sıra ortalamasına (271,59) ve dört ve üstü kardeşi olanların sıra ortalamasına (291,15) göre anlamlı şekilde düşüktür.

Ebeveynlere Yönelik İstismar Farkındalığı ölçek puanları kişilerin kardeş sayılarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($X^2=9,50$ $p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için yapılan Mann Whitney U düzeltmesine göre üç kardeş olanların sıra ortalaması (278,46), iki kardeş olanların sıra ortalamasına (232,78) ve dört ve üstü kardeşi olanların sıra ortalamasına (240,04) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Tablo 4.16: Ölçek puanlarının ebeveynlerin kaçınıcı çocuk olma durumlarına göre karşılaştırılmasına ilişkin Kruskal-Wallis H testi sonuçları.

Ölçekler	Kaçınıcı Çocuksunuz	N	Median	Sıra Ort.	X ²	P*	Fark
Özgeci Suç Korkusu	1	177	25,72	253,13	15,59	0,01*	1-2
	2	181	24,76	223,52			1-4
	3	77	27,40	263,67			2-3
	4 ve üstü	65	31,17	302,87			2-4
Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlık	1	177	21,02	249,57	15,93	0,01*	1-4
	2	181	20,76	223,24			2-3
	3	77	21,69	280,59			2-4
	4 ve üstü	65	21,89	293,30			
Ebeveynlere Yönelik İstismar Farkındalığı	1	177	52,03	258,95	3,18	0,37	
	2	181	51,56	243,88			
	3	77	52,19	264,73			
	4 ve üstü	65	50,87	229,07			

*p<0,05

Kruskal-Wallis H

Tablo 4.16'ya göre ebeveynlerin Çocukları İçin Algıladığı Özgeci Suç Korkusu ölçek puanları kişilerin kaçınıcı çocuk olma durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($X^2=15,59$ $p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için yapılan Mann Whitney U düzeltmesine göre ailede dördüncü ve üstü sırada olanların sıra ortalamasına (302,87), birinci çocuk olanların sıra ortalamasına (253,13) ve ikinci çocuk olanların sıra ortalamasına (223,52) göre anlamlı şekilde yüksektir. Aynı zamanda 3 çocuk olanların sıra ortalaması (263,67), ikinci çocuk olanların sıra ortalamasına (223,52) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlık ölçek puanları kişilerin kaçınıcı çocuk olma durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($X^2=15,93$ $p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için yapılan Mann Whitney U düzeltmesine göre ailede dördüncü ve üstü sırada olanların sıra ortalamasına (293,30), birinci çocuk olanların sıra ortalamasına (249,57) ve ikinci çocuk olanların sıra ortalamasına (223,24) göre anlamlı şekilde yüksektir. Aynı zamanda 3 çocuk olanların sıra ortalaması (280,59), ikinci çocuk olanların sıra ortalamasına (223,24) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Ebeveynlere Yönelik İstismar Farkındalığı ölçek puanları kişilerin, ailelerinin kaçınıcı çocuğu olduklarına göre istatistiksel boyutta anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($X^2=3,18$ $p>0,05$).

4.4. ÖLÇEK PUANLARININ İLİŞKİSİNE YÖNELİK KORELASYON ANALİZİ

Araştırma kapsamında kullanılan Ebeveynlerin Çocukları İçin Algıladığı Özgeci Suç Korkusu ölçeği, Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlık ölçeği ve Ebeveynlere Yönelik İstismar Farkındalığı ölçek puanları arasındaki ilişkiye spearman korelasyon katsayısıyla bakılmıştır.

Spearman korelasyon analizi; değişkenlerin bağımlı ya da bağımsız olarak dikkate alınmaksızın, aralarındaki ilişkinin derecesini ve de yönünü belirlemek amacıyla kullanılan istatistiksel bir yöntemdir. Spearman korelasyon kat sayısı (ρ), -1 ile +1 arasında değişen değerler alır ve bu değerler, ilişkinin yönü ile kuvvetini gösterir. Korelasyon aralıkları Tablo 4.17’de sunulmuştur (Cohen, 1988).

Tablo 4.17: Korelasyon değerlerinin düzeyleri.

Korelasyon	Negatif	Pozitif
Düşük	-0,29 ile -0,10	0,10 ile 0,29
Orta derecede	-0,49 ile -0,30	0,30 ile 0,49
Yüksek	-0,50 ile -1,00	0,50 ile 1,00

Tablo 4.18: Ölçek puanları arasındaki ilişkinin incelenmesi

Ölçekler	Ebeveynlerin Çocukları İçin Algıladığı Özgeci Suç Korkusu ölçeği	Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlık ölçeği
Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlık ölçeği	r	0,45
	p	0,01*
	n	500
Ebeveynlere Yönelik İstismar Farkındalığı ölçeği	r	0,046
	p	0,30
	n	500

*p<0,05

ρ = Spearman korelasyon

Tablo 4.18’e göre Ebeveynlerin Çocukları İçin Algıladığı Özgeci Suç Korkusu ölçek puanları ile Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlık ölçek puanları arasında pozitif yönde orta düzeyde ilişki vardır. (r: 0,45, p<0,05) Elde edilen bulgu, H1 hipotezini desteklemektedir.

Ebeveynlerin Çocukları İçin Algıladığı Özgeci Suç Korkusu ölçek puanları ile Ebeveynlere Yönelik İstismar Farkındalığı ölçek puanları arasında ilişki yoktur (p>0,05)

Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlık ölçek puanları ile Ebeveynlere Yönelik İstismar Farkındalığı ölçek puanları arasında ilişki yoktur (p>0,05) 2. H0 hipotezi doğrulanmış, H1 reddedilmiştir.

5. TARTIŞMA

Özgeci bir yaklaşıma sahip olmak bireylere kendilerini iyi hissettirici özelliği olan bir hediye gibidir (İşgör, 2017). Benimsenen bu davranış herhangi bir çıkar beklemeden yapılması açısından önemlidir (Yöntem, Öktem, ve Artuç, 2017). Bununla birlikte özgecil davranışlar, çeşitli değişkenlere göre farklı etkilere ve bu etkilerin ortaya çıkardığı varyasyonlu sonuçlara ulaşmakta ön plandadır. Bu araştırma da ebeveynlerin özgeci kaygılarıyla çocuk istismarına yönelik farkındalık düzeylerinin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma, özgeci kaygılara sahip ebeveynlerin çocuk istismarına dair farkındalıklarına ilişkin kanıtların olduğunu ortaya koymuştur.

Kişilerin özgecil tutumları cinsiyete göre değişkenlik gösterebilmektedir. Gerçekleştirilen araştırmalar da elde edilen bulguları destekler niteliktedir. Bilim insanlarına göre bu farklılık, cinsiyet rollerinden kaynaklanmaktadır. Fortin (2006) tarafından yapılan bir çalışmada; erkeklerin, ailenin maddi yükümlülüğünü görece daha fazla taşımasından ötürü kadınlara göre bu konudaki tatmin seviyelerinin daha düşük olduğu görülmüştür. Ek olarak erkeklerin lider olmaya yönelik ve maddi getirisi yüksek işler yapmaya daha istekli olduklarını ortaya koymuştur. Ancak kadınların, bulundukları aile içerisinde; çocuk bakmak, kişilerarası ilişkisel destek sunmak gibi geleneksel rollerinden dolayı erkeklere nazaran daha özgeci davrandıkları, yaşadıkları topluma daha çok yarar sağlayan işlerde yer almayı tercih ettikleri saptanmıştır (Chou, 1998; Yıldırım ve Topçuoğlu, 2016). Yapılan birçok çalışma da bu tutumların kaygıları farklı tetikleyebildiği yönündedir. Yine bu çalışmalarda kadınların erkeklere göre daha fazla suça maruz kalmaktan korktukları belirtilmiştir (CookFox, 2012: 145; Drakulich, 2015: 1183). Erkek bireylerin bu tür bir korkuyu daha düşük seviyede yaşadıklarının öngörülmesinin nedeni ise korkularını belli etmenin onur kırıcı bir davranış olduğunu düşünerek rahatlıkla dile getirmekten çekinmeleri şeklinde bulgular saptanmıştır (SuttonFarrall, 2005: 214-217).

Günümüzde de çocuklarının herhangi bir kötü muameleye maruz kalması düşüncesi ebeveynler için travmatik etkiler barındırmaktadır. Anne-babaların; çocuklarının, kaçırılması, öldürülmeleri, pedofili mağduru olması düşüncelerinden son derece tedirginlerdir (Heber, 2009: 271-272; Vozmediona vd., 2017: 7-8). Anne ve babalar, özellikle de anneler, daha küçük çocuklarının çevrelerine karşı savunmasız olduklarını düşünerek onlar adına daha çok endişelenmektedir. Bunun yanı sıra onlar adına bir savunma dinamiği oluşturarak korumacı yaklaşmaktadırlar (Tulloch, 2004: 367-368). Bu tarz ebeveynler, kendi çocukları olsun olmasın

bütün küçük çocuklara karşı benzer bir koruma içgüdüğü taşımaktadır. Söz konusu bilince sahip olmak için sadece ebeveyn olmak şart değildir. Yapılan çalışmalar, çocuğu bulunmayan bireylerin de benzer şekilde çocukları korumayı görev edindiklerini göstermektedir (Snedker, 2006: 90).

Geleneksel bağlamda ele alındığında; kadınlar, ailede çocuk yetiştirilmesi konusunda birincil hatta tek sorumlu olarak görülmektedir. Bu nedendir ki kadınlar, çocuklarını tehlikelerden koruma konusunda da öncelikli sorumlu kişiler olarak algılanmaktadırlar (Snedker, 2006: 87-88). Bu nedenle özellikle anneler, gerek kendi gerek çocukları adına kaygı taşıyarak hareket alanlarını daraltmakta ve bu şekilde tehlikelerden korunacağını düşünmektedir. Ek olarak kadın ya da erkek olsun, genel olarak bireylerin ebeveyn olduktan sonra kaygı seviyeleri de artış göstermektedir. Farklı yıllarda yapılan çalışmalarda; Warr ve Ellison (2000: 560) ebeveynlerin %80'i, Tulloch (2004: 366) ise %85'inin kendilerinden çok çocukları adına endişe duyduklarını ortaya koymuşlardır.

Algılanan şekliyle değerlendirildiğinde ebeveynlerin, kız çocuklarının herhangi bir istismara maruz kalma korkularının daha fazla olduğu düşünülmektedir (Vozmediona vd., 2017: 7-8). Erkek çocuklara dair bu tarz bir korku geçmiş zamanlarda daha az yaşanırken son zamanlarda meydana gelen olaylar ve bu olayların sosyal medya aracılığıyla yayılmasından dolayı daha görünür hale gelmiştir. Dolayısıyla ebeveynlerin kız ya da erkek çocuk fark etmeksizin bütün çocuklarına karşı korumacı yaklaşmasına neden olmuştur. Haber kaynaklarında; çocukların kaçırılması, cinsel istismara maruz kalması, kaybolması, öldürülmesi gibi olaylara yer verilmesiyle kitlesel anlamda da bir ebeveynlik kaygısı ve farkındalık tetiklenmiştir.

Araştırma bulgularında erkek bireylerin suç korkuları ve şiddete duyarlılıkları görece daha yüksek çıkmıştır. Bu durumun, katılımcıların yoğunluk dinamiğine göre ortaya çıktığı düşünülmektedir. Ebeveynlerin istismar farkındalıkları arasında ise ciddi bir farklılık bulunmadığı saptanmıştır. Bu durum da zaman içerisinde anne ya da baba olması fark etmeksizin ebeveynler yönünden çocuk istismarına ilişkin farkındalığın arttığını düşündürmektedir.

Bir diğer bulgu da bireylerin sosyo-ekonomik düzeyleriyle istismar farkındalıkları arasında anlamlı bir farkın bulunmadığıdır. Ancak araştırmamızda; gelir düzeyi 15.001 'den yüksek olanların çocuklarına yönelik herhangi bir suç korkusunu, diğer sosyo-ekonomik seviyedeki ebeveynlere göre daha fazla hissettikleri ve özgecil kaygılarının daha yoğun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Literatür incelemesi yapıldığında; bu sonucu destekler kaynaklar

bulunmuştur. Onatır (2008); yüksek gelire sahip kişilerin, daha düşük gelirli bireylere nazaran daha özgecil bir tutuma sahip olduklarını saptamıştır. Diğer taraftan; şiddete yönelik duyarlılık düzeyinde ise asgari ücretin altında kalan ebeveynlerin, bu duyarlılığının daha yüksek seviyede olduğu bulunmuştur.

Ebeveynlerin akademik seviyeleriyle de özgecil suç kaygıları arasında bir bağlantı söz konusudur. Bireylerin eğitim düzeyleriyle özgecilik algıları ve şiddete karşı duyarlılıkları arasındaki ilişki durumu incelendiğinde; aralarında anlamlı bir farklılık bulunduğu, lisansüstü eğitim seviyesine sahip ebeveynlerin daha üst bir bilince sahip oldukları görülmektedir. Yine ilgili araştırmalarda söz konusu bulgu desteklenmektedir. Bu çalışmalarda; kişinin eğitim seviyesinin yüksekliği ile prososyal davranışlara yönelik eğilimi arasında pozitif bir ilişki olduğu ileri sürülmektedir (Sünbül ve Güçray, 2016).

Uludağ ve Dolu (2011) tarafınca yapılan ‘Türkiye Ulusal Suç Korkusu‘ ve de Karakuş (2012) tarafından yapılan “Suç Korkusunun Sosyolojik Belirleyenleri” isimli araştırmalarda; katılımcı bireylerin eğitim seviyelerinin artmasıyla suça yönelik korkularının da arttığı saptanmıştır. Buna karşın ebeveynlerin istismara yönelik farkındalık seviyeleriyle eğitim düzeyleri arasında bir farklılık gözlemlenmemiştir. İlgili konuda yerli literatürde de benzer bulgulara rastlanılmıştır. Örneğin Kul (2009), Gaziarifoğlu (2009) ve Çardak (2011) tarafından yapılmış çalışmalarda, farklı eğitim düzeylerinden bireylerin özgeci kaygılarına ilişkin çok dikkate değer farkların olmadığı saptanmıştır.

Çocuklara, içinde bulundukları aile tarafından ihtiyaç duydukları yaşamsal imkanlar sunulmak zorundadır (Çağdaş ve Seçer, 2010). Ebeveynlerin de bu sorumluluğu üstlenirken yeterli özyeterliliğe sahip olması gerekmektedir. Anne ve babaların, çocuk yetiştirme konusunda hem özyeterliliğe sahip olması hem de çocuklarının gelişimi konusunda yeterli donanıma sahip olması aynı oranda değere sahiptir. Her iki değer birlikte sağlanması çocuk yetiştirme noktasında efektif bir getiri sunacaktır. Bunun sağlanması da ebeveynlerin iyi bir eğitim alarak farkındalık düzeylerinin artırılmasıyla mümkündür denilebilir. Araştırma neticesinde; ebeveyn farkındalığı, anne ve babaların eğitim seviyelerine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Bunun nedeni ise eğitimi ne düzeyde olursa olsun anne- babaların çeşitli kazanımlarla çocuk gelişimi ve eğitimi hususunda kendilerini geliştirmiş olabilecekleri ihtimali göz önüne alınabilir. Günümüzde ebeveynlere yönelik özyeterliliklerini geliştirici eğitim ve uygulamalar farklı kanallar aracılığıyla sunulmakta ve anne- babalar gerek aldıkları eğitimler gerek sözlü, yazılı ve görsel haber kaynakları aracılığıyla söz konusu yeterlilik algısına kavuşabilmektedir. Ek olarak

gelişen ve değişen dinamiklerle babalar da geleneksel anlayıştan sıyrılarak çocuk yetiştirme konusunda eşleriyle ortak sorumluluğu taşıdığının bilincine varmaktadır.

Araştırmamızda, ebeveynlerin yaşı ve çocuklarına yönelik özgecil kaygı anlayışları arasında bir ilişkinin bulunduğu saptanmıştır. Edinilen bulgulara göre, ebeveynlerin yaşlarındaki artışla beraber bu kaygı seviyesinde ve duyarlılıklarında artış olduğu anlaşılmaktadır. Buna karşın ebeveynlerin yaşlarıyla istismara yönelik farkındalıkları arasında ciddi bir farklılık olmadığı görülmektedir. Genel görüş olarak da ebeveynlerin yaşa bağlı olarak yetkinlik hislerinin deneyimle birlikte artış gösterdiği düşünülebilir. Bu düşünce yaygın olmakla birlikte son dönemlerdeki çalışmalarla çocuk istismarına ilişkin farkındalık kazanımında eksiklikler olduğu görülmüştür.

Yine de eldeki verilerden bir ilerleme kaydedildiği düşünülmektedir. Dolu (2011), Uludağ ve Karakuş (2012) da ebeveynlerin yaşlarıyla özgeci korkuları arasındaki ilişkiyi ele almış ve bu düşünceye benzer sonuçlar elde etmişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre ilerleyen yaşlarda ebeveynlerin özgecil kaygılarının artış göstermesinin nedeninin, hastalık, kaza ya da ölüm gibi olgularla tetiklendiği şeklinde de açıklanabilir. Bu değerler içerisinde ele alındığında; daha ileri yaşlardaki ebeveynlerin de benzer korkuları kendi erişkin çocukları ve torunları adına taşıdığı saptanmıştır (Heber,2009: 269).

Ebeveynlerin, çocuklarının sayısı ve taşıdıkları özgecil kaygı seviyesi arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Buna karşın şiddete karşı duyarlılık ve istismara yönelik farkındalık düzeylerinin, 3 çocuğu bulunan ebeveynlerde daha yüksek seviyede olduğu sonucuna varılmıştır. Yapılan çalışmalarda da bu bulguyla benzerlik gösteren neticeler elde edilmiştir. Yavuzer (1990) de, ebeveynlerin çocuk sayılarının onların davranışlarına etki edebileceğini belirtmiştir. Yaprak (2007), çocuk sayısının artmasının anne babaların kaygısal tutumlarında azaltıcı bir durum olduğunu ifade etmiştir.

Araştırmamızda; ebeveyn bireylerin genel anlamda yaşadıkları yerin güvenli olup olmadığına dair algılarıyla çocuklarına yönelik taşıdıkları özgecil suç kaygıları arasında bir ilişki var olduğu bulunmuştur. Ayrıca çocuğuyla geç saatlerde sokağa çıkmaktan çekinen ebeveynlerin ortalamasının yüksek olduğu görülmüştür. Yaşadıkları yerin güvenli olmadığını düşünen ebeveynler, hem bireysel hem de çocukları yönünden suça maruz kalma korkusu yaşamaktadır.

Özgecil kaygılarında var olan etkinin yansımasıyla korku ve kaygı seviyelerinde artış söz konusudur. Literatür de ilgili bulguyla benzerlik göstermektedir. Drakulich (2015) de bu konuya ilişkin ‘kendisi ya da ailesi için korku, özgecil korkunun sebepleri ve tepkiler’ konulu

çalışmasında; yaşadığı yeri güvenli bulmayan katılımcı bireylerin, hem kendileri hem de yakınları adına bu tür bir korkuyu daha çok hissettiklerini göstermiştir.

Ebeveynlerin geçmişlerinde bir mağduriyete maruz kalmaları nedeniyle, özgeci kaygılarının ileri seviyede olduğu düşünülmüştür. Bu araştırmada da ebeveynlerin mağduriyet geçmişi bulunmasının, çocuklarına yönelik farkındalıkli yaklaşımları üzerinde etkileri olduğu ve aralarında anlamlı bir ilişkinin bulunduğu anlaşılmıştır. Benzer sonuçlar literatür kaynaklarda da yer almaktadır. Torrente, 2008; Truman, 2005 ve Warr, 2000, yaptıkları çalışmalarda; kişinin geçmişinde yaşadığı suç mağduriyetinin, hissettiği korku üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğunu saptamıştır. Gaziarifoğlu (2009)'nun, 'Suç Mağduriyeti Korkusu ve Algılanan Suç Mağduriyeti Riskinin Değerlendirilmesi' isimli araştırmasında bireyin mağduriyet deneyiminin, çocuğuna veya başka bir aile üyesine yönelik kaygısı üzerinde anlamlı ve pozitif bir etkisinin bulunduğu görülmektedir. Bu konuyla ilgili olarak kişinin mağduriyet izlerinin hafızalarında yer etmesi ve suçla tekrar karşı karşıya kalma düşüncelerini tetiklemesinden bahsedilebilir. Dolayısıyla bireyin yaşam kalitesine de olumsuz etkiler bırakacağını söylemek mümkündür. Anne ve babaların taşıdıkları bu travmatik izlerin, çocuklarını yetiştirdikleri evredeki duygu ve düşüncelerine de yansıtacağı düşünülmektedir.

Değişen dünyamız, geçirdiği bu değişimlerin yanı sıra toplumlar genelinde bir korku kültürünü de beraberinde getirmektedir. Günümüzde hâkim olan bu korku kültürü dinamiği, birincil olarak çocuklarımızı korumayı gerektirmektedir. Korku öznesi haline gelen çocuklarımızı; söz konusu ihmal, istismar gibi benzer risk unsurlarından uzak tutma zorunluluğu, özellikle ebeveynlerde ciddi boyutlara varan kaygılara sebebiyet vermektedir. Risk toplumlarında ebeveynlerin, çocuk yetiştirmek adına daha çok çaba sarf etmesi gerekmekte ve bu konudaki sorumluluklarını artırmaktadır. Ancak çocuk yetiştirmede, onların yüksek yararını gözeten uygulamalar da kültürel ölçütlere göre değişkenlik göstermekte ve bu uygulamalar çoğu kez ezbere normlara dayanmaktadır (Mengilli, Cebeci ve Artan; 2022). Bunun yanı sıra geçmiş dönemlerde ebeveynin çocuğunu bir yakınına, komşusuna vs. emanet etmesi daha kolayken geline nokta bu dinamik bozulmuş ve ebeveynlerin güven duygularının zedelendiği durumlarla karşılaşmıştır.

Bir başkası adına hissedilen suça maruz kalınması korkusuna ilişkin ilgili literatürde nicel (Rader-Cossman, 2011: 573-575; Warr-Ellison, 2000: 557-558) ve nitel (Rader, 2010: 41; Snedker, 2006: 80) çalışmalar yer almaktadır. Bu yöntemlerle yapılan araştırmalardan elde edilen bulgulardaki ortak nokta; bir diğeri için duyulan suça maruz kalma kaygısının daha yaygın

olduğu ve ek olarak kişisel korkuyu da tetiklediğidir. Bu bağlamda elde edilen sonuç; bireyler, kendilerinden de değer verdikleri insanların herhangi bir suç unsuruyla karşılaşmasından dolayı daha çok korkmaktadırlar (örn. Heber 2009: 258; Snedker 2006: 83-85). Bu nedenle söz konusu özgecil suç kaygısı da cinsiyet rolleri, ebeveynlik gibi durumlarla ilintilidir (Drakulich, 2015:1883-1885).

Sevdiklerinin kendi yakınlarında olmadığına başlarına kötü bir şey geleceği düşüncesi özellikle ebeveynler yönünden kaygıyı tetiklemektedir. Dolayısıyla ebeveynler, çocuklarının zarar görmemesi için sıkı önlemler almaya yatkınlık gösterirler. Çocuklarının gittikleri yerleri, kimlerle arkadaşlık ettiklerini, hatta bu arkadaşların ailelerini tanır, onları sürekli telefonla ararlar. Bu yollarla onları takip etmeyi sürdürerek çocukları adına tehlike arz eden durumları kontrol altında tutmaya çalışırlar. Ayrıca bu tarz kaygıları taşıyan ebeveynler; çocuklarını yakındaki okullarına dahi tek göndermeyerek onlarla birlikte her gün okula yürümekte ve okuldan tekrar almakta, çocuklarının gittikleri bir yerde sürekli olarak haberleşme ihtiyacı duymakta ve ulaşamaması halinde telaşlanmaktadır.

Ebeveynler aynı zamanda çocuklarına, tanımadığı kişilerle konuşmaması, yine tanımadığı biri yanına yaklaştığı zaman oradan uzaklaşması, onlar olmadan bir yere gitmemeleri, evlerinin yakınında oyun oynamaları konularında sürekli olarak öğüt vermektedirler. Ancak çocuklar, ebeveynlerin korkularının hisseder ve de öğrenirler. Bu durumlarından dolayı çocuklar içinde bulundukları toplumu, ebeveynlerinin onlara empoze ettikleri şekliyle algılamakta ve kendisini güvensiz hissederek mağduriyet korkusu yaşamaktadırlar (De Groof, 2008: 278-284). Bilim insanları, ebeveynlere bu konuda daha özgüvenli olmaları adına rehberlik sağlayarak eş zamanlı olarak çocuklarını bu tehlike durumlarından koruma yolları hakkında da bilgilendirmeler yapmaktadırlar (Beck Beck Gernsheim, 2012: 251-254)

Anne- baba olmak; artılarının yanında birçok eksi unsur da barındıran bir olgudur. Oldukça zorlu ve stresli bir deneyim olan ebeveynlikte, bu durumlarla baş etme yeterliliğine göre etkiler değişebilmektedir. Bu bağlamda ebeveynlikte, zorluklarla baş edebilme yeteneği hem kişinin kendisine hem de içinde bulunduğu koşullara bağlı olarak boyut değiştirebilir (Williamson ve Johnston, 2019). Bu konuda yetersizlik yaşayabilen ebeveynler, içinde bulundukları duygu durumlarını ve de tepkilerini kontrol etme noktasında zaman zaman sorun yaşayabilmektedir. Ayrıca çocuklarına yönelik tutumlarını daha sağlıklı bir şekilde yönetmek, onlara doğru biçimde yaklaşmak adına desteğe ihtiyaç duyarlar (Best Start Resource Centre,

2014). Bu noktada da ebeveynlerin birbirleri ve de çevrelerinden bekledikleri sosyal desteklere ihtiyaçları vardır. Araştırmamızın bulguları da bu durumu destekler niteliktedir.

Ebeveynlerin medeni durumuna dair elde edilen bulgular incelendiğinde; suça dair korku yaşamaları üzerinde bir ilişki bulunmadığına rastlanılmıştır. Ancak şiddete karşı duyarlılık seviyesinin eşini kaybetmiş ya da yalnız ebeveynlerde daha yüksek olduğu; boşanmış ebeveynlerde ise istismara dair farkındalık düzeyinin daha yüksek olduğu görölmektedir.

Katılımcıların, ailelerinin kaçıncı çocuğu olduğu ve bu durumun kendi ebeveynlik deneyimlerindeki özgecil kaygı seviyeleriyle istismar farkındalıkları arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu ilişkiyi ölçmeye yönelik elde edilen bulgularda; bireylerin kaçıncı ocuk olduklarının, söz konusu durumlarla arasında bir farklılık gözlemlenmemiştir. Buna karşın ailelerindeki kardeş sayılarındaki çeşitliliğin ilgili konularda farklılıklara sebebiyet verdiği görölmüştür. Kardeş sayılarının artmasıyla katılımcı bireylerin, şiddete duyarlılıkları ve istismara yönelik farkındalık düzeylerinin artış gösterdiği saptanmıştır.

Araştırmamızın sonucuna göre; ebeveynlerin çocuklarına ilişkin herhangi bir suçtan ötürü mağduriyet yaşamalarıyla şiddete maruz kalmalarından dolayı oluşacak istismara dair pozitif yönlü bir ilişkinin var olduğu görölmektedir. Bu duruma ek olarak ebeveynlerin, çocuklarının karşılaşabilecekleri herhangi bir suç korkusuyla istismara dair farkındalıkları arasında bir ilişkiye rastlanılmamıştır. Bunun nedeninin de ebeveynlerin genel anlamda çocuklarının herhangi bir kötü muameleye uğraması konusunda hemfikir olarak kaygı taşıdıkları ancak alınabilecek önlemler hakkında yeterli donanıma sahip olmadıkları düşünölmektedir.

Bir çocuğu iyi yetiştirebilmek için ebeveynlik sorumluluğunu üstlenen bireylerin, çocukların sağlıklı fiziksel ve bilişsel gelişimi, düzgün biçimde eğitilmeleri konularında donanıma sahip olmaları gerekmektedir. Bütün bilgi ve beceri dinamikleri, ebeveynlerin çocuklarını yetiştirdikleri evrelerde önemli bir rol üstlenmektedir. Dolayısıyla ocukların sağlıklı birer birey olarak topluma kazanımlarına destek olmaktadır. Bu da öncelikli olarak ebeveynin özyeterliliğiyle bağdaşmaktadır. Ebeveynler; çocuklarına doğru davranış bilinci ve alışkanlıkları kazandırmalı, kendilerini özgür biçimde ifade edebilen kişiler olabilmelerini desteklemelidir. ocuklarının özenetimlerini sağlayabilmesi ise öncelikli olarak onları tanımaları, anlamaları, saygı göstermeleri ve onlarla sağlıklı bir iletişim sağlamalarıyla olanaklıdır (Tezel-şahin ve Özyürek, 2010).

Ebeveynler, belirli bir bilince sahip olsalar da zaman zaman tutumlarının farkında olmamaktadırlar. Ebeveynlikle ilgili tutumlarını saptamaya yönelik var olan ölçme araçları,

anne ve babaların, çocuk yetiştirme konusundaki kişisel görüşlerini algıladıkları şekilde aktarmaları ya da çocukları tarafından kendi tutumlarının değerlendirildiği biçimdedir. Nitel ve nicel yöntemler aracılığıyla bu hususlarda araştırmalar gerçekleştirilebilmektedir. Bu konudaki nitel araştırma yöntemlerinden olan gözlem; kişilerin yaşamlarını bütünsel ele alarak bilgi edinmeye olanak tanır (Kepçeoğlu, 2001). Gözlem yöntemiyle bireylerin kendilerini ifade ettikleri şekilden çok tutum ve davranışlarının gözlemlenmesi mümkün olmakta ve daha somut veriler elde edilebilmektedir. Ancak bu tarz araştırmalar ciddi zaman ayırmayı gerektirmesinden ve insanların yaşamlarını şeffaf biçimde gözlemini yapmanın her zaman mümkün olamamasından dolayı sağlıklı olmayabilir (Tezbaşaran, 2008). Ebeveynlerin, çocuklara yönelik düşüncelerini aktardıkları araştırmalar da genel olarak onların tutumlarını değil olması gerektiğine inandıkları görüşleri olabilmektedir. Görüşler ise genel olarak anketler ve tarama listeleri aracılığıyla ölçülmektedir (Tezbaşaran, 2008).

Ebeveynlikte, anne ve babaların çocuklarına verdikleri bakımın kalitesini özyeterlilikleri ifade etmektedir. Gelişmiş bir ebeveyn özyeterliliği; çocuğa yönelik öngörülü, özverili, duyarlı bir yaklaşımı benimser. Zor bir durumla baş edebilme durumuna karşılık gelen çocuğa yönelik olumsuz tutum ve davranışları içermeyen etkin bir ebeveynliktir. Özyeterliliğin düşük olduğu ebeveynlikte ise; hem bakım veren ebeveynin hem de çocuğun problemli davranışları, depresyonu, aralarındaki iletişimsel sorunlara rastlanır. Ayrıca ebeveynlik rollerinde efektif olmayan baş etme mekanizmalarıyla ilinti gözlemlenmektedir. Araştırmamız sonucunda da; geçmişte istismara maruz kalmış ebeveynlerin, istismara yönelik farkındalık seviyeleri arasında yüksek bir ilişkinin bulunduğu sonucuna varılmıştır.

Ek olarak bu ebeveynlikte anne ve babaların, sorumluklarını yerine getirirken sıkıntı yaşamaları, karşılaştıkları zorluklarda yoğun bir anksiyete hali, kendinden kuşku duyma davranışları olduğu; yine bu kişilerin erken çocukluk evresinde gösterdikleri ebeveynlik davranışlarının öngörülemezliği dile getirilmektedir (Kuşku, 2011). Söz konusu donanım ve farkındalığa sahip ebeveynlerin ise çocuk yetiştirme konusunda yaşadıkları sorunların minimum düzeyde olduğu, karşılaştıkları problemlere çözüm odaklı yaklaştıkları için daha az kaygı ve korku duydukları yordanmaktadır. Çocukların gelişimine yönelik farkındalığı yüksek ebeveynlerin, bu konuda kendilerini geliştirmeye açık oldukları araştırma sonuçlarını da desteklemektedir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Günümüzde herhangi bir suça maruz kalmaktan dolayı mağduriyet yaşama korkusu, yaşam kalitemizi ciddi boyutlarda olumsuz etkileyen bir durumdur. Bireyde endişeye ve hatta psikolojik sorunlara yol açabilecek boyuttaki bir kaygı seviyesinin, kişilerarası ilişkileri de zedelediği ve toplumsal güven duygusunu zayıflattığı, huzur ve barış ortamını yok ettiği bilinmektedir. Bu tür bir kaygı, ebeveynler özelinde ele alındığında ise; çocukları için algıladıkları suç korkusuna dönüşmekte ve hem kendilerini hem de çocuklarının gelişimlerini sekteye uğratabilmektedir. Bu sebeptir ki sözü edilen bu korku türü, ele alınması gereken önemli bir konudur. İnsanların yaşamlarında huzur ve güven ortamlarının sağlanması adına suç oranlarının azaltılmasına yönelik çalışmalara ek bireylerin de bu duyguyu iyi yönetebilmeleri adına adımlar atılması gerekmektedir. Bu doğrultuda; suçla mücadele öncelikli bir olgu olup alınan güvenlik önlemleri ve de suçla mücadele politikaları, bilimsel araştırmaların sonuçlarına göre şekillendirilmelidir.

Anne ve babaların çocukları için endişe duymaları son derece normaldir. Ancak bu duygunun sınırlarını aşarak sağlıksız bir kaygıya dönüşmesi günümüzde yaygınlaşmaktadır. Ebeveynlikteki dinamikler değişmekte ve daha önce normal karşılanan bir davranış günümüzde kötü bir ebeveyn olarak algılanmaya dahi sebep olabilmektedir. Anne ve babalar; çocuklarını bir an bile yalnız bırakamamakta, devamlı olarak onların yanında bulunma zaruriyeti hissetmektedirler. Ebeveynler, bunun adına gerekli tüm önlemleri almakta hatta bu aşırı güvenlik davranışıyla anneler işlerini bırakmaktadırlar. Bu hususta ebeveynlere rehberlik edilerek çocuğa da kendi güvenliğini nasıl sağlayacağı bilgisi verilmelidir. Çünkü en güvenilir kişiler dahi çocuklar için tehlike arz edebilirler.

Öncelikli olarak görsel medya ve diğer sosyal medya uygulamalarında çocuk istismarına ilişkin uyarıcı görüntü ve bilgilendirici yazılara yer vererek bilinçli farkındalık sağlanmalıdır. Ancak bu konuda yapılan çalışmalar titizlik ve hassasiyetle sunulmalıdır. Çünkü son yıllarda sosyal medyanın, ebeveynlerin kaygılarını tetiklediği düşünülmektedir. Bilinç yaratmasının yanı sıra yanlış yansıtma biçimleriyle sunulan bilgi kirliliği ve çocuk mağdurların maruz kaldıkları eylemleri dehşet verici şekilde aktarmak ebeveyn kaygısı üzerinde olumsuz biçimde etkili olmaktadır.

Ebeveynler; öncelikli olarak evlilik, çocuk yetiştirilmesi, sağlıklı iletişim kurabilme, aile planlaması yapabilme konularında bilgilendirilmelidir. İstemsiz gebelik, ebeveynlerin ruhsal bozuklukları, özürlü çocuğun bulunması, aile içi şiddet vb. psikolojik açıdan risk faktörleri

barındırması halleri tespit edilmelidir. Çocukların doğrudan ilişki içinde oldukları ebeveynler, öğretmenler ya da diğer sağlık çalışanlarına yönelik de çeşitli eğitim programları düzenlenmeli ve gerekirse bu konuda kendilerine rehberlik etmesi amacıyla danışma merkezleri kurulmalıdır. Çocuklara yönelik sözlü, ebeveynlere yönelik yazılı bilgilendirmelerin istismar farkındalığı konusundaki bilinci artırdığı ve de istismarı önlemede etkili olduğu düşünülmektedir.

Ülkemizde olduğu gibi tüm dünyada da hala çocuk ihmal ve istismarı son derece ciddi bir sorundur. Bu durum bilinmekle birlikte gerekli ve yeterli önlemler alınmamakta, yapılan çalışmaların çoğu etkin olmamaktadır. Söz konusu bu yetersizlikler dolayısıyla da hemen her gün sosyal medya kanallarından çocuklara yönelik şiddet ve/veya istismar vakalarından haberdar oluyoruz. Resmi kurumların istatistiklerine bakıldığında da istismar olaylarının çok fazla olduğu görülmektedir. Bununla birlikte söz konusu istatistiksel verilerin sadece resmiyete yansıyan vakalar olduğu; gizlenen, üstü örtülmeye çalışılan, yok sayılan, görmezden gelinen, ilgili kurumlara bildirilmeyen vaka sayısının da oldukça fazla olduğu bilinmektedir. İhmal ve/veya istismar mağduru bir çocuğun, maruz kaldığı eylemin bilincinde olması ya da çocuğun sorumluluğunu üstlenen yetişkinlerin böyle bir durumun farkındalığında olacak donanımda olması çok önemlidir. Bu durumlarla ilgili muhakkak yetkililere bildirimde bulunmak gerekmektedir. Üstü kapatılan vakalar, önlem alınmadığı sürece devam edecektir ve mağdurun hayatına çok ciddi ölçüde zarar verecektir. İhmal ya da istismara herhangi bir haklı gerekçe sunulamaz ve çocuklarımıza yönelik istismar, ne şekilde olursa olsun affedilemez. Bu noktada da öncelikle aileler olmak üzere tüm toplumun ve de devletin büyük sorumluluğu bulunmaktadır.

Çocukların ihmal ve istismara maruz kalmaları konusunda; öncelikli olarak bu durumların ortaya çıkmasını engelleyici çalışmalar yapmak gerekmektedir. Yapılacak çok yönlü çalışmalarla, gerek ailelerde gerek ilgili meslek elemanlarında ve en nihayetinde tüm toplumda eğitici adımlar atılarak farkındalık oluşturulmalıdır. İhmal ya da istismar mağduru olan bir çocuğa yönelik de bilinçli bir farkındalığın taşınması önem arz etmektedir. Mağdur bir çocuğa sunulan tedavisel yaklaşım benzer şekilde ebeveynlere de sağlanmalıdır. Ebeveynlerin bu konudaki donanımsızlıkları, olumsuz tutum ve davranışları iyileştirilerek sürecin daha sağlıklı şekilde yönetilmesi sağlanmalıdır. Sadece ebeveynler değil ilgili tüm meslek çalışanları, kurumlar, mağdur olsun ya da olmasın çocuğu bulunsun ya da bulunmasın tüm toplumun bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Çocuklar ve ebeveynlere yönelik gerekli rehberlik desteği sunulmalı ve devlet nezdinde ciddi yaptırımlara sahip önlemler alınmalıdır. Toplumun savunmasız ve de korunmaya muhtaç çocukları adına hepimizin sorumluluğu bulunmaktadır. Bizler de bu sorumlulukları en iyi şekilde yerine getirmekle mükellefiz.

Çocuk istismarının tespitinde en öncül adım ise şüphedir. İstismar mağduru bir çocuğun, polis, sağlık çalışanları ya da sosyal hizmet uzmanları gibi ilgili kişilere genelde bu nedenle başvurmadıkları bilinen bir gerçektir. Bundan dolayıdır ki çocuk istismarı şüphesinin söz konusu olduğu durumlarda ilgililer, bu gizlenme ve çekinme halini iyi tespit ederek vaka öyküsünü ve bulgularını yine özenli bir şekilde analiz etmelidir.

İstismar mağduru çocuk ya da çocukların ne yaşadıklarının erkenden tespit edilmesi, daha sonraki süreçte kendilerine sunulması gereken tedbir ve/veya tedavilerin doğru uygulanması sonrasında sürecin iyi şekilde takibinin yapılması da oldukça önem arz etmektedir. Bu süreçlerin doğru adımlarla hayata geçirilmesi, bu çocukların sağlıklı yetişkinler olarak hayatlarına devam etmesi ve de benzer şekilde istismar mağduru olmalarının önlenmesi noktalarında büyük rol oynamaktadır. İstismar eden bağlamında ele alındığında ise; bu kişi ya da kişilerin, sadece cezalandırılmalarının iyileştirici olmayacağı buna ek olarak tedavi ve de rehabilitasyon desteği almaları elzemdir. İlgili konuda daha geniş çaplı önlemler de gereklidir. Daha kitlesel önlemler kapsamında; çocuğa yönelik ihmal, istismar gibi risk unsurunu yaratan faktörlerin belirlenmesi adına öncelikli olarak yoksulluk, bağımlılık, aile içi şiddet ya da psikiyatrik sağlık sorunlarının üzerinde durulmalıdır. Toplumdaki riskli grupları saptayarak çocuk istismarı konusunda evrensel bir koruma sağlanabilir. Öyle ki bu çalışmalar dünyadaki bütün çocukları kapsayıcı boyutta gerçekleştirilebilir. Bu tarz bir koruma biçimi de; aile planlanmasının doğru yapılması, ebeveynlerin eğitilmesi, kişilerin düzenli sağlık kontrolü ve yoksulluk olgusuyla mücadeleyi içermektedir.

Araştırma kapsamındaki hipotezlere cevaplar aranmış olup temel hipotezimize göre ebeveynlerin özgeci kaygıları ile çocuk istismarına yönelik farkındalık düzeylerinde çeşitli bağımsız değişkenlere göre farklar olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmada doğrultusunda elde edilen bulgular doğrultusunda, aşağıda yer alan diğer sonuçlar elde edilmiştir.

1. Araştırma sonuçları; özgecil kaygılar taşıyan ebeveynlerin yaşlarıyla ve cinsiyetleriyle, çocuk istismarına yönelik farkındalıkları arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Bunun yanı sıra anne ve babaların ebeveynlik bilinçlerinde ciddi bir farkın bulunmadığı görülmüştür.

2. Bu araştırma; ebeveynlerin özgecil tutumlarının, çocuklarının herhangi bir suçtan dolayı mağduriyet yaşamalarına karşı duyarlılık göstermelerini pozitif yönde etkileyen bir faktör olduğunu göstermektedir. Bu konudaki farkındalıklarının eksik olmasının ise söz konusu mağduriyet riskini etkileyebileceğini ortaya koymuştur.
3. Araştırmamızdan elde edilen sonuçlar; ebeveynlerin istismar mağduriyeti yaşamalarının çocuk istismarına yönelik farkındalıklarını yüksek düzeyde etkilediğini ortaya koymuştur.
4. Ebeveynlerin özgecil kaygılar taşıması ve yine duyarlılıkları ele alındığında kişilerin çocuk sayıları ve ailelerinin ilk çocuğu olmaları arasında anlamlı ilişkilerin bulunduğu araştırmamızın sonuçları arasındır.
5. Araştırmamızdan elde edilen bir diğer sonuç; ebeveynlerin evli ya da yalnız olmaları durumlarının çocuk istismarına yönelik farkındalıklarını yüksek düzeyde etkilediğini ortaya koymuştur.
6. Bu araştırmada; özgecil kaygıları yüksek olan ebeveynlerin sosyo -ekonomik ve kültürel düzeyleriyle çocuk istismarına yönelik farkındalıkları arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu, gelir düzeyi orta ve üstü seviyedeki ebeveynlerin ilgili konuya dair duyarlılıklarının daha yüksek seviyede olduğu anlaşılmıştır.
7. Araştırmamız sonucunda; ebeveynlerin özgeci kaygılarının çocuk istismarına yönelik farkındalıkları üzerindeki etkisini inceleyen çalışmaların son derece sınırlı olduğu görülmüştür. Buna ek olarak ise araştırmamız; özgecil kaygıların, duyarlılığa ilişkin pozitif yönde etkili bir faktör olduğunu ortaya koymuştur.
8. Araştırma kapsamındaki sonuçlar; ebeveynlerin; eğitimsel anlamda yeterli donanım, özgecil anlayışa, aktif başa çıkma becerilerine ve sosyal desteğe sahip olmasının önemli olduğunu göstermiştir. Ayrıca ebeveynlerin, geçmiş mağduriyet deneyimlerine sahip olmalarının çocuk istismarına yönelik farkındalığı ve duyarlılığı artırmakta etkili faktörler olduğunu göstermektedir.
9. Araştırmamız; ebeveynlerin özgeci kaygılarının, çocuk istismarına ilişkin bilince dair etkili bir faktör olduğunu göstermektedir. Ayrıca bu çalışma tüm yönleriyle; literatürün ilgili konuya dair daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulduğunu da göz önüne sermektedir.

Sosyal Hizmet Uygulamalarına Dair Öneriler

1. İhmal ve istismara maruz kalma riski bulunan çocukların yaşadığı ortamlar; Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve de Sağlık Bakanlığı iş birliğiyle tespit edilmeli ve Adalet Bakanlığı bünyesinde de gerekli desteğe erişimlerinin sağlanması desteklenmelidir. Çocuk ve ebeveynlere yönelik koruyucu/önleyici hizmet ve tedbirler, sosyal hizmet uzmanlarınca sunulmalıdır.
2. Ebeveynlerin özgeci kaygılarına etki eden faktörlerin varlığı, onların çocuk istismarına yönelik farkındalıklarını güçlendirmeye ilişkin uygulamaların müdahale sürecine dahil edilmesi noktasında yol gösterici olabilir. Bu noktada da sosyal hizmet uzmanlarının süpervizyon desteğine olan ihtiyaçlarına yönelik çalışmalar yürütülmelidir.
3. Sosyal hizmet uzmanları; ihmal ya da istismar mağduru çocukların, duygusal ve tutumsal problemlerini en aza indirmek adına mesleki müdahalelerinde farkındalığı bir terapi enstrümanı olarak kullanabilirler. Bu yolla da, çocuğa yönelik her tür ihmal/istismara yönelik risklerin erkenden önüne geçilerek müdahale edilmesine olanak tanıyacağı kanaati gelişmiştir.
4. Sosyal hizmet uzmanları; ihmal ya da istismar mağduru olsun olmasın tüm ebeveynlere ve ebeveyn adaylarına, kaygılarını hafifletmek üzere yine mesleki müdahalelerinde farkındalığı bir terapi enstrümanı olarak kullanabilirler. Onların çocuğa yönelik her tür ihmal/istismarına yönelik farkındalıklarını artırıcı grup çalışmaları yapmalarının yarar sağlayacağı düşünülmektedir.
5. Zorunlu mevcut eğitim müfredatına, çocukların içinden geçmekte oldukları gelişimsel döneme uygun şekilde ihmal, istismar ve her tür kötü muamele ile ilgili eğitimler dahil edilmelidir. Söz konusu eğitimlerin daha doğru biçimde sunulabilmesi adına da okul sosyal hizmet uzmanı gibi profesyonel olan mesleki elemanların istihdam edilmesine yönelik düzenlemeler gerçekleştirilmelidir.
6. Ülkemizde; 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu ve de 4857 sayılı İş Kanunu kapsamında çocuklara yönelik istismarın önüne geçilmesine dair hükümler yer almakla birlikte sadece çocuk ihmal/ istismarına ilişkin önleyici düzenlemeleri içeren bir kanun yer almamaktadır. Bu da çocuğa yönelik her tür kötü muamele davranışıyla savaşmakta kısıtlayıcı bir duruma sebebiyet vermektedir. Söz konusu kısıtlayıcılığın

aşılması noktasında ise sosyal hizmet uzmanlarının ilgili kanun ve de politikaya katkı sağlaması önemlidir.

Araştırmacılara Yönelik Öneriler

1. Çocuğa yönelik her tür ihmal ve istismarın önlenabilir bir problem olduğuna dair toplumsal bir bilinç ve farkındalığı yaratacak kamusal kaynaklar (sözlü, yazılı ve görsel araçlar, kamu spotları vb.) üretilmelidir.
2. Çocuğa yönelik ihmal ve istismar konularında, ebeveynlerin farkındalıklarına etki eden faktörlerin saptanması amacıyla farklı evren ve örnek gruplarıyla yürütülen çalışmalar sayıca artırılmalıdır.
3. İlgili politika ve uygulamaların geliştirilerek pratikte de aktif şekilde yer bulması adına kanıta dayalı sosyal hizmet uygulamalarının sistematikleştirilmesi gerekmektedir.
4. Ebeveynlerin özgeci kaygıları ve çocuk istismarı arasındaki ilişki kalıplarının demografik değişkenliklere bağlı olarak analiz edildiği çalışmalar sayıca artırılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Ağırman, A., ve Maner, F., 2010, Yeme bozuklukları ve duygusal istismar: Olgu sunumu. *Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, (23), 121-127.
- Akbaba, S., 1994, *Grupla psikolojik danışmanın sosyal psikolojik bir kavram olan özgecilik üzerindeki etkisi*. Yayınlanmamış Doktora. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Akkuş, P., 2014, *Cinsel istismar mağduru kız çocuklar: Sosyolojik ve viktimolojik bir inceleme*. Doktora. İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
- Aksoy, V., ve Diken, İ. H., 2009, Annelerin ebeveynlik öz yeterlik algıları ile gelişimi risk altında olan bebeklerin gelişimleri arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalara bir bakış. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 10 (1), 59-68
- Aksüt, Y., 2020, *Çocuk cinsel istismarının sosyolojik analizi Malatya Çocuk İzlem Merkezi uygulaması*. Yüksek Lisans. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Alisinanoğlu, F., 2003, Çocukların denetim odağı ile algıladıkları anne tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1 (1), 97-107.
- Alpaslan, A. H., 2014, Çocukluk döneminde cinsel istismar. *Kocatepe Tıp Dergisi*, 15(2), 194-201.
- Altıparmak, S., 2008, Çocuk istismarı ve ihmalinin çocuk bedeni üzerine etkileri. *Çocuk Dergisi*, 8 (1), 9-13.
- Aral, N., 1997, *Fiziksel istismar ve çocuk*. Ankara: Tekışık Web Ofset Tesisleri.
- Artan, T., ve Kumbasar, B., (2017). Sosyal hizmet mesleğinde etkili iletişim. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 1 (2), 51-63.
- Arthur, H. G., 1997, Physical abuse of children. In Textbook of Child Adolescent Psychiatry. *American Psychiatric Press*, 687-698.
- Aşkın, M., 1986, Sosyal öğrenme kuramı açısından olumlu ve olumsuz sosyal davranışlar. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1 (1), 147153.
- Aydemir, İ., Artan, T., ve Öngören, B., 2021. Sosyal hizmet öğrencilerinin sosyal sorun çözme yönelimi ve sorun çözme tarzlarının incelenmesi. *Archives of Health Science and Research*, 8 (1), 17-25.
- Aydın, B., 2002, *Gelişim psikolojisi*. İstanbul: SFN Baskı.
- Aydın, İ., 2019, *Türkiye’de çocuk istismarı, çocuk istismarını önleyici sosyal politikalar ve Diyarbakır örneği*. Yüksek Lisans. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Baran, G., ve Yurteri Tiryaki, A., 2016, Aile yaşam döngüsü, İçinde: Baran, G. (ed.) *Aile Yaşam dinamiği*. Ankara: Pelikan Yayıncılık, 1-24.
- Barker, R. L., 1995, *The social work dictionary* (3rd ed.). Washington DC: Nasw Press.

- Batson, C. D., 1991, *The Altruism Question: Toward a Social-Psychological Answer*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Batson, C. D., and Moran, T., 1999, Empathy induced altruism in a prisoner's dilemma. *European Journal of Social Psychology*, 29, 909-924.
- Beck, U., and Beck Gernsheim, E., 2012, *Aşkın normal kaosu* (çev. N. Ermiş). İstanbul: İmge Kitabevi.
- Becker, G. S., 1981, *A treatise on the family*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Bedosky, J. C., 2005, *Motivators of altruistic behavior*, Unpublished PhD. Union Institute & Univeristy Clinical Psychology, Ohio.
- Best Start Resource Centre., 2014, Child discipline: Ontario Parents' Knowledge, Beliefs and Behaviours.
- Bierhoff, H. W., 2005, *Prosocial behaviour*. New York: Taylor & Francis.
- Bierhoff, H. W., 1987, Donor and recipient: Social development, social interaction, and evolutionary process. *European Journal of Social Psychology*, 17, 113-130.
- Bögels, S. M., Hellemans, J., Van Deursen, S., Römer, M., and Van Der Meulen, R., 2014, Mindful parenting in mental health care: Effects on parental and child psychopathology, parental stress, parenting, coparenting, and marital functioning. *Mindfulness*, 5, 536-551.
- Bögels, S. M., Lehtonen, A., and Restifo, K., 2010, Mindful parenting in mental health care. *Mindfulness*, 1 (2), 107-120.
- Bögels, S., ve Restifo, K., 2013, *Dikkatli ebeveynlik: Akıl sağlığı pratisyenleri için bir rehber*. Springer Bilim ve İş Medyası.
- Budak, S., 2009, *Psikoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Burger, J. M., 2006, *Kişilik* (çev. İ. Deniz ve E. Sarıoğlu). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Burns, E. E., Jackson, J. L., and Harding, H.G., 2010, Child maltreatment, emotion regulation, and posttraumatic stress: The impact of emotional abuse. *Journal of Aggression, Maltreatment and Trauma*, 19, 801-819.
- Butchart, A., ve Mikton, C., 2014, *Global status report on violence prevention*. Technical Report. World Health Organization.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün Ö. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F., 2009, *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F., 2013, *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.

- Cabin, W. D., 2008, Actualizing 'Professional Altruism' a comparison of home health care and hospice social workers. *Home Health Care Management & Practice*, 20 (6), 474-481.
- Chou, K. L., 1998, Effects of age, gender, and participation in volunteer activities on the altruistic behavior of Chinese adolescents. *The Journal of Genetic Psychology*, 159 (2), 195-201.
- Clarke, D., 2003, *Pro-social and anti-social behaviour*. New York: Routledge.
- Cohen, J., 1988, *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (2nd Edition). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Coleman, J. S., 1988, Social capital in the creation of human capital. *American Journal of Sociology*, 94, 95-120.
- Cook, C. L., and Fox, K. A., 2012, Testing the relative importance of contemporaneous offenses: The impacts of fear of sexual assault versus fear of physical harm among men and women. *Journal of Criminal Justice*, 40(2), 142-151.
- Cournoyer, B. R., 2011, *The social work skills workbook* (6th Edition). Brooks/Cole, USA: Cengage Learning.
- Crano, W., and Brewer, M., 2002, *Principles and methods of social research* (2nd Edition). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Cüceloğlu, D., 1998, *İnsan ve davranışı. Psikolojinin temel kavramları*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Çağdaş, A., 2012, *Anne-baba-çocuk iletişimi*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Çağdaş, A., ve Seçer-Şahin, Z., 2010, *Anne-baba eğitimi*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Çardak, B., 2011, *Kentlerde yaşayan kadınlarda suç mağduru olma korkusu üzerine nitel bir çalışma*. Yüksek Lisans. Kara Harp Okulu Komutanlığı Savunma Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Dahl, A. and Paulus, M., 2019, From interest to obligation: The gradual development of human altruism. *Child Development Perspectives*, 13 (1), 10-14.
- De Groof, S., 2008, And My Mama Said. The (Relative) Parental Influence on Fear of Crime among Adolescent Girls and Boys. *Youth and Society*, 39, 267-293.
- de Montigny, F., and Lacharite, C., 2005, Nursing theory and concept development or analysis perceived parental efficacy: concept analysis. *Journal of Advanced Nursing*, 49 (4), 387-396.
- Demirci, E. Ö., Özmen, S., Öztop, D. B., Özdemir, Ç., ve Uytun, M. Ç., 2014, Çocuk ve ergen cinsel istismar olgularında istismar ile ilişkili sosyodemografik özelliklerin, ailesel değişkenlerin ve ruhsal bozuklukların değerlendirilmesi. *The Bulletin of Legal Medicine*, 19 (3), 146-153.

- Dinleyici, M., ve Şahin Dağlı, F., 2016, Duygusal ihmal, istismar ve çocuk hekiminin rolü. *Osmangazi Tıp Dergisi*, 38 (2), 18-27.
- Dishion, T. J., Burraston, B., and Li, F., 2003, A multimethod and multitrait analysis of family management practices: Convergent and predictive validity. In: B. Bukoski & Z. Amsel (eds.), *Handbook for drug abuse prevention theory, science, and practice*. New York: Plenum.
- Dökmen, Ü., 2013, *Sanatta ve günlük yaşamda iletişim çatışmaları ve empati* (51.Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Drakulich, K. M., 2012, Strangers, neighbors, and race: A contact model of stereotypes and racial anxieties about crime. *Race and Justice*, 2, 322-355.
- Drakulich, K. M., 2015, Concerns for self or family? Sources of and responses to altruistic fear. *Journal of Interpersonal Violence*, 30(7), 1168-1207.
- Dubowitz, H., 2002, Preventing child neglect and physical abuse: a role for pediatricians. *Pediatrics in Review*, 23 (6), 191-196.
- Dulin, P. L., and Hill, R. D., 2009, Relationships between altruistic activity and positive and negative affect among low-income older adult service providers. *Aging & Mental Health*, 7 (4), 294-299. Doi: 10.1080/1360786031000120697
- Dumas, J., 2005, Mindfulness-based parent training: Strategies to lessen the grip of automaticity in families with disruptive children. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 34 (4), 779-791. doi:10.1207/s15374424jccp3404_20
- Duncan, L. G., Coatsworth, J. D., and Greenberg, M. T., 2009, A model of mindful parenting: implications for parent-child relationships and prevention research. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 12 (3), 255-270.
- Dunn, E. W., Aknin, L. B. and Norton, M. I., 2008, Spending money on others promotes happiness. *Science*, 319 (5870), 1687-1688. Doi:10.1126/science.1150952
- Duru, E., 2002, *Öğretmen adaylarında kişi-durum yaklaşımı bağlamında yardım etme davranışı eğilimi empati ve düşünme stilleri ilişkisi ve bu değişkenlerin bazı psikososyal değişkenler açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Duyan, V., 2012, *Sosyal hizmet temelleri, yaklaşımları, müdahale yöntemleri*. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği.
- Eisenberg, N., and Mussen, P. H., 1989, *The roots of prosocial behavior in children*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Eisenberg, N., Guthrie, I., Murphy, B., She-pard, S., and Cumberland, A., 1999, Consistency and development of pro-social dispositions: A longitudinal study. *Child Development*, 70 (6), 1360-1372.

- Erdoğan, A., Tufan, E., Karaman, M. G., Atabek, M. S., Koparan, C., Özdemir, E., and Kurçer, M., 2011, Türkiye'nin dört farklı bölgesinde çocuk ve ergenlere cinsel tacizde bulunan kişilerin karakteristik özellikleri. *Anadolu Psikiyatr Dergisi*, 12, 55-61.
- Erkan, G., ve Duyan, V., 2000, Sosyal hizmette mülakat dersinin öğrencilerin empatik anlayışına etkisi. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 1 (10), 29-37.
- Erkan, S., 2013, Aile ve aile eğitimi ile ilgili temel kavramlar. İçinde: Temel, F. (ed.) *Aile eğitimi ve erken çocukluk eğitiminde aile katılım çalışmaları*. Ankara: Anı Yayıncılık, 3-43.
- (Faul F, Erdfelder E, Buchner A, Lang AG. 2009. Statistical power analyses using G* Power 3.1: Tests for correlation and regression analyses. *Behavior Res Met*, 41: 1149-1160)
- Fehr, E & Fischbacher, U., 2003, The nature of human altruism. *Nature*, 425, 785-91.
- Feigin, S., Owens, G. and Goodyear-Smith, F., 2014, Theories of human altruism: A systematic review. *Annals of Neuroscience and Psychology*, 1 (1), 1-9.
- Ferraro, K. F., 1995, *Fear of crime: Interpreting victimization risk*. Albany: State University of New York Press.
- Filkowski, M. M., Cochran, R. N. and Haas, B. W., 2016, Altruistic behavior: Mapping responses in the brain. *Neuroscience and Neuroeconomics*, 5, 65-75.
- Finkelhor, D., 1983, Removing the child prosecuting the offender in cases of sexual abuse: Evidence from the national reporting system for child abuse and neglect. *Child Abuse & Neglect*, 7, 195-205.
- Fisher, R. J., and Ackerman, D., 1998, The effects of recognition and group need on volunteerism: A social norm perspective. *Journal of Consumer Research*, 25, 262-275.
- Flynn, S. V., and Black, L. L., 2011, An emergent theory of altruism and self – interest. *Journal of Counseling and Development*, 89 (4), 459-469.
- Fortin, N. M., 2006, *Greed, altruism, and the gender wage gap*. Unpublished manuscript, Department of Economics, University of British Columbia, Canada.
- Frith, C. D., and Frith, U., 2006, The neural basis of mentalizing. *Neuron*, 50 (4), 531-534.
- Gander, M. J., and Gardiner, H. W., 2001, *Çocuk ve ergen gelişimi* (çev. H. N. Çelen, A. Dönmez ve B. Onur). Ankara: İmge Kitabevi.
- Gaziarifoğlu, Y., 2009, *Suç mağduriyeti korkusu ve algılanan suç mağduriyeti riskinin değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
- Geçtan, E., 1999, *İnsan olmak*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- George, D., and Mallery, M., 2010, *SPSS for windows step by step: A simple study guide and reference, 17.0 update, (10a ed.)*. Boston: Pearson Education.

- Gerdes, K. E., and Segal, E. A., 2011, The importance of empathy for social work practice: Integrating new science. *Social Work*, 56 (2), 141-148.
- Gilbert, P., McEwan, K., Mitra, R., Richter, A., Franks, L., Mills, A., Bellew, R., and Gale, C., 2009, An exploration of different types of positive affect in students and patients with bipolar disorder. *Clinical Neuropsychiatry*, 6, 135-143.
- Gilchrist, E., Bannister, J., Ditton, J., and Farrall, S., 1998, Women and the fear of crime. *British Journal Criminol*, 38, (2), 283-298.
- Glaser, D., 2000, Child abuse and neglect and the brain-a review. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines*, 41 (1), 97-116.
- Goldstein, I. L. and Ford, J. K., 2002, *Kuruluşlarda eğitim: İhtiyaç değerlendirmesi, geliştirme ve değerlendirme* (4.Baskı). Belmont, CA: Wadsworth.
- Gonzalez, A., Greenwood, G., and WenHsu, J., 2001, Undergraduate students' goal orientations and their relationship to perceived parenting styles. *Collages Student Journal*, 35, 182193.
- Göka, E., 2005, Başkasının Travmasını Sahiplenmek. *Yarın Dergisi*, 44, 21-26.
- Gökçearslan Çifci, E., ve Altınova, H., 2012, Sosyal hizmet eğitiminde yaratıcı drama yönteminin öğrencilerin empati becerisine etkisi. *Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1 (2), 133-149.
- Gueguen, N., and De Gail, M., 2003, The effect of smiling on helping behavior: Smiling and Good Samaritan behavior. *Communication Reports*, 16, 133–140. Güzel-Akar, M. Z., 2020, *Okul öncesi dönem çocuklarının özgecil davranışlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Hablemitoğlu, Ş., Özkan, Y., ve Yıldırım, F., 2010, Bir fedakâkarlık örneği olarak "Kan bağışı". *Aile ve Toplum*, 5 (20), 67-77.
- Hanley, P., 2015, Sosyal hizmette iletişim becerileri. Adams, R., Dominelli, L., and Payne, M. (eds.). (çev. ed., T. Tuncay), *Sosyal hizmet temel alanlar ve eleştirel tartışmalar*. Ankara: Nika Yayınevi.
- Hart, H., and Rubia, K., 2012, Neuroimaging of child abuse: a critical review. *Frontiers in Human Neuroscience*, 6, 52.
- Heber, A., 2009, The worst thing that could happen. On altruistic fear of crime. *International Review Ofvictimology*, 16, 257-275.
- Hepworth, D. H., Rooney, R. H., Rooney, G. D., Strom-Gottfried, K. and Larsen, J. A., 2010, *Direct social work practice: Theory and skills* (8th Edition), Brooks/Cole USA: Cengage Learning.

- Hinds, T. S., Giardino, A. P., Culotta, P., Donaruma-Kwoh, M. M., Isaac R., 2020, *Child sexual abuse: Current evidence, clinical practice, and policy directions*. London: Springer.
- Hollander, J. A., 2001, Vulnerability and dangerousness: The construction of gender through conversation about violence. *Gender and Society*, 15, 83-109.
- Hu, T. Y., Li, J., Jia, H. and Xie, X., 2016, Helping others, warming yourself: Altruistic behaviors increase warmth feelings of the ambient environment. *Frontiers in Psychology*, 7 (1349). Doi: 10.3389/fpsyg.2016.01349
- İbiloğlu, A. O., Atlı, A., Oto, R., ve Özkan, M., 2018, Çocukluk çağı cinsel istismar ve ensest olgularına çok yönlü bakış. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 10 (1), 84-98.
- İlhan, T., ve Yöntem, M. K., 2013, Benlik kurguları ve otantikliğin özgecilik üzerindeki yordayıcı gücünün incelenmesi. *Turkish Studies*, 8 (8), 2291-2302.
- İşgör, İ. Y., 2017, Eğitim ve sağlık çalışanlarında psikolojik iyi oluş ve özgeciliğin incelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 12 (6), 423-438.
- Kabat-Zinn, J., 2003, Mindfulness-based interventions in context: Past, present, and future. *American Psychological Association*, 10 (2), 144-155.
- Kadushin, A., ve Kadushin, G., 2016, *Sosyal hizmet görüşme teknikleri*. Ankara: Nika Yayınları.
- Kaplan, S.J., Pelcovitz, D., and Labruna, V., 1999, Child and adolescent abuse and neglect research: A review of the past 10 years. Part I: Physical and emotional abuse and neglect. *J. American Academy of Child Adolescent Psychiatry*, 38, 1214-1222.
- Kara, B., Biçer, Ü., ve Gökalp, A. S., 2004, Çocuk istismarı. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 47 (2), 140-51.
- Karadağ, E., ve Mutaftçılar, I., 2009, Prososyal Davranış Ekseninde Özgecilik Üzerine Teorik Bir Çözümleme. *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 8, 41-69.
- Karakuş, Ö., 2012, Suç korkusunun sosyolojik belirleyenleri: Sosyal sermaye mi? Sosyal kontrol mü? *Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14 (1), 1-19.
- Karamiş, O., 2018, *Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı'na gönderilen ensest olgularının değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Tıpta Uzmanlık. Kocaeli Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, Kocaeli.
- Karasar, N. (2008). Bilimsel araştırma yöntemi kavramlar-ilkeler-teknikler. (18. Bas.). Nobel Kitapevi.
- Kartali, G. and Kelemen-Erdos, A., 2020, Motivate or reward altruistic behavior? A literature review of altruism theories. *The Macrotheme Review*, 9 (1), 117-127.
- Kaya, A., Bozaslan, H., ve Genç, G., 2012, Üniversite öğrencilerinin anne-baba tutumlarının problem çözme becerilerine, sosyal kaygı düzeylerine ve akademik başarılarına etkisi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 208-225.

- Kaya, G., Açar, D., ve Güneş, G., 2018, 0-12 yaş çocuklarda problem davranışları olumlu yönde geliştirme süreci. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 31, 167– 187.
- Keefe, T., 1975, Empathy and social work education: A Study. *Journal of Education for Social Work*, 11 (3), 69-75.
- Keleş, M ve Özkan, Y., 2018, Çevreci sivil toplum kuruluşu çalışanlarının sosyal sorumluluk ve özgecilik tutumlarının incelenmesi Ankara ili örneği. *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 (1), 127-160. Doi: 10.30561/sinopUSD.414080
- Kepçeoğlu, M., 2001, *Psikolojik danışma ve rehberlik*. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Koç, F., Aksit, S., Tomba, A., Aydın, C., Koturoğlu, G., Çetin, S., Aslan, A., Halıcıoğlu, O., Erşahin, Y., Turhan, T., Çelik, A., Şenol, E., Kara, S., ve Solak, U., 2012, Çocuk istismarı ve ihmali olgularımızın demografik ve klinik özellikleri: Ege Üniversitesi Çocuk Koruma Birimi'nin bir yıllık deneyimi. *Türkiye Pediatri Arşivi Dergisi*, 47, 119- 124.
- Koç, M., 2007, Şiddetin ortaya çıkardığı psikolojik travmayla baş etmede sporun işlevselliği. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 18 (2), 167-178.
- Koçmarlar, H., ve Akbağ, M., 2016, Ergenlerin anne baba ve öğretmenlerinden algıladıkları duygusal istismarın öz-yeterlilikleri üzerindeki yordayıcı etkisi üzerine bir inceleme. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8 (15), 1323- 1360.
- Koçtürk, N., ve Yılmaz, D., 2018, Çocuk istismarı ve ihmali için risk grupları kullanıcıları belirlemeye ve müdahale etmeye yönelik model/veri tabanı bandı. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26 (6), 1919-1927.
- Korkmaz, M., Saçan, S., Yücel, A. S., Gürkan, A., ve Kırık, A. M., 2015, Çocuk istismarı ve cinsel istismarın önlenmesinde medyanın rolünün incelenmesi. *Uluslararası Hakemli Psikiyatri ve Psikoloji Araştırmaları Dergisi*, 3 (2) 1-27.
- Krebs, D. L (1991). Altruism and egoism: a false dichotomy? *Psychological Inquiry: An International Journal for the Advancement of Psychological Theory*, 2 (2), 137-139. Doi: 10.1207/s15327965pli0202_9
- Kul, M., 2009, *Toplumda suça ilişkin korkunun yapılaşması*. Doktora. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kuşku, A., 2011, *Edirne merkezdeki hastanelerin çocuk servislerine gastroenterit tanısıyla yatırılan 0-3 yaş grubu çocuklara annelerinin evde yaptıkları uygulamalar, bilgi ve özyeterlilik düzeyleri*. Yüksek Lisans, Trakya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü, Edirne.
- Lozada, M., D'Adamo, P., and Carro, N., 2014, Plasticity of altruistic behavior in children. *Journal of Moral Education*, 43 (1), 75-88.
- Lozada, M., D'Adamo, P. and Fuentes, M. A., 2011, Beneficial effects of human altruism. *Journal of Theoretical Biology*, 289, 12-16. Doi: 10.1016/j.jtbi.2011.08.016

- Lubove, R., 1965, *The professional altruist: The emergence of social work as a career, 1880/1930*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Lynch, M. A., 1985, Child abuse before kempe: An historical literature review. *Child Abuse & Neglect*, 9, 7-15.
- Ma, H. K., and Leung, M. C., 1995, The relation of altruistic orientation to family social environment in Chinese children. *Psychologia: An International Journal of Psychology in the Orient*, 38, 109- 115.
- Ma, H. K., 1985, A cross-cultural study of sex differences in human relationships. *Psychological Reports*, 56, 799-802.
- Madriz, E. I., 1997, Images of criminal and victims: A study on women's fear and social control. *Gender and Society*, 11, 342-356.
- Marsh, A. A, Kozak, M. N., ve Ambady, N., 2007, Korku yüz ifadelerinin doğru tanımlanması prososyal davranışı öngörür. *Duygu*, 7, 239-251.
- Martin D.U., MacIntyre M.I., Perry C., Clift G., Pedell S. and Kaufman J., 2020, Young children's indiscriminate helping behavior toward a humanoid robot. *Front. Psychol.* 11 (239). Doi: 10.3389/fpsyg.2020.00239
- Maslow, A., 1970, *Motivation and personality* (2nd ed.). New York, NY: Harper and Row.
- Mateer, N. H., and Willover, D. J., 1994, Teacher Altruism: Implications for Administrators. *Pennsylvania Educational Leadership*, 13 (2), 29-31.
- Mathews, B., and Collin-Vézina, D., 2019, Child sexual abuse: Toward a conceptual model and definition. *Trauma, Violence, & Abuse*, 20 (2), 131-148.
- McGee, R. A., Wolfe, D. A., and Wilson, S. K., 1997, Multiple maltreatment experiences and adolescent behavior problems: Adolescents' perspectives. *Development and Psychopathology*, 9 (1), 131-149.
- McGrath, J.R., and MacEwan, G., 2011, Etkinlik temelli öğretimin pedagojik uygulamalarını bağlama. *Uluslararası Disiplinlerarası Sosyal Bilimler Dergisi: Yıllık İnceleme*, 6, 261-274. <https://doi.org/10.18848/1833-1882/CGP/v06i03/51803>
- McGrath, S.A., and Stacilyn C. H., 2011, Individual-level predictors of perceived safety: Data from an International Sample. *Sociological Focus*, 44, 231-254.
- Mengilli, D. B., Cebeci, F., ve Artan, T., 2022, Etik açıdan çocuğun değeri. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 6 (1), 131-142.
- Mercin, L., 2005, Piaget ve Kohlberg'in ahlâk (moral) gelişim kuramlarının özellikleri ve karşılaştırılması. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 5, 73-86.
- Monroe, K. R. (2002). Explicating altruism. In S. G. Post, L. G. Underwood, J. P. Schloss, & W. B. Hurlbut (eds.), *Altruism & altruistic love: Science, philosophy, & religion in dialogue*. Oxford University Press, 106–122.

- Monteoliva, A. and García-Martínez, J. M. A., Sánchez Santa-Bárbara, E. and Calvo-Salguero, A., 2018, Attachment security, values, and prosocial attitudes. *Scandinavian Journal of Psychology*, 59 (4), 368-377.
- Morgan, S., 2000, *Clinical risk management: A clinical tool and practitioner manual*. The Sainsbury Centre for Mental Health. Brighton: Pavilion Publishing.
- Mullen, P. E., Martin, J. L., Anderson, J. C., Romans, S. E., and Herbison, G. P., 1996, The long-term impact of the physical, emotional, and sexual abuse of children: A community study. *Child Abuse & Neglect*, 20 (1), 7-21.
- Napoli M., and Bonifas R., 2011, From theory toward empathic self- care: Creating a mindful classroom for social work students. *Social Work Education*, 30 (6), 635- 649.
- Norman, R. E., Byambaa, M., De, R., Butchart, A., Scott, J., and Vos, T., 2012, The long-term health consequences of child physical abuse, emotional abuse, and neglect: a systematic review and meta-analysis. *PLoS Med*, 9 (11), e1001349.
- Onatır, M., 2008, *Öğretmenlerde özgecilik ile diğer tercihleri arasındaki ilişki*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Oral, R., Can, D., Kaplan, S., Polat, S., Ates, N., Cetin, G., and Tiras, B., 2001, Child abuse in Turkey: an experience in overcoming denial and a description of 50 cases. *Child Abuse & Neglect*, 25 (2), 279-290.
- Öğüt, F., 2000, *Sosyal uyum ile sürekli kaygı arasındaki ilişki*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Öner, N., ve LeCompte, A., 1985, *Durumluk-sürekli kaygı envanteri el kitabı* (2.Baskı), İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 333.
- Özdamar, K., 2002, *Paket programlarla istatistiksel veri analizi-1*. (4.Baskı). Eskişehir: Kaan Kitabevi.
- Özdoğan, Ö., 2005, *İsimsiz hayatlar: Manevi ve psikolojik yaklaşımla arınma ve öze dönüş*. Ankara: Lotus Yayınları.
- Özer, G., 2014, *Ebeveynlerin çocuk cinsel istismarına dair bilinçleri, endişeleri ve aldıkları önlemler*. Yüksek Lisans. İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
- Özyürek, A., Begde, Z., Özkan, İ., ve Yavuz, N. F., 2013, *Okul öncesi öğretmenlerinin bakış açısına göre ailedeki yaşlı bireylerin ebeveyn tutumları ve çocuk davranışları üzerindeki etkisi*. VII.Ulusal Yaşlılık Kongresi, 23-25 Mayıs, Karabük, 273-278.
- Pagano RR. Understanding Statistics in the Behavioral Sciences. Belmont: Wadsworth, Cengage Learning; 2009. p.267-77.
- Palaz, S., ve Boz, İ., 2008, Üniversite mezunu yetişkinlerin farklı organizasyonlarda gönüllü hizmet vermesini etkileyen faktörler. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11 (19), 95-106.

- Pekşen Akça, R., 2012, Ana-babaların çocuk yetiştirmede aşırı koruyucu olmaları. *Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, 29, 1-13.
- Piliavin, J. A., and Charng, H. W., 1990, Altruism: A review of recent theory and research. *Annual Review of Sociology*, 16, 27-65.
- Polat, O., 2000, Çocukta cinsel istismar. *Adli Tıp Dergisi*, 207-231.
- Polat, O., 2007, *Tüm boyutlarıyla çocuk istismarı*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Post, S.G., 2005, Altruism, happiness, and health: it's good to be good. *Int. J. Behav. Med.* 12(2), 66–77. Doi: 10.1207/s15327558ijbm1202_4
- Powers, J.L., Eckenrode, J., and Jaklitsch, B., 1990, Maltreatment among runaway and homeless youth. *Child Abuse & Neglect*, 14, 87-98.
- Rader, N. E., 2010, Until Death Do Us Part? Husband Perceptions and Responses to Fear of Crime. *Deviant Behavior*, 3, 33-59.
- Rader, N. E., and Cossman, J. S., 2011, Gender Differences in U.S: College Students' Fear for Others, *Sex Roles*, 64, 568-581.
- Royzman, E. and Kumar, B., 2001, On the relative preponderance of empathetic sorrow and its relation to common sense morality. *New Ideas in Psychology*, 19, 131–144.
- Sak, R., Şahin Sak, İ. T., Atli, S., ve Şahin, B. K., 2015, Okul öncesi dönem: Anne baba tutumları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11 (3), 972-991.
- Sampson, R. J., Raudenbush, S. W., and Earls, F., 1997, Neighborhoods and violent crime: A Multilevel study of collective efficacy. *Science*, 277(5328), 918.
- Santos, E., 2018, *Altruism in psychotherapy: Altruistic acts as an adjunct to psychotherapy*. PhD. Pepperdine University Graduate School of Education and Psychology, California.
- Schroeder, D.A., Penner, L.A., Dovidio J.F., and Piliavin, J.A., 1995, The psychology of helping and altruism. In: Zimbardo, P.G. (ed.). *McGraw-Hill Series on Social Psychology*. San Francisco: McGraw-Hill.
- Scott, N., and Seglow, J., 2007, *Altruism*. Maidenhead: Open University Press.
- Seden, J., 2005, *Counselling skills in social work practice* (2nd Edition), England: Open University Press.
- Seydoğulları, S. Ü., 2008, *Demokratik ve otoriter ana baba tutumlarının lisede öğrenim gören öğrencilerin ahlaki yargı yeteneğine etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Sheafor, B. W., ve Horejsi, C. J., 2014, *Sosyal hizmet uygulaması temel teknikler ve ilkeler* (çev. B. Çiftçi). Ankara: Nika Yayınevi.

- Shevlin, M., Murphy, S., Elklit, A., Murphy, J., and Hyland, P., 2018, Typologies of child sexual abuse: An analysis of multiple abuse acts among a large sample of Danish treatment-seeking survivors of childhood sexual abuse. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 10 (3), 263–269.
- Siyez, D. M., 2003, *Duygusal istismara maruz kalan ve kalmayan ergenlerin benlik algıları ile depresyon ve kaygı düzeylerinin karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Smallbone, S. W., and Wortley, R. K., 2001, *Child sexual abuse: Offender characteristics and modus operandi*. Canberra: Australian Institute of Criminology, 193.
- Smith, J. D., and Dishion, T. J., 2013, *Mindful parenting in the development and maintenance of youth psychopathology*. New York: Guilford Press.
- Snedker, K. A., 2006, Altruistic and vicarious fear of crime: Fear for others and gendered social roles. *Sociological Forum*, 21, 163-195.
- Sober, E., 2002, The ABC of altruism. In: S. G. Post, L. G. Underwood, J. Schloss and P. W. B. Hurlbut (eds.), *Altruism and altruistic love*. Oxford: Oxford University Press, 17-28.
- Stattin, H., and Kerr, M., 2000, Parental monitoring: A reinterpretation. *Child Development*, 71 (4), 1072–1085. <https://doi.org/10.1111/1467-8624.00210>
- Staub, E., 2003, *The Psychology of Good and Evil: Why Children, Adults, and Groups Help and Harm Others*. USA: Cambridge University Press.
- Stoltenborgh, M., Bakermans-Kranenburg, M.J., Alink, L.R., and Van Ijzendoorn, M.H., 2015, The prevalence of child maltreatment across the globe: Review of a series of metaanalyses. *Child Abuse Review*, 24 (1), 37-50.
- Sutton, R. M., and Farrall, S., 2005, Gender, socially desirable responding and the fear of crime: Are women really more anxious about crime?. *British Journal of Criminology*, 45(2), 212-224.
- Sünbül, Z. A., ve Güçray, S. S., 2016, Ergenlerde olumlu sosyal davranışları yordamada koruyucu faktörler ve bazı kişisel değişkenlerin rolü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 6 (45), 101-114.
- Swaray, R., 2007, On the relationship between the public's worry about safety from burglary and probabilities of burglary: some evidence from simultaneous equation models. *Social Indicators Research*, 80, 361-378.
- Şahin, D., 2020, *Üniversite öğrencileri arasında çocukluk çağı cinsel istismar sıklığı, cinsel istismar bildirim sıklığı ve bildirim ile ilişkili faktörler*. Uzmanlık. Karadeniz Teknik Üniversitesi Tıp Fakültesi, Trabzon.
- Şahin, F., ve Taşar, M. A., 2012, Sarsılmış bebek sendromu ve önleme programları. *Türk Ped Arş.*, 47, 152-158.

- Taner, Y., ve Bahar, G., 2004, Çocuk istismarı ve ihmali, psikiyatrik yönleri. *Hacettepe Tıp Dergisi*, 35, 82-85.
- Taner, Y., ve Gökler, B., 2004, Çocuk istismarı ve ihmali: Psikiyatrik yönleri. *Acta Medica*, 35 (2), 82-86.
- Tarhan, N., 2005, Kötü dünya sendromu. *Milliyet Gazetesi*, 31 Ekim 2005 tarihli nüsha 28 Haziran 2014 tarihinde www.milliyet.com.tr adresinden erişilmiştir.
- Taylor, S. E., Peplau, L. A., ve Sears, D. O., 2007, *Sosyal psikoloji*, (çev. A. Dönmez), Ankara: İmge Kitabevi.
- TDK, t.y., *Özgecilik*. Ankara: Türk Dil Kurumu. www.tdk.gov.tr, [Ziyaret tarihi: 28 Mayıs 2023].
- Tekin, H. H., 2017, *Adölesan gebelerde çocukluk çağı istismarı, duygu düzenleme ve evlilik doyumu*. Doktora. Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Tezbaşaran, A. A., 2008, *Likert tipi ölçek hazırlama kılavuzu* (e-kitap). http://www.academia.edu/1288035/Likert_Tipi_Ölçek_Hazırlama_Kılavuzu, [Ziyaret tarihi: 28 Mayıs 2023].
- Tezel Şahin, F., ve Özyürek, A., 2010, *Anne baba eğitimi ve okul öncesi aile katılımı*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Tıraşçı Y., ve Gören S., 2007, Çocuk İstismarı ve İhmali. *Dicle Tıp Dergisi*, 34 (1), 70-74
- Tomanbay, İ., 1999a, *Sosyal çalışma sözlüğü*. Ankara: Selvi Yayınevi. Tomanbay, İ., 1999b, *Sosyal çalışmayı yapılandırmak*. Ankara: SABEV Yayınları
- Topbaş, M., 2004, İnsanlığın büyük bir ayıbı: Çocuk istismarı. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 3 (4), 76-80.
- Topses, G., 2012, Elseverlik (Alturizm) ve Benseverlik (Egoizm) Ölçeğiyle ilgili geçerlik ve güvenirlik çalışması. *International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education*, 1 (2), 60-71.
- Torrente, D., 2008, Crime and social cohesion in europe: Social change and the new problems of Western European security. www.ub.es/epp/seg/seculo.pdf, [Ziyaret tarihi: 28 Mayıs 2023].
- Truman, J.L., 2005, *Fear of crime and perceived risk of victimization among college student*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans. B.A. University of Central Florida.
- Tulloch, M., 2004, Parental fear of crime a discursive analysis. *Journal of Sociology The Australian Sociological Association*, 40 (4), 362-377.
- Tuncay, T., ve İl, S., 2009, Sosyal hizmet uygulamasında empatiyi yeniden düşünmek. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 20 (2), 39-56.
- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu), 2017, *Adli İstatistikler*. 08.09.2020 <http://www.tuik.gov.tr>

Türk Dil Kurumu, 2008, *Türkçe sözlük* (11.Basım). Ankara: TDK Yayınları.

Türk Dil Kurumu, 2016, *Türkçe sözlük*. Ankara: TDK Yayınları.

Uludağ, Ş., ve Dolu, O., 2011, *Türkiye ulusal suç korkusu araştırması*. Proje No: K. 068.109.

UNICEF, 2010, *Türkiye’de çocuk istismarı ve aile içi şiddet araştırması özet raporu*. Erişim adresi: <https://www.unicef.org/turkey/raporlar/turkiyede-çocuk-istismari-ve-ailehttps://www.unicef.org/turkey/raporlar/turkiyede-çocuk-istismari-ve-aile-içişiddet-araştirmasi-özet-raporu-2010içişiddet-araştirmasi-özet-raporu-2010>. UNICEF, 2017, *Tanıdık bir yüz: Çocukların ve ergenlerin yaşamında şiddet*. <https://unicefturk.org/yazi/siddet>, [Ziyaret tarihi: 24 Mayıs 2023].

Ünal, F., 2008, Ailede çocuk istismarı ve ihmali. *TSA Dergisi*, 1, 9-18.

Van IJzendoorn, M. H., and Bakermans-Kranenburg, M. J., 2017, Editorial overview: Multidisciplinary and interdisciplinary perspectives on parenting. *Current Opinion in Psychology*, 15, 4-7.

Van Overwalle, F., and Baetens, K., 2009, Understanding others' actions and goals by mirror and mentalizing systems: a meta-analysis. *Neuroimage*, 48 (3), 564-584.

Vozmediano, L., San-Juan, C., Vergara, A. I., and Alonso-Alberca, N. (2017). “Watch out, sweetie”: The impact of gender and offence type on parents’ altruistic fear of crime. *Sex Roles*, 77(9-10), 676-686.

Warneken, F. and Tomasello, M., 2006, Altruistic helping in human infants and young chimpanzees. *Science*, 311 (5765), 1301–1303.

Warneken, F. and Tomasello, M., 2009, The roots of human altruism. *Br. J. Psychol*, 100 (3), 455–471. Doi: 10.1348/000712608X379061

Warr, M., 1992, Altruistic fear of victimization in households. *Social Science Quarterly*, 73, 723-736.

Warr, M., and Ellison, C. G., 2000, Rethinking social reactions to crime: Personal and altruistic fear in family households. *American Journal of Sociology*, 106, 551–578.

Weaver, C. M., Shaw, D. S., Dishion, T. J., and Wilson, M. N., 2008, Parenting self-efficacy and problem behavior in children at high risk for early conduct problems: the mediating role of maternal depression. *Infant Behavior&Development*, 31 (4), 594–605.

Williamson, D., and Johnston, C., 2019, Maternal ADHD symptoms and parenting stress: The roles of parenting self-efficacy beliefs and neuroticism. *Journal of Attention Disorders*, 23 (5), 493–505.

Wilson, D. W., and Kahn, A., 1975, Rewards, costs, and sex differences in helping behavior. *Psychological Reports*, 36, 31–34.

- World Health Organization, 2002, *World report on violence and health; child abuse and neglect by parents and other caregivers*. Geneva: WHO, 60.
- World Health Organization, 2006, *Preventing child maltreatment: a guide to taking action and generating evidence*. Geneva: WHO, 14-89.
- Wyant, B. R., 2008, Multilevel impacts of perceived incivilities and perceptions of crime risk on fear of crime: Isolating endogenous impacts. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 45, 39-64.
- Yaman, F., ve Tuncay, T., 2020, Ölümcül çocuk istismarları ve Türkiye çocuk koruma sistemine yönelik bir değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31 (3), 1370-1393.
- Yamanoğlu, Ü., 2009, *Çocuk yetiştirmede aile modeli*, Lisans bitirme tezi. Newport International Universty, İstanbul.
- Yaprak, B., 2007, *İlköğretim öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumunun diskriminant analiziyle belirlenmesi ve benlik saygısı ile olan ilişkisinin değerlendirilmesi üzerine bir uygulama*. Yüksek Lisans. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Yates, G., and Bass, C., 2017, The perpetrators of medical child abuse (Munchausen Syndrome by Proxy)- a systematic review of 796 cases. *Child Abuse Negl*, 72, 45-53.
- Yavuzer, H., 1990, *Ana-baba okulu*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H., İşmen-Gazioğlu, E., Yıldız, A., Demir, İ., Meşeci, F., Kılıçaslan, A., ve Sertelin, Ç., 2006, Öğretmen Özgeciliği Ölçeği: Geliştirme, geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 6 (3), 947-972.
- Yıldırım, M., ve Topçuoğlu, P., 2016, Özgeciliğin çeşitli demografik değişkenlerle incelenmesi: Sakarya Örneği. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 40-53.
- Yıldız, S. A., 2004, Ebeveyn tutumları ve saldırganlık. *Polis Bilimleri Dergisi*, 6 (3-4), 131- 150.
- Yıldız, S., Taştan Boz, İ., ve Yıldırım, B. F., 2012, Kişilik tipi ile olumlu sosyal davranış arasındaki ilişki: Marmara Üniversitesi öğrencileri üzerinde bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 26 (1), 215-233.
- Yıldız, T., Yıldırım, A. A., Asıl, A., Birginal, G., Görgülü, M., Özdemir, N., Köybaşı, Y., Yıldırım, B., 2015, Sosyal hizmet öğrencilerinin empatik eğilim düzeyleri ve organ bağıışı tutumları arasındaki ilişki. *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi*, 5, 34-45.
- Yılmaz Irmak, T., 2008, *Çocuk istismarı ve ihmalinin yaygınlığı ve dayanıklılıkla ilişkili faktörler*. Doktora. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Yöntem, M. K., Öktem, İ., ve Artuç, S., 2017, Lise öğrencilerinin psikolojik doğum sırasının özgecilik üzerindeki yordayıcı gücünün incelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 12 (4), 623-640.

EKLER

EK-1. VERİ TOPLAMA FORMU

Demografik Sorular

1. Yaşınız?...

2. Cinsiyetiniz?

Kadın ()

Erkek ()

Belirtmek İstemiyorum()

3.Eğitim Durumunuz? (Mezuniyetiniz) –

Okuryazar Değil ()

Okuryazar ()

İlköğretim ()

Lise ()

Ön Lisans/ Lisans ()

Lisansüstü ve diğer ()

4.Sayısal Olarak Ekonomik Gelir Düzeyiniz? (Geliriniz bulunmuyorsa belirtiniz).....

5.Kardeş sayınız?(Kendinizi dahil ederek cevaplayınız) –

1 ()

2 ()

3 ()

Daha fazla ()

6.Ailenizin kaçınıcı çocuğusunuz?

7.Medeni Durumunuz?

Evli ()

Bekar ()

Boşanmış ()

8.Kaç çocuğunuz bulunmaktadır?

1 ()

2 ()

3 ()

4 daha fazla ()

9.Daha önce herhangi bir istismara uğradığınızı düşünüyor musunuz? (Yanıtınız hayır ise bir sonraki soruda da belirtiniz) Evet ()

Hayır ()

10.Daha önce herhangi bir istismara maruz kaldığınızı düşünüyorsanız türünü belirtiniz(birden fazla işaretleyebilirsiniz) –

Sözel ()

Fiziksel ()

Cinsel ()

Psikolojik /duygusal ()

Ekonomik ()

Hayır ()

EK-2. ÖZGEÇİ SUÇ KORKUSU ÖLÇEĞİ

Özgeci Suç Korkusu Ölçeği

ÖLÇEK MADDELERİ		Tamamen Katlıyorum	Biraz Katlıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1	Çocuğumun kendisinden büyük çocuklarla oynamasını sakıncalı bulurum.	()	()	()	()	()
2.	Çocuğumun devam ettiği okulun çevresinde yabancı kişilerin beklediğini gördüğümde korkarım.	()	()	()	()	()
3.	Çocuğumla <u>gece</u> tek başıma sokağa çıkmaya çekinirim.	()	()	()	()	()
4.	Çocuğumun devam ettiği okulda başına bir şey gelmesinden korkarım.	()	()	()	()	()
5.	Çocuğumun sokağa yalnız çıkmasına izin vermem.	()	()	()	()	()
6.	Çocuğumun fiziksel bir saldırıya uğraması düşüncesi beni korkutur.	()	()	()	()	()

7	Çocuğuma seçtiğim bakıcının güvenilir olup olmadığını araştırdım.	()	()	()	()	()
8.	Çocuğumun kaçırılması düşüncesi beni korkutur.	()	()	()	()	()
9.	Çocuğumdan ayrı kaldığımda aklım onda kalır.	()	()	()	()	()
10.	Çocuğumu evde tek başına bırakmam.	()	()	()	()	()
11.	Çocuğumun cinayete uğraması düşüncesi beni korkutur.	()	()	()	()	()
12.	Çocuğumu değerli eşyalarla dışarı çıkarmam.	()	()	()	()	()
13.	Tv'de çocuklara yönelik suç olaylarına ilişkin haber izlediğimde, bunun benim çocuğumun başına da gelebileceği düşüncesine kapılırım.	()	()	()	()	()
14.	Çocuğumun cinsel istismara-tecavüze uğraması düşüncesi beni korkutur.	()	()	()	()	()
15.	Ailece görüştüğümüz kişilerin seçiminde ailemin güvenliğini göz önünde tutarım.	()	()	()	()	()
16.	Çocuğumu tanımadığım kişilere emanet etmem.	()	()	()	()	()
17.	Çocuklara yönelik suç olaylarına ilişkin konuşmaları dikkatle dinlerim	()	()	()	()	()
18.	Güvenmediğim kimseleri evime davet etmem.	()	()	()	()	()

Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlık Ölçeği (1=Katılıyorum, 2=Kısmen Katılıyorum, 3=Katılmıyorum)

Çocuğun şiddete tanık olmasını önlemek, gelecekte şiddet uygulayan bir birey olmasını önleyebilir.

Şiddet gören çocuklar, başkalarına şiddet uygulama eğilimi gösterirler.

Şiddet uygulayan anne-baba veya yetişkin, çocuğa kendini affettirirse sorun kalmaz.

Şiddet, çocukla olumsuz duygulanıma sebep olacak şekilde konuşmaktır Şiddet, çocuğun duygusal yönden kötü hissedeceği davranışlarda bulunmaktır.

Yetişkinlerin çocuğa şiddet uygulamasının mutlaka geçerli bir nedeni vardır.

Şiddet gören çocuklar, anne-baba olduklarında çocuklarına şiddet uygulama eğilimi gösterirler.

Ailenin sosyo-kültürel ortamının iyileştirilmesi, çocuğa yönelik şiddeti önleyebilir.

Şiddet gören çocuklar, çevresindekiler tarafından istenmeyen davranışlar sergilerler Düşük sosyo-ekonomik ve kültürel düzeyde aileye sahip çocuklar, daha fazla oranda şiddet görürler.

Şiddet gören çocuklarda, kin ve düşmanlık hisleri oluşur.

Büyükanne ve büyükbabaların çocuğa şiddet uygulamasına, diğer aile bireylerinin müdahale etmemesi gerekir.

Yasal yaptırımların artırılması, çocuğa yönelik şiddet olaylarını engelleyebilir Yaramazlık yapan çocuklar, şiddet görmeyi hak etmişlerdir.

Yetişkinlerin çocuk gelişimi konusunda eğitimi, çocuğa yönelik şiddeti önleyebilir.

Toplumun duyarlılığını artırıcı etkinlikler, çocuğa yönelik şiddeti engelleyebilir.

Şiddet, çocuğu ilgi ve sevgiden yoksun bırakmaktır.

Bir çocuk şiddet gördüğünü söylüyorsa, inanmamak gerekir.

Şiddet gören çocukların gelişimleri olumsuz etkilenir.

İstismar Farkındalık Ölçeği-Ebeveyn Formu (1= Hiç Katılmıyorum,2=Katılmıyorum, 3=Kararsızım, 4=Katılıyorum, 5=Tamamen Katılıyorum)

1.Çocuğum olumsuz bir davranış sergilediğinde;

Fiziksel ceza uygulamam

İstediği şeyden yoksun bırakırım

Davranışı görmezden gelirim

Fiziksel ceza uygulamam İstediği

şeyden yoksun bırakırım

Davranışı görmezden gelirim

2.Çocuğum cinsellikle ilgili konulardan söz ettiğinde;

Konuyu nerden öğrendiğini sorgularım

Bu konuların ayıp olduğunu söylerim

Konu hakkında doğru bilgilenmesi için onunla ayrıntılı bir şekilde konuşurum

3.Çocuğum t.v. izlerken ;

Cinsel içerikli sahnelerde televizyonu kapatır ya da kanal değiştiririm

Cinsellik, şiddet vb. sahnelerde çocuğumun doğru bilgilenmesi için sesli yorum yaparım

Çocuğum cinsellik, şiddet vb. sahnelerden etkilenmemesi için uyuduktan sonra tv açarım

4.Çocuğumun vücudunda darp izine rastlarsam;

Oynarken olabileceğini düşünür, üzerinde durmam

Çok telaşlanır, hemen doktora götürürüm

Çocuğuma sorup nasıl olduğu hakkında bilgi alırım

5.Çocuğuma çok sinirlendiğim zaman;

Onu hırpalar, kırıcı sözler söylerim

Ona bu davranışının beni rahatsız ettiğini söylerim

Yanından uzaklaşıp sakinleşmeye çalışırım

6.Meşgul olduğum zaman çocuğum bana bir şey anlatmak istediğinde;

İşime biraz ara verip onu dinlerim

Şimdi işim var der, sonra anlatmasını söylerim

Hem işimi yapar hem onu dinlerim

EK-3. ÖLÇEK KULLANIM İZİNLERİ

ARZU OZYUREK

Kime: ÖZGE NUR DOĞAN
 26.07.2022 Sal 15:18

 ÇOYŞÖ Çocuğa yönelik şiddete...
 PDF - 819 KB

 ÇOYŞÖ
 DOCX - 27 KB

2 ek (846 KB)

İlgili bilgiler ektedir. Tüm akademik çalışmalarında kullanabilir, isteyen diğer araştırmacılarla yeniden izne gerek olmaksızın paylaşabilirsin. Kolay gelsin.

ERTUĞRUL TALU

Kime: ÖZGE NUR DOĞAN
 21.06.2022 Sal 11:41

 Özgeci Suç Korkusu Ölçeği (1...
 DOCX - 18 KB

İyi Günler,
 Tarafımdan geliştirilmiş olan Özgeci Suç Korkusu Ölçeğini çalışmanızda kullanmanız da bir sakınca yoktur. Ölçek formu, puanlama, geçerlik ve güvenirliğe ilişkin bilgiler ekte gönderilmiştir. Kolaylıklar Dileğiyle..
 Dr.Öğr.Üyesi Ertuğrul TALU

Serpil PEKDOĞAN

Kime: ÖZGE NUR DOĞAN
 26.07.2022 Sal 12:56

Merhaba Özge Nur. Ölçeği kullanabilirsiniz toad dizininde bilgiler yer almaktadır. 12 15 ve 17 madde ters o planlanıyor. İyi çalışmalar dilerim.

Android için [Outlook](#) edinin

İNTİHAL RAPORU İLK SAYFASI

